

TAMPEREEN YLIOPISTO

Piia Vuori

KUNNALLISNEUVOS PUHALTAA TUULTA TULEVAISUUDEN PURJEISIIN

J.W. Söderlund taloudellisena ja poliittisena vaikuttajana 1800-luvun lopun Raumalla

Historian pro gradu – tutkielma

Tampere 2009

Tampereen yliopisto

Historiantieteen ja filosofian laitos

VUORI PIIA: Kunnallisneuvos puhaltaa tuulta tulevaisuuden purjeisiin. J.W. Söderlund taloudellisena ja poliittisena vaikuttajana 1800-luvun lopun Raumalla

Pro gradu -tutkielma, 86 s., 6 liites.

Historia

Marraskuu 2009

Johan Wilhelm Söderlund syntyi vuonna 1845 Raumalla sorvarikisällin perheeseen. J.W. Söderlund menetti nuorena äitinsä, jonka jälkeen häntä kasvatti isoäiti. Hänen siteensä isäänsä viilenivät, eikä hän valinnut sorvarin ammattia vaan lähti töihin ja opiskelemaan Turkuun kaupalliselle alalle. Opintojensa jälkeen hän perusti Raumalle vuonna 1870 kauppapuodin, joka laajeni nopeasti tukkukauppaa harjoittaneeksi kauppaliikkeeksi. Muiden raumalaisten esimerkkiä noudattaen J.W. Söderlund laajensi tästä laivanvarustukseen. Liiketoimissaan hän menestyi hyvin, niinpä hän oli 1890-luvulla kaupunkinsa vaurain mies ja Suomen suurimman yksityisen purjelaivaston omistaja. Liiketoimiensa lisäksi J.W. Söderlund oli mukana Raumalaisessa kunnallispolitiikassa hyvin monipuolisesti. Hän istui Rauman kunnanvaltuustossa sen perustamisesta vuodesta 1876 kuolemaansa asti vuoteen 1904. Hän toimi myös vuodesta 1884 kuolemaansa asti valtuuston puheenjohtajana. Lisäksi hän kuului lukuisiin lauta-, valio- ja johtokuntiin. Rauman kaupungin edustajana hän toimi valtiopäivillä vuosina 1885, 1888, 1891, 1894, 1897 ja 1899. Valtiopäivillä hän keskittyi ajamaan porvarissäädysään Rauman kaupungin kunnallisia ja liiketaloudellisia etuja. Hänen suurin poliittinen saavutuksensa oli Rauman radan rakentaminen. Rautatie liitti Rauman sisämaahan, joka vilkastutti kauppaa ja toi kaupunkiin uudenlaisen koulutetun sivistyneistön.

Tutkielmassani olen selvittänyt sitä, mitkä J.W. Söderlundin henkilökohtaiset ominaisuudet ja valinnat sekä ympäröivän yhteisön muutokset nostivat hänet asemaansa. Lisäksi olen pyrkinyt tuomaan esiin, mikä J.W. Söderlundin merkitys oli raumalaisille hänen omana aikanaan ja sen jälkeen. Samalla tulee esiin pienen kaupungin yksilön vaikutusmahdollisuudet 1800-luvun lopulla omassa yhteisössään ja koko yhteiskunnassa.

J.W. Söderlundista on ollut saatavissa monipuolisesti erilaisia lähteitä. Joukosta on puuttanut kuitenkin kokonaan hänen omakätisesti kirjoittamansa aineisto, siksi henkilöä on arvioitu lähinnä hänen tekojensa kautta. J.W. Söderlundin toiminnasta on löytynyt eniten tietoa Rauman kaupungin valtuusmiesten pöytäkirjoista, Rauman lehdestä, porvarissäädyn valtiopäiväasiakirjoista ja Rauman merimieshuoneen asiakirjoista. Hänen persoonallisuuttaan ovat parhaiten valottaneet hänen tyttärensä Ingrid Söderlundin painamattomat muistelmat.

Aikaisempaa tutkimusta, joka olisi keskittynyt pelkästään J.W. Söderlundiin, ei ole olemassa. Hänestä on mainintoja Rauman historioissa, mutta niissä ei hänen toiminnastaan ole tehty laajempaa analyysia. Monet muut 1800-luvun lopun raumalaisvaikuttajat ovat saaneet myöhemmin J.W. Söderlundia enemmän näkyvyyttä omassa kaupungissaan. Työssäni olen pohtinut syitä sille, miksi J.W. Söderlund on pitkälti unohdettu.

Päädyn tutkielmassani siihen, että J.W. Söderlund nousi asemaansa pitkälti siksi, että ympäröivässä yhteiskunnassa sattui suotuisia muutoksia. Suomeen virtasi maailmalta liberalismiin ja teollistumisen aatteet, jotka muuttivat niin taloudellisia kuin yhteiskunnallisia oloja. Kaupunkeihin kasvoi vaurastunut

porvaristo, joka ohitti entisen aatelisvaltaisen eliitin niin taloudessa kuin hallinnossa. Maailmantalouden lisäksi muutoksia tapahtui myös kunnallisessa päätöksenteossa ja säätykierron vilkastumisessa. Ilman näitä muutoksia J.W. Söderlundin ja hänen kaltaistensa nuorten olisi ollut lähes mahdotonta nousta asemaansa.

Pelkästään suotuinen ympäristö ei kuitenkaan voi selittää sitä, että joku yksilö nousee muita vaikuttavampaan asemaan. J.W. Söderlundin kohdalla sattumalla oli vaikutusta, kun hän ei jatkanut sukunsa sorvarin ammattia. Lisäksi häneen liitettiin sellaiset persoonallisuuden piirteet, kuten päämäärätietoisuus, nerokkuus ja periksiantamattomuus, jotka varmasti osaltaan edesauttoivat hänen menestystään. Vaurastuminen liiketoimissa takasi hänelle myös poliittiset vaikutusmahdollisuudet.

J.W. Söderlund luotti omissa liiketoimissaan perinteisiin, eikä luopunut purjelaivoista vaikka höyrylaivat valloittivat maailman meriä tai siirtynyt teollisuuteen kuten monet muut laivanvarustajat. Poliitikassaan hän ajoi usein raumalaisen liike-elämän etuja, mutta osasi siinä katsoa laajemmin tulevaisuuteen kuin liiketoiminnassaan. Rautatieasia on hyvä esimerkki tästä. Seminaarin saamisessa kaupunkiin yritti J.W. Söderlund arvovallallaan vaikuttaa asiaan. Tämä osoittaa, että hän pyrki ajoittain vaikuttamaan kaupungin kehitykseen myös liike-elämää monipuolisemmin. Rautatie ja seminaari toivat kaupunkiin uudenlaisen sivistyneistön, jonka asema ei enää perustunut entiseen tapaan omaisuuteen vaan koulutukseen. Lopulta tämä uusi sivistyneistö syrjäytti hallinnosta ne porvarit, jotka olivat uuden eliitin saapumisen kaupunkiin mahdollistaneet. Tämä uusi eliitti otti esikuvikseen täysin muita henkilöitä, kuin vanhoja vauraita porvareita, siksi J.W. Söderlundin merkitystä ei juuri seuraavina vuosikymmeninä kaupungissa korostettu. Tulevaisuudessa hänelle kuitenkin kuuluisi suurempi merkitys Raumaa koskevassa historian kirjoituksessa.

Asiasanat: kunnallisneuvokset, merenkulku, porvaristo, Rauma, rautatiet, seminaarit, valtiopäivämiehet

Kunnallisneuvoksena

Nuorukaisena

Lähteet: Kuva kunnallisneuvoksena, Lähteenoja 1939, 153. Kuva nuorukaisena, Reinius, Lars, yksityisarkisto.

Sisällysluettelo

Sisällysluettelo	1
1. Johdanto.....	3
1.1. Työn tavoite ja kysymyksenasettelu	3
1.2. Kirjallisuus	6
1.3. Lähteet.....	7
2. Kunnallisneuvos ja hänen kaupunkinsa	11
2.1. Johan Wilhelm Söderlund.....	11
2.2. Rauma 1800-luvun lopulla	14
3. J.W. Söderlundin liiketoiminta.....	16
3.1. Kauppaliike.....	17
3.2. Laivanvarustus.....	20
3.2.1. Laivanvarustamisen taustaa	20
3.2.2. Nousu Suomen suurimman yksityisen laivaston omistajaksi	23
3.3. Naimakaupoilla, koulutuksella ja työllä porvariksi.....	29
3.4. Vanhassa vara parempi	33
3.4.1. Raumalaisvarustajat kaihtavat teollisuutta.....	33
3.4.2. Varustamon taru päättyy	35
4. J.W. Söderlundin kunnallinen toiminta.....	37
4.1. Kunnallishallinnon muutos	37
4.2. Tarmokas puheenjohtaja ja lautakuntien jäsen	39
4.3. Kunnanvaltuusto kuntalaisten edustajana	45
4.4. Kunnallista vaikuttamista valtuuston ulkopuolella	48
5. J.W. Söderlundin toiminta valtiopäivillä	49
5.1. Kehitys autonomian ajalla.....	49
5.2. Säätäjien edustajat	50
5.3. Äänestäjät ja heidän mielipiteensä muodostuminen	52
5.3.1 Edustajan valinta Raumalla vuosina 1882-1900	52
5.3.2. Rauman Lehden vaikutus edustajavaaleihin	54
5.4. Raumalaisten toiveet edustajalleen	56
5.4.1. Merenkulun kehittäminen ennen kaikkea	56
5.4.2. Rautatiekuumeesta kiskoille	58
5.4.3. Valtiopäivämies hyödyksi valtiopäivien välilläkin.....	61
5.5. Vaikuttamista ja suhteiden luontia	63
5.5.1. J.W. Söderlundin vaikutusmahdollisuudet	63
5.5.2. Valtiopäiväedustajan toimi etuna ja rasitteena.....	64
6. Rauma aina ensin	65
6.1. J.W. Söderlundin sosiaalinen verkosto	65
6.2. Toiminnan todelliset motiivit	69
6.3. Ykkösmies ja jälkipolvet	71
7. Vanhan eliitin edustaja tulevaisuuden tekijänä	74
Lähteet.....	78

LIITE 1. Suomen purjelaivatonnistot	87
LIITE 2. J.W. Söderlundin omistamat laivat	88
LIITE 3. Vuosina 1893-1904 J.W. Söderlundille Rauman rahatoimikamarin veronkantoluetteloissa (ylöskantokirjoissa) merkityt veroäyrit	90
LIITE 4. Kuvia	91

1. Johdanto

1.1. Työn tavoite ja kysymyksenasettelu

Tämän työn tarkoitus on selventää raumalaisen Johan Wilhelm¹ Söderlundin elämää, toimintaa ja vaikutusta raumalaiselle yhteisölle alkaen 1870-luvulta, jolloin hän aloitti liiketoimintansa Raumalla. Muutamassa vuosikymmenessä J.W. Söderlund onnistui nousemaan Rauman varakkaimmaksi mieheksi tukkukaupalla ja laivanvarustuksella. Samalla hän osallistui tiiviisti oman kaupunkinsa kunnallispolitiikkaan. Lisäksi hän edusti kaupunkiaan valtiopäiväedustajana koko 1800-luvun viimeisen neljänneksen. J.W. Söderlundin ajan tärkeimmät uudistukset Raumalla olivat rautatie ja seminaari. Näissä molemmissa hankkeissa hän oli aktiivisesti mukana.

Tutkimusongelmat ovat kumpunneet tarpeesta ymmärtää, miten henkilö menestyy ja mikä menestyksen vaikutus on hänen yhteisöönsä. Ensinnäkin on siis tarpeen kysyä, miten J.W. Söderlund nousi asemaansa. Sen jälkeen tulee aiheelliseksi pohtia, mikä oli hänen osuutensa Rauman taloudelliselle ja sosiaaliselle kehitykselle omana aikanaan ja sen jälkeen. Tavoitteeni on näiden kysymysten kautta tuoda esiin myös sitä, mitkä olivat 1800-luvun lopulla yksilön vaikutusmahdollisuudet kunnallisella ja valtakunnallisella tasolla. Toisaalta tässä yhteydessä tarkastelen myös sitä, kuinka aikakauden vaikuttaja edusti omaa yhteisöään toimiessaan edustustehtävissä. Siten työni kytkeytyy myös laajempaan historian tutkimukseen. Tällaista vaadetta on kohdistettu biografiseen tutkimukseen viime aikoina.² Pohdin myös sitä, miksi J.W. Söderlund on nykyisessä Raumaa koskevassa historiankirjoituksessa pitkälti unohdettu. Uskon, että unohtamisen syitä selvittämällä saan myös vastauksia siihen, kuinka merkittävä J.W. Söderlund lopulta oli jälkipolvia ajatellen.

Usein elämäkerrat ovat keskittyneet henkilöihin, jotka edustavat eliittiä tai ovat merkkihenkilöitä yhteisössään, perinteisesti on siis keskitytty päättäjien ja johtajien historiaan. Näin on usein jo siksi, että tämän kaltaisista henkilöistä on ollut helposti lähteitä saatavissa.³ Tämä tutkimus ei tee tässä

¹ Käytän etunimistä tästä eteenpäin vakiintunutta lyhennettä J.W.

² Kts. Mäkelä 2006, 265.

³ Blomstedt 2006, 23; Kostiainen 2006, 30.

suhteessa poikkeusta. Tarkoitus ei kuitenkaan ole ollut tuottaa ylistävää suurmieskertomusta⁴ vaan myös kriittisesti tarkastella J.W. Söderlundista syntyneitä mielikuvia sekä samalla objektiivisesti analysoida hänen toimintaansa ja sen vaikutuksia. Niin sukulaisten tapaamisten kuin aikalaislähteiden pohjalta minulle on välittynyt kuva J.W. Söderlundista edusmiehenä, joka asetti aina oman kaupunkinsa edun kaiken muun edelle. Pidettiin häntä aikalaisten toimesta jopa kaupunkinsa elinehtona. Kritiikkini lähtökohta ei kuitenkaan ole näiden näkemyksien täydellinen tyrmäminen vaan niiden oikeellisuuden pohtiminen lähdeaineiston ja kirjallisuuden valossa.⁵ Tarkoitukseni on myös kriittisesti osoittaa, että J.W. Söderlund oli paljon muutakin kuin vain rautatien aikaansaaja, jona hänet yleisesti on muistettu.⁶ Rautatien korostamisen ohella kun on usein unohtunut hänen muu merkittävä yhteiskunnallinen toimintansa.

Työni näkökulma on elämäkerrallinen⁷. Jo 1930-luvulla L.A. Puntila muistutti, että elämäkerta muuttuu helposti romaaniksi, jos sen lähde pohja on liian suppea.⁸ Täten olen pyrkinyt tarkastelemaan työni aiheena olevaa henkilöä mahdollisimman monelta suunnalta ja erilaisista lähteistä. Työni ei yritä olla kattava kokoelämäkerta⁹ vaan osaelämäkerta, jonka näkökulma painottuu pitkälti J.W. Söderlundin toimintaan raumalaisena liike- ja kunnallismiehenä sekä hänen aikaansaannoksiinsa näillä osa-alueilla. Tarkoitus on siis tehdä pitkäikäisyyden omaisen selvitys hänestä vaikuttajana ja liikemiehenä.¹⁰ J.W. Söderlundin elämä oli täynnä aktiviteetteja niin kunnallisella kuin liike-elämän puolella, siten olisi ollut mahdollista tehdä koko työ vain jostakin hänen elämänsä osa-alueesta. Katson, että on kuitenkin oikeudenmukaisempaa hahmottaa, tästä vähän tiedetystä miehestä, ensin kokonaisuus.

J.W. Söderlundia tutkiessa on hedelmällistä ottaa tarkasteluun hänen toimintansa osa-alueet ensin yksitellen ja sitten yhdessä. Tavoite on ollut löytää näille toimintasektoreille yhteisiä ja erillisiä päämääriä. Tätä henkilön toimintasektorien vuorovaikutuksen tarkkailua pitää hyvin tarpeellisena ja

⁴ Suurmies on henkilö, joka on ollut monissa asioissa mukana ja toiminut mittavasti eri sektoreilla. Epäilemättä J.W. Söderlund täyttää tämän määritelmän. Blomstedt 2006, 26.

⁵ Esim. Jaakko Paavolainen korostaa, että tutkijan suhde tutkittavaan tulisi olla neutraali. Tutkimuksen tavoitteena ei voi olla hyvän tai pahan erottelu. Paavolainen 2006, 94; Kts. myös Saarikoski 2006, 151.

⁶ Esimerkiksi Alho 1964, 443; Halmeenmäki 1992, 346.

⁷ Auvo Kostiaisen määrittelee elämäkerran kuvaukseksi henkilön elämänvaiheista, luonteenkehityksestä ja toiminnasta sekä hänen tekojensa syistä ja seurauksista. Kostiaisen 2006, 28.

⁸ Puntila 2006, 22.

⁹ Auvo Kostiaisen mukaan kokoelämäkerta kertoo koko henkilön elämästä tietyn näkökulman kautta.

¹⁰ Kostiaisen 2006, 28, 34.

hedelmällisenä esimerkiksi Timo Soikkanen.¹¹ Olen valinnut työhöni temaattisen lähestymistavan juuri siksi, että J.W. Söderlundin toiminnasta on selkeästi erotettavissa eri osa-alueita. Lisäksi pääasiallinen mielenkiintoni on kohdistunut nimenomaan J.W. Söderlundin vaikuttajana, ei niinkään hänen elämänsä kehitykseen. Monet tutkijat ovat pitäneet kronologista lähestymistapaa ainoana oikeana elämäkertatutkimukselle.¹² Temaattinen lähestymistapa sopii kuitenkin paremmin työhöni myös siksi, että se käsittelee suhteellisen lyhyttä ajanjaksoa eli lähinnä vuosien 1870- 1904 välistä aikaa.

Olen katsonut työssäni tärkeäksi tarkastella myös sitä ympäristöä, jossa J.W. Söderlund eli ja vaikutti. Tärkein näistä on tietysti 1800-luvun loppupuolen Rauma. Lisäksi valtionpäiviä ja kunnallista vaikuttamista koskevien osioiden yhteyteen sisältyy lyhyet yleiskatsaukset Suomen valtiollisiin ja kunnallisiin oloihin 1800-luvun lopulla. J.W. Söderlundin asuin- ja vaikutusympäristöjen lisäksi en ole voinut unohtaa myöskään perhe- ja koulutustaustan merkitystä, joita esimerkiksi Ari Uino on pitänyt tärkeinä tarkastelukohteina henkilöhistoriaa kirjoitettaessa.¹³ Viimeaikaisessa henkilöhistorian kirjoituksessa on usein lähdetty ajatuksesta, että henkilöhistorian tulisi palvella suurempia linjoja, ja kertoa henkilön kautta myös jotakin tutkittavasta yhteisöstä. Siten henkilöhistorian tekemiseen kietoutuu jatkuva yksilön ja yhteisön välisen vuorovaikutuksen tarkkailu.¹⁴

Edellä olen maininnut lukuisia seikkoja, joiden ansiosta olen nähnyt J.W. Söderlundin perehtymisen tarpeelliseksi. Näiden seikkojen ansiosta toivon työllä olevan myös laajempaa merkitystä esimerkiksi raumalaiselle paikallishistorian tuntemukselle. Lisäksi toivon, että se saattaa tiettäväksi yhden kaupungin vaikutusvaltaisimman miehen historian ensikertaa koottuna yhdeksi kokonaisuudeksi. On ollut mukava huomata, että työni on herättänyt jo tekovaiheessa kiinnostusta niin J.W. Söderlundin sukulaisten parissa kuin raumalaisen museoväen keskuudessa.

¹¹ Soikkanen T. 2006, 86.

¹² Esim. Renvall ja Roikko-Jokela. Uino 2006, 73; Roikko-Jokela 2006, 212.

¹³ Uino 2006, 76.

¹⁴ Asiasta ovat kirjoittaneet esim. Eskola 2006, 168-170; Mylly 2006, 157-159; Paavola 2006, 91; Roikko-Jokela 2006, 211-213, 216; Saarikoski 2006, 143-144; Soikkanen T. 2006, 83; Uino 2006, 74-75; Virrankoski 2006, 101.

1.2. Kirjallisuus

Monista raumalaisista vaikuttajista tai heidän suvuistaan on kirjoitettu julkaisuja,¹⁵ J.W. Söderlundista ei kuitenkaan ole olemassa kuin lyhyet katsaukset muutamissa suomalaisia vaikuttajia koskevissa biografioissa.¹⁶ Samantyyppisiä katsauksia löytyy myös Rauman historiaa käsittelevistä teoksista. Edellä mainitut katsaukset ovat hyvin ansioluettelonomaisia, keskittyen toteamaan tärkeimmät J.W. Söderlundin saavutukset. Hänen toimintansa syvempää analyysia ei siis aiemmasta tutkimuksesta löydy. Rauman historiaa, ja siten myös J.W. Söderlundia, koskeva kirjoitus on myös melko vanha,¹⁷ osittain puutteellista ja jopa virheellistä¹⁸. Ongelmana on ollut myös puuttuva tai vajaa viittaustapa,¹⁹ jolloin kaikkia kirjoittajien faktoja ja väitteitä, on ollut mahdotonta tarkastaa. Jos olen käyttänyt varmentamatonta tietoa, niin olen tuonut esiin, että se on kirjoittajan henkilökohtainen käsitys asiasta.

Poikkeuksena vanhan kirjallisuuden rinnalla on vuonna 2002 julkaistu Ulla Heinon teos *Rauma, idylliä ja tehokkuutta 1875-2000*, josta on ollut suuri apu. J.W. Söderlundin toimintaa on tässä teoksessa arvioitu monipuolisemmin kuin aikaisemmissa tutkimuksissa. Kuitenkin teoksen aikaväli on pitkä ja siksi siinä ei luonnollisesti ole voitu tehdä laajoja analyyseja 1800-luvun lopusta. J.W. Söderlund saa Heinon teoksessa yhtä paljon tilaa kuin muut raumalaiset aikalaisvaikuttajat.

Raumasta on tehty muutamia omaa aihettani sivuavia opinnäytteitä viime vuosikymmeninä. Mielenkiintoista vertailupohjaa omalle työlleni on tarjonnut Marja Niemen pro gradu -tutkielma Fredrik Lehtisestä, joka oli J.W. Söderlundin ohella yksi niistä onnekkaisista nuorukaisista, jotka onnistuivat muuttuneessa yhteiskunnallisessa tilanteessa nousemaan säädysään.²⁰ Raumalaisen eliitin muodostumisesta olen saanut selkeän kuvan Ilkka Koivusalon pro gradusta, joka käsittelee

¹⁵ Kts. esim. Nurmi-Nielsen&Lybeck 1980, Marela; Halila 1974, Alfred Kordelin.

¹⁶ Uusimmista biografioista hänet löytää SKS:n vuosina 1993-2001 kokoamasta kansallisbiografiasta. Ulla Heinon kirjoittamasta tekstistä löytyy muutamia vanhoista biografioista siirtyneitä virheellisiä käsityksiä.

¹⁷ Vanhempaa historian kirjoitusta edustavat esimerkiksi Alho 1964 ja Lähteenoja 1939.

¹⁸ Inhimillisiä virheitä on tullut esimerkiksi J.W. Söderlundin omistamien laivojen luetteloihin, koska hänet on sekoitettu kauppalaivuri Johan Söderlundiin. Liite 2 on arkistolähteistä päivittämäni versio laivaluettelosta. Vrt. Hella 2001, 174 ja [<http://www.wakkanet.fi/~karij/nimet/rauma/soderlun.htm>] luettu 20.10.2009.

¹⁹ Lähdeluettelo ja viitteet puuttuvat kokonaan A.R. Alhon 1964 teoksesta Rauma 600 vuoden aikana.

²⁰ Niemi 2007.

uuden eliitin asettumista Raumalle.²¹ Lisäksi apua työssäni on ollut Kaj Ojalan raumalaista veropolitiikkaa käsittelevästä pro gradusta.²² Liisa Ahonen ei ole työssään raumalaisista porvareista sosiaalisena ryhmänä 1870-1879 ottanut J.W. Söderlundia mukaan tarkasteluun, mutta silti hänen työstään on ollut hyötyä yleisemmällä tasolla.²³ J.W. Söderlund oli hänen tarkastelemallaan aikavälillä vasta nousemassa porvaristossa eliittiin, joten luultavasti hänet on siitä syystä suljettu Ahosen tutkimuksesta pois.

Kirjallisuuden merkitys on ollut suuri taustoittaessani 1800-luvun lopun kunnallisia ja valtiollisia oloja sekä elämänmenoa yleensä. Taustoittamisessa tärkeimmiksi teoksiksi osoittautuivat Osmo Jussilan *Suomi suurruhtinaskuntana 1809-1917* sekä Jussi Kuusanmäen artikkeli *Kunnallisen kansanvallan kehitys ja kunnallishallinnon organisaatio 1875-1917*. Laivanvarustamisen ja muun liiketoiminnan taustojen ymmärtämisessä keskeisiksi nousivat Yrjö Kaukiainen teos *Sailing into Twilight* ja Markku Kuisman teos *Suomen poliittinen taloushistoria 1000-2000*.²⁴

1.3. Lähteet

Lähdeaineistoni on ollut suhteellisen runsas mutta pirstaleinen. Ingrid Söderlundin muistelmia lukuun ottamatta olen etsinyt tiedot J.W. Söderlundin toiminnasta esiin tutkimalla Rauman lehteä, valtiopäiväasiakirjoja, Rauman kunnanvaltuuston, maistraatin ja merimieshuoneen pöytä- ja asiakirjoja. Rauman kaupungin asiakirjoista olen valtuuston pöytäkirjojen lisäksi tutkinut rahatoimikamarin veronkantoluetteloita vuosilta 1893-1904. Nämä luettelot löytyvät Rauman kaupungin arkistosta. Rauman maistraatin ja merimieshuoneen arkistot puolestaan löytyvät Turun maakunta-arkistosta. Pääosin lähdeaineisto on ollut kirjallista aineistoa joko suomeksi tai ruotsiksi.

Lähteistäni hedelmällisin on ollut Rauman lehti, jonka vuosikerrat olen käynyt läpi sen ilmestymisestä J.W. Söderlundin kuolemaan. Lehti perustettiin vuoden 1881 loppupuolella yhdessä Rauman kirjapainon kanssa. J.W. Söderlund oli osakkaana kirjapainossa, mutta hän ei ollut mukana

²¹ Koivusalo 1994.

²² Ojala 1995.

²³ Ahonen 1987.

²⁴ Jussila 2000; Kuusanmäki 1983; Kaukiainen 1991; Kuisma 2009.

vaikuttamassa lehden toimintaan.²⁵ Alkuvuosinaan lehti oli hyvin suomenmielinen ja paikallinen. Vuosisadan lopulla sen voidaan katsoa kuuluneen niin sanottuun nuorsuomalaiseen oppositioon, johon kuuluneet lehdet taistelivat pontevammin suomalaisuuden asian puolesta kuin vanhasuomalaiset lehdet²⁶. Rauman lehden levikki oli vuosikymmenen lopulla noin tuhat kappaletta ja sitä luettiin Rauman lisäksi ympäröivällä maaseudulla. Kun huomioidaan Rauman seudun väkimäärä²⁷ tuona aikana, voidaan lehden levikkiä pitää varsin hyvänä.²⁸

Rauman kaupunginarkistossa olen käynyt läpi kaupunginvaltuuston pöytäkirjoja liitteineen vuosilta 1876-1904. Nämä pöytäkirjat on kirjoitettu käsin. Pykälien merkitseminen on vuosien varrella vaihdellut ja ollut epäjohdonmukaista, siksi olen ilmoittanut vain päivämäärän käyttämistäni tiedoista. Pöytäkirjat eivät sisällä valtuutettujen istunnoissa keskenään käymiä keskusteluja. Niihin on kirjattu vain tehdyt aloitteet ja niiden osalta tehdyt toimenpiteet sekä päätökset. Työni kannalta pöytäkirjojen sisältämien oleellisten asioiden jäljille olen päässyt Rauman lehden, Ulla Heimon ja J.A. Peltosen teoksien avulla.²⁹ J.A. Peltosen teos on kokoelma pöytäkirjojen valikoiduista päätöksistä. Teos ei sisällä kaikkia päätöksiä, eikä kerro niistä kovin laajasti, mutta se on se silti toiminut oivana hakemistona pöytäkirjoihin, jotka eivät itsessään sisällä asiahakemistoa. J.W. Söderlundin kunnallisen toiminnan seikkaperäinen selostaminen jää kuitenkin tästä työstä pois. Olen keskittynyt hahmottamaan pääkohdat hänen kunnallisesta toiminnastaan ja sen seurauksista. Eri komiteoiden, valiokuntien ja neuvostojen pöytäkirjoja on ollut myös mahdotonta työni rajoissa käydä läpi. Nekin epäilemättä sisältäisivät lisää tietoa tutkimuksen kohteena olevasta henkilöstä.

Selvittäessäni J.W. Söderlundin ajamia asioita valtiopäivillä olen käyttänyt lähteenä julkaistuja valtiopäiväasiakirjoja, jotka ovat olleet porvarissäädyn osalta ruotsiksi. En ole nähnyt tarpeelliseksi luetella kaikkia asioita, joissa J.W. Söderlund on ollut mukana anomuksia tekemässä tai joissa hän on antanut kommentteja säädyn istunnoissa. En ole myöskään yrittänyt tehdä kattavia eri edustusvuosia eritteleviä katsauksia, vaan olen yrittänyt hahmottaa J.W. Söderlundin toimintaa koko ajanjaksolta, jolloin tarkoitukseni on ollut löytää hänen toiminnastaan pitempiäaikaisia linjoja. Olen

²⁵ Virheellisesti esimerkiksi A.R. Alho antaa ymmärtää, että J.W. Söderlundilla olisi ollut toiminnallista osuutta varsinaisen lehden syntyyn. Alho 1964, 443.

²⁶ Esim. *Uusi Suometar*.

²⁷ Henkikirjaväkiluku vuonna 1880 Raumalla 3381 asukasta. Heino 2002, 25.

²⁸ Landgren 1988, 334-338; Sanomia Turusta 11.8.1881.

²⁹ Heino 2002; Peltonen, 1912; Rauman lehti 1882-1904.

pysynyt tässä Auvo Kostiaisen linjoilla, sillä hänestä elämäkerrassa tulisi esitellä tietyt henkilön elämän ”huippukaudet” tarkemmin, unohtamatta kuitenkaan näiden välistä aikaa.³⁰ J.W. Söderlundin elämän huippukausiin kuuluvat tutkimuksessani etenkin liiketoimintojen kasvu, kunnallisen vaikuttamisen vuodet ja erityisesti rautatien saaminen omaan kaupunkiin.

J.W. Söderlundin henkilönä olen päässyt parhaiten sisään luettuani hänen tyttärensä Ingrid Söderlundin painamattomat muistelmat³¹, joissa hän kertoo lähinnä isänsä yksityisestä puolesta. Muistelmat on kirjoitettu joululahjaksi hänen sisarensa pojalle Lars Reiniukselle. L. Reiniukselta olen saanut myös Ingrid Söderlundin muistikirjan, joka on aloitettu 19.4.1904 eli seuraavan päivänä J.W. Söderlundin kuoleman jälkeen. Tähän kirjaan Ingrid Söderlund on kirjoittanut ylös isänsä ja muiden sukulaisten kuolemaan liittyviä asioita sekä esimerkiksi muistovärssyjä. Suuri apu on ollut myös Reiniukselta saamastani perukirjasta. Hänelle itse asiassa kuuluu kiitos koko aiheeni löytymisestä. Se ilmeinen hätä, joka oman suvun mahtimiehen unohtumisesta on aiheuttanut, on saanut tekijän paneutumaan asiaan hartaudella.³² Olen päässyt myös haastattelemaan L. Reiniusta hänen kotonaan Kauniaisissa kaksi antoisaa kertaa.

Ingrid Söderlund on kirjoittanut muistelmissaan ajasta, jolloin hän itse on ollut lapsi. Tässä yhteydessä on ollut tärkeää muistaa, että ihmisen muisti on usein valikoiva ja epätarkka. Toisaalta Uino tuo esiin, että lapsuudenmuistot saattavat usein olla hyvin suoria ja peittelemättömiä.³³ Toisaalta muistelmat on kirjoitettu vasta 1900-luvun puolivälissä, jolloin mukaan on tarttunut varmasti nostalgiaa ja muuta myöhemmin muodostunutta mielikuvaa kuvattavana olleesta henkilöstä ja ajasta. Hannu Soikkanen kuvaa asiaa sanomalla muistelmia ”konstruktioiksi, jossa myöhempi aika elää menneisyydessä”.³⁴ Ingrid Söderlundin muistelmissa isästään välittyy siten näkemys siitä, millaisena sukulaiset ja jälkipolvi ovat halunneet J.W. Söderlundin muistaa. Tästä muistikuvassa

³⁰ Kostiainen 2006, 36; Soikkanen T. 2006, 84.

³¹ Ingrid Söderlund oli J.W. Söderlundin nuorin tytär, joka on kirjoittanut isästään painamattomat muistelmat joululahjaksi sisaren pojalleen Lars Reiniukselle. Reiniuksen arvion mukaan muistelmat on kirjoitettu 1950-luvulla. Lars Reiniuksen haastattelu 16.2.2009.

³² L.A. Puntila on pohtinut sitä, millä kriteereillä henkilö valitaan elämäkerran kohteeksi. Hän tuo esiin sen, että usein henkilön sukulaiset ovat työn alkuun paneva voima. Katsotaan tarpeelliseksi kirjoittaa ”suvun suuren yksilön” elämästä ja teoista. Omakin työni on syntynyt näistä lähtökohdista, mutta tekijänä olen ollut vapaa sukulaisuusrasitteesta. Puntila 2006, 15.

³³ Uino 2006, 80.

³⁴ Soikkanen H. 2006, 135.

tulee vahvasti esiin näkemys J.W. Söderlundista kunniallisena ja pyyteettömänä kaikkien raumalaisten etujen ajajana.

Olen käyttänyt tutkimuksessani myös Ingrid Söderlundin muistelmiinsa liittämiä koneella kirjoitettuja muistiinpanoja kirkonkirjoista. Hän on kirjoittanut ylös sukulaisia koskevat merkinnät, mikä on syynä sille, että en ole itse hakeutunut kirkonkirjojen äärelle. Muistiinpanojen yhteyteen on tehty käsin merkintöjä sukulaisten elämään liittyen. Näistä merkinnöistä on ollut osin hyötyä jopa enemmän kuin varsinaisista kirkonkirjojen sisältämistä tiedoista.³⁵

Lähteistäni puuttuu kokonaan J.W. Söderlundin omakätisesti kirjoittama aineisto. Tämä on harmillista, koska omakätisesti kirjoitetuista teksteistä olisi saattanut olla apua henkilön persoonallisuuden tavoittamisessa. Toisaalta tämä vapauttaa työni psykologisista teorioista, joita monet elämäkertatutkijat ovat käyttäneet.³⁶ Persoonaa ja luonnetta olen kuitenkin yrittänyt tavoittaa muista lähteistä, jotta ymmärtäisin J.W. Söderlundin tavoitteita ja pyrkimyksiä paremmin.³⁷ Saatavissa olevien lähteiden vuoksi työni siis keskittyy enemmän J.W. Söderlundin saavutuksiin, jolloin kuvaan häntä henkilönä pitkälti hänen tekojensa kautta. Tässä en näe ongelmaa, sillä Pentti Renvallin mukaan historiallinen henkilökuva muotoutuu ennen kaikkea tutkittavana olevan henkilön suhteesta omaan toimintaympäristöönsä ja hänen aikakautensa vallitseviin oloihin.³⁸

J.W. Söderlundin nimellä on kirjoitettu näytelmä 1868, mutta en ole saanut selville, onko todella kyseessä sama raumalainen J.W. Söderlund. Monet biografiat tosin lukevat näytelmän hänen tekemäkseen. Teoksen nimi *En dag i skärgården : sorglustigt tal-, sång- och dansspel i 3 akter och 5 tablåer* tosin viittaisi aihepiiriltään siihen, että se voisi olla käsittelemäni henkilön kirjoittama. Näytelmä ei tietävästi päässyt esitettäväksi, mutta jos se on J.W. Söderlundin kirjoittama, voisi se valottaa hänen persoonaansa. Olen kuitenkin sulkenut tämän mahdollisen lähteen työni ulkopuolelle, koska painopiste on henkilön toiminnan selvittämisessä.³⁹

³⁵ Söderlund Ingrid, muistiinpanot Rauman kirkkoherranviraston kirkonkirjoista.

³⁶ Saarikoski 2006, 201-202.

³⁷ Persoonan tuntemisen tarpeellisuudesta esimerkiksi Puntila 2006, 17-18; Uino 2006, 77.

³⁸ Haataja 2006, 63-64.

³⁹ En dag i skärgården : sorglustigt tal-, sång- och dansspel i 3 akter och 5 tablåer af J. W. Söderlund. Suomen Kansallisbibliografia Fennica

[<https://fennica.linneanet.fi/cgi-bin/Pwebrecon.cgi?LANGUAGE=Finnish&DB=local&PAGE=First>] luettu 19.10. 2009.

2. Kunnallisneuvos ja hänen kaupunkinsa

2.1. Johan Wilhelm Söderlund

Johan Wilhelm Söderlund syntyi 18.11.1845 Raumalla sorvarikisälli Lars Wilhelm Söderlundin ja Eva Charlotta Hjulströmin perheeseen. Äiti kuitenkin kuoli jo vuonna 1854 keuhkotautiin, jonka jälkeen pientä Wilhelmiä⁴⁰ kasvatti hänen isänäitinsä Ulrika Grålund. Ingrid Söderlundin muistelmien mukaan suomea puhuva pikkuinen ja lihavenpuoleinen ”gamla farmor” oli hyvä hoivaaja ja käytännön ihminen, jolle J.W.⁴¹ uskoi asioitaan aikuisenakin. Isän kanssa J.W. ei ilmeisesti ollut kovin läheinen, sillä hän ei puhunut isästään koskaan vaimolleen tai lapsilleen. Tosin tähän vaikutti varmasti häpeällinen kuolinsyykin, sillä Lars Wilhelm luultavasti hirtti itsensä 1875. Oletusta tukee se, että hänet ainakin haudattiin kirkkomaan ulkopuolelle. Isän veljeäkään ei muistella kovin lämpimästi Ingrid Söderlundin muistelmissa, joissa annetaan ymmärtää hänen olleen person alkoholille.⁴² Etäinen suhde isään ja setään vaikutti luultavasti siihen, että J.W. Söderlund hakeutui käsityöläisten sijasta kauppiaiden oppiin, eikä jatkanut isänsä jalanjäljissä sorvarin ammattia.

J.W. Söderlund aloitti opintonsa Raumalla alkeiskoulusta⁴³, joka oli kaksiluokkainen. Isoäitinsä kanssa kasvaneen Johan Wilhelmin vaihtoehdot alkeiskoulun jälkeen vuonna 1857 olivat vähissä. Raumalla ammattiin valmistuttiin yleensä paiskimalla töitä oppipoikana kauppiaan tai käsityöläisten luona, sekä käymällä joka kolmas viikko sunnuntaikoulussa. J.W. Söderlund valitsi haastavamman tien ja suuntasi jatko-opintoihin. Opinhalua ja ennakkoluulottomuutta valinta kuitenkin luultavasti vaati. Yleensä opinjanoisten raumalaisnuorukaisten suuntana oli Turku, jossa vaihtoehtona olivat teknillinen reaalikoulu, merikoulu tai kauppakoulu. Turkuun J.W. Söderlundkin lähti, mutta aluksi ansaitsemaan ja oppimaan kaupungin kauppaliikkeisiin. Uraansa edistääkseen hän kuitenkin kirjautui kaksivuotiseen kauppakouluun vuonna 1865. J.W. Söderlund joutui ottamaan, ilmeisesti heikon

⁴⁰ J.W. Söderlundia kutsuttiin perheenpiirissä lapsena ja aikuisena Wilhelmiä. Tätä etunimeä hän käytti myös itse epävirallisissa yhteyksissä. Lars Reiniuksen haastattelu 20.10.2006.

⁴¹ Johan Wilhelm lyhennettiin yleisesti J.W. J.W. Söderlundin lisäksi kaupungissa vaikutti kapteeni Johan Söderlund, josta Rauman lehdessä ja valtuuston pöytäkirjoissa käytettiin lyhennettä J. Söderlund.

⁴² Söderlund, Ingrid, painamattomat muistelmat ; Söderlund, Ingrid, muistiinpanot Rauman kirkkoherranviraston kirkonkirjoista.

⁴³ Koulu perustettiin 1842, raumalaiset ennakoivat seuraavana vuonna voimaan tullutta asetusta, joka vaati koulujen perustamista. Alho 1964, 414.

koulutusohjansa vuoksi, myös yksityistunteja eri aiheista. Yksityistunnit olivat luultavasti välttämättömiä myös siksi, että porvarisoikeudet⁴⁴ saadakseen oli henkilön osoitettava saaneensa tarpeeksi oppia sekä kokemusta kaupankäynnistä. Turun aikanaan hän onnistui säästämään sen verran, että Raumalle vuonna 1870 palattuaan, hän sai ostettua kauppias Heikelin leskeltä kauppaliikkeen. Säästäminen oli luultavasti tietoinen päätös jo ennen Turkuun lähtöä, mikä osaltaan kertoo J.W. Söderlundin olleen päättäväinen ja määrätietoinen jo nuorena miehenä.⁴⁵

Turun aikanaan J.W. Söderlund löysi myös tulevan vaimonsa turkulaissyntyisen Augusta Karolina Kyrklundin (1849-1913), jonka kanssa hän meni naimisiin karkauspäivänä 29.2.1872. J.W. Söderlund oli jo noussut porvariksi ja aloittanut liiketoimintansa, mutta vaimoksi hän otti suutarin tyttären. Heille syntyi onnellisen avioliittonsa aikana kymmenen lasta, joista yhdeksän selvisi aikuisiksi. Lisäksi he kasvattivat J.W. Söderlundin orvoksi jääneen serkuntyttären. Kotikielenä käytettiin ilmeisesti ruotsia vaikka perheenjäsenet hallitsivat suomenkin melko hyvin. Kaupungin tärkeimmän miehen vaimona Augusta oli ihailtu, mutta tyttärensä ja muiden tuttavien mukaan, hän ei koskaan ylpeillyt vaan korosti tasa-arvoaan muiden rouvien joukossa. Epäilemättä Augustalla oli suuri rooli myös siinä, että J.W. Söderlund sai keskittyä liiketoimiinsa ja politiikkaan suuresta perheestään huolimatta. Ingrid Söderlund muistelee, että hän ei koskaan nähnyt äitiään toimeettomana.⁴⁶

Perhe asui pitkään yhä olemassa olevassa Pajalan talossa⁴⁷, jonka yhteydessä oli puoti ja J.W. Söderlundin konttori, jossa hän otti vastaan niin asiakkaita kuin muitakin kaupunkilaisia.⁴⁸ Kesät perhe vietti Korkiakarilla Rauman saaristossa, jossa aika-ajoin kestettiin paikankuntalaisia esim. ylioppilaita. Talon asukkaisiin kuului myös palvelusväkeä esimerkiksi lastenhoitajia ja keittäjiä. Aikanaan J.W. Söderlund oli luvannut, että kaupunki saa Korkiakarin, jos se sitä tarvitsee. Pian

⁴⁴ Porvarien ja käsityöläisten erioikeudet hävitettiin vasta 1879 elinkeinovapauslailla. Kuisma 2009, 90.

⁴⁵ Alho 1964, 415; Heino 2002, 79, 216; Kyläkirjaston Kuvalehti 1896, 94; Lähteenoja 1939, 280; Soinila 1995, 11; Söderlund, Ingrid, painamattomat muistelmat; Uola 1997, 21.

⁴⁶ Liite 4. kuva 1; Söderlund, Ingrid, painamattomat muistelmat.

⁴⁷ Pajala sijaitsee Vanhassa Raumassa osoitteessa kalatori 2, rakennuksessa oli kaupan ja sen varastohuoneen lisäksi 12 asuinhuonetta. J.W. Söderlundin perikunta myi talon osuusliikkeelle ja paikalla toimi vuodesta 1906 alkaen 85 vuoden ajan osuuskauppa.

⁴⁸ Rauman kaupunki [http://www.rauma.fi/museo/vr_rakennukset/rakennukset/Kalatori/pajala.htm] luettu 8.6.2009.

hänen kuolemansa jälkeen leski myikin huvilan kaupungille, joka otti sen käyttöön rautatieläisten asunnoksi.⁴⁹

J.W. Söderlundista tuli yksi aikakautensa merkittävimmistä raumalaisista 1800-luvun viimeisinä vuosikymmeninä. Kaupungin kannalta merkityksellisintä oli hänen kunnallinen työnsä kunnanvaltuustossa ja valtiopäivämiehenä. Toisaalta hänen liiketoimiensa kukoistaessa, toi hän myös merkittävästi verovaroja kaupungille. Lisäksi hän teki ajan hengen mukaisesti kirkolle ja kaupungille erilaisia lahjoituksia.⁵⁰

J.W. Söderlund kuoli pitkän sairastelun jälkeen aivohalvaukseen 19.7.1904 Hyvinkään parantolassa, jossa hän oli ollut lepäämässä. Valtuusmiehet järjestivät nopeasti ylimääräisen kokoukseen, jossa ainoana aiheena oli valtuuston puheenjohtajan poismeno. Seisten kuunneltujen muistosanojen jälkeen päätettiin kaupungin toimesta osallistua surusaattueeseen⁵¹ ja toimittaa haudalle seppele. Tehtiin myös esitys hautamuistomerkitä⁵², joka myöhemmin toteutettiin. Monet yksityishenkilötkin osallistuivat surusaattueeseen ja toimittivat seppeleitä. Ei ole epäilystäkään siitä, että J.W. Söderlund ei olisi ollut monien kaupunkilaisten mielissä pidetty ja arvostettu henkilö.⁵³ Vielä hänen syntymänsä satavuotispäivänä 18.11.1945 Länsi-Suomi lehdessä kirjoitettiin J.W. Söderlundia koskevassa artikkelissa, että hänen saavutuksensa monissa asioissa, joista lehti tuo esiin esimerkiksi rautatien ja muun kunnallisen toiminnan, oli perustavaa laatua Rauman seudun tulevaisuudelle ja taloudelliselle kehitykselle.⁵⁴

⁴⁹ Heino 2002, 84; Kyläkirjaston Kuvalehti 1896, 94; RKA Rauman kaupunginvaltuuston ptk. 27.10.1904; Suojamaa 1947, 68-69; Söderlund, Ingrid, painamattomat muistelmat.

⁵⁰ Ks. liite 3; Heino 2002, 162; Helomaa 1909, 53-54.

⁵¹ Kts. Liite 4, kuva 2.

⁵² Muistomerkitä löytyy laattaa, johon on kuvattu Rauman vaakuna. Vaakunaa erisuunnista lähestyvät purjelaiva ja rautatietä pitkin tuleva juna. Söderlund Ingrid, muistikirja.

⁵³ Heino 2002, 228; Rauman lehti, 21.7.1904; RKA kaupungin valtuuston ptk. 22.7.1904, 16.9.1904; Söderlund, Ingrid, painamattomat muistelmat.

⁵⁴ Länsi Suomi, 18.11.1945.

2.2. Rauma 1800-luvun lopulla

Suomen väkiluku kasvoi nopeasti 1800-luvun kuluessa noin kahteen miljoonaan.⁵⁵ Samaan aikaan kaupunkien väestönkasvu oli vireää. Kaupankäynnin vapautuminen 1830-luvulta alkaen voimisti kauppaa ja merenkulkua, mikä nosti kaupunkien suhteellisen väkimäärän vuoden 1800 5,5 prosentista vuoden 1860 6,3 prosenttiin. Suurimmat kaupungit olivat 1800-luvun viimeisinä vuosikymmeninä Helsinki, Turku, Oulu ja Viipuri. Rauma ylsi tilastoissa vuonna 1870 maan 13. suurimmaksi kaupungiksi^{56, 57}.

Epäilemättä Rauma oli kaikkina aikoina elänyt merestä ja syntynyt sen äärelle, mutta maantieteen merkitystä ei saa ylikorostaa. Pelkällä merellisellä sijainnilla ei voida selittää sitä, miksi pienestä kaupungista tuli 1800-luvun lopulla purjemerenkulun keskus. On myös huomattava maailmalla ja Suomessa tapahtuneet taloudelliset ja yhteiskunnalliset muutokset. Unohtaa ei sovi myöskään sitä, että kaupungista löytyi henkilöitä, joiden motiivina oli omien ja kaupungin taloudellisten mahdollisuuksien kehittäminen ja edistäminen.⁵⁸

Suomalaiset elivät vielä vahvasti sääty-yhteiskunnassa ja omavaraistaloudessa 1800-luvulla. Vähitellen täälläkin alkoivat vaikuttaa 1700-luvun lopun eurooppalaiset virtaukset kuten liberalismi, mikä johti lopulta sääty-yhteiskunnan murenemiseen. Pienissä kaupungeissa ei 1800-luvun alussakaan asunut yleensä montaa aatelistaa ja heidän määränsä väheni entisestään 1800-luvun edetessä. Muutoksen suurin syy oli kapitalismin kehittyminen, joka vahvisti porvaristoa tehden siitä jopa aatelia vaikutusvaltaisemman luokan. Taloudelliset ja yhteiskunnalliset uudistukset toivat siten Raumallekin voimistuneen porvariston, joka rikkoi uudenlaisia elinkeinoja harjoittaessaan ja vaurastuessaan perinteisen sääty-yhteiskunnan rajoja. Vuosisadan lopussa aateliston edustajista lähes ainoa näkyvästi Raumalla vaikuttanut henkilö oli, myös porvarisoikeudet hankkinut, Fredrik Wilhelm Ridderstad, joka toimi jo 1840-luvulla kaupungin viroissa. Hänellä oli sen ajan Raumalla harvinainen yliopistotutkinto. Virkamiehenä hän ei, kauppiaiden ja laivanvarustajien kaupungissa,

⁵⁵ Syynä oli ennen kaikkea kuolleisuuden lasku ja hedelmällisyyden nousu.

⁵⁶ Vuonna 1870 Raumalla oli kirkonkirjojen mukaan 2909 asukasta.

⁵⁷ Heino 2002, 25; Soinila 1995, 5.

⁵⁸ Jalonen 1997a, 55-56.

kuitenkaan yltänyt varakkaimpaan joukkoon. Siinä missä kauppiaat tienasivat kymmeniä tuhansia, jäivät aatelismiehen tulot noin 8000 markkaan vuodessa.⁵⁹

Porvaristolla oli, kuten muissakin Suomen kaupungeissa, vahva asema myös Raumalla. He keskittyivät liiketoimiensa hoitamiseen ja vaurastumiseen, siksi voidaankin sanoa Rauman kaupungin eläneen taloudellisesti yhtä loistokkainta aikaansa 1800-luvun lopulla. Tästä loistosta vain pääsi nauttimaan hyvin pieni osa asukkaista. Kaupunki oli syntynyt meren äärelle ja asukkaat olivat saaneet siitä vuosisatoja elantonsa. Meren taloudellinen merkitys oli kuitenkin erityisen korostunut J.W. Söderlundin aikaan, jolloin raumalaiset kauppiaat huomasivat oman tilaisuutensa maailmankaupassa koittaneen merenkulun eläessä muualla muutoksen aikaa. Satamasta tulikin tärkein työllistäjä 1800-luvun viimeisinä vuosikymmeninä, esimerkiksi vuonna 1890 se tarjosi neljällekymmenelle prosentille kaupungin asukkaista elannon suoraan tai välillisesti. Purjelaivojen suhteen Rauman kaupungin voidaan sanoa eläneen kulta-aikaansa. Kun tarkastelua ulotetaan pintaa syvemmälle, niin huomataan, että kehitys ei ollut pelkästään positiivista. Seutu oli vielä taloudellisesti elinvoimainen, mutta todellisuudessa tilastot paljastavat, että Rauma ei enää ollut kasvukeskus. Sen väkiluku kasvoi 1800-luvun lopulla huomattavasti hitaammin kuin monissa muissa kaupungeissa.⁶⁰ Silti J.W. Söderlundin aikana 1880-luvulta vuosisadan vaihteeseen asukasmäärä kasvoi reilusta 3000 henkilöstä 5000 henkilöön.⁶¹

Raumalaiset tulivat 1800-luvulla melko hyvin taloudellisesti toimeen, rikkaita oli harvassa, mutta kaupungin vaurastuminen paransi myös rahvaan asemaa sosiaalihuollon kehittyessä. Suurin joukko kaupunkilaisista muodostui kuitenkin merimiehistä ja käsityöläisistä, jotka elivät kädestä suuhun. Köyhäinapua nautittiin runsaimmin nälkävuosina, mutta muulloin tähän tarvitsi turvautua alle sadan raumalaisen vuosittain. Aika tarjosi myös mahdollisuuksia. Säätykierto näyttää olleen Raumalla vilkasta. Käsityöläisten joukosta nousi useampia nuorukaisia, jotka onnistuivat kohoamaan kauppiaksi ja virkamiehiksi. Usein heidän poikansa taas hankkivat korkeamman koulutuksen nousten oppineiden joukkoon. Näin kävi esimerkiksi Söderlundien, Wesanderien, Granströmien,

⁵⁹ Alho 1964, 415; Kuisma 2009, 90; Lähteenoja 1939, 280; Rauman lehti 31.3.1883, 16.2.1884.

⁶⁰ Raumalaisten syntyvyys oli muuta maata alhaisempi, kuolleisuus taas oli keskiarvojen mukainen. Kaupungin ikärakenne ei ollut suotuisa vaan nuoria ikäluokkia oli liian vähän. Muuttovoitto jäi vuosina 1880-1895 hyvin pieneksi tai jopa miinukselle. Vuosisadan lopulla vuodesta 1895 muuttovoittoa alkoi tulla enemmän, mutta kaupunkien yleiseen kasvuun verrattuna Rauma pysyi yhä muita jäljessä.

⁶¹ Heino 2002, 16, 22, 25, 31; Suomen kaupunkilaitoksen historia. Tilasto-osa, 12-15.

Blomien ja Paqvalinien suvuissa. Säätyläisten määrä kasvoi muutenkin voimakkaasti 1800-luvun lopulla, kun kasvava kaupunki tarvitsi opettajia sekä kunnan ja valtion virkamiehiä entistä enemmän.⁶²

Raumalla luotettiin suuresti mereen. Siitä syystä ainoa varsinainen teollisuudenala oli laivanrakennus, joka sekin alkoi hiipua 1800-luvun puolivälin jälkeen. Merenkulkuun liittymätöntä teollisuutta ei juuri ollut. Toisin kuin useimmissa muissa rannikkokaupungeissa, ei Raumalla ollut sopivaa jokea suistoineen, jonne olisi voitu sijoittaa isoja höyrysahoja. Nahkatehdas, jonka johdossa oli K. Fr. Sjöblom, oli ainoa, joka onnistui pärjäämään mereen liittymättömällä alalla pidempään. Satama oli työllistäjä ja talouden veturi etenkin sen jälkeen, kun sinne johtava rautatie valmistui. 1800-luvun lopulla vienti ja tuonti pysyivät joko tasapainossa tai jatkuvassa kasvussa. Maailman merenkulun lamakausi näkyi J.W. Söderlundin ajan Raumalla vain lievänä laskuna.⁶³

Kaupunkien itsenäinen asema hallinnossa asetti ne usein kilpailuasemaan toistensa kanssa. Naapurikaupungit kävivät tiukkaa taistelua kehittäessään omaa kaupunkiaan. Rauman rakkain kilpakumppani oli Pori, siksi ei ole nykyajallekaan vierasta näiden kaupunkien vertailu ja asukkaiden leikkimielinen nahistelu kaupunkiansa paremmuudesta. 1800-luvun kilpailussa leikkimielisyys oli kuitenkin välillä kaukana. Useimmiten kiisteltiin kaupunkien satamien paremmuudesta niin, että esimerkiksi paikalliset lehdet ottivat asiaan hyvin tomerasti ja värikkäästi kantaa.⁶⁴ Ei ollut yhdentekevää kaupunkien talouksien kannalta toimiko murtaaja talvisin Rauman sataman vai Porin Reposaaaren edustalla tai johtivatko rautatiekiskot Raumalle vai Poriin. Oman lisänsä kilpailuun toi myös Uusikaupunki, joka osoitti esimerkiksi rautatiestä ja seminaarista kilpailtaessa, olevansa yhtä varteenotettava kilpailija kuin Porikin.⁶⁵ Rannikkokaupunkien vaikuttajat saivatkin tehdä kovaa työtä kaupunkiansa valtuustoissa ja maan valtiopäivillä oman kaupunkinsa hyväksi pärjätäkseen keskinäisessä kilpailussa. Raumalaisista vaikuttajista J.W. Söderlundilla oli suuri osuus siinä, että Rauma ei jäänyt naapureista jälkeen vaan otti suuria askelia tulevaisuutensa turvaamiseksi.

3. J.W. Söderlundin liiketoiminta

⁶² Koivusalo 1994, 30; Lähteenoja 1939, 280, 283-284.

⁶³ Kankaanranta 1926, 7; Heino 2002, 54, 61.

⁶⁴ Rauman lehti 5.5.1888, 12.5.1888, 19.5.1888, 21.4.1888, 26.5.1888, 2.6.1888; Satakunta 14.4.1888.

⁶⁵ Jalonen 1997b, 23; Kankaanranta 1926, 23; Salonen 1997, 139; Uola 1997, 14-15.

Raumalaisten yrittäminen oli hyvin monimuotoista 1800-luvun lopulla. Vauraimpien porvarien kauppahuoneet harjoittivat melko laajaa ulkomaankauppaa ja kotimaan tukkukauppaa. Osa harjoitti lisäksi myös vähittäiskauppaa. Laivanvarustus ei ollut erillinen osa liiketoimintaa vaan kuului kiinteästi muun kaupan harjoittamisen yhteyteen.⁶⁶ Näin myös J.W. Söderlundin liiketoiminnassa. Tarkastelu alkaa kuitenkin kauppaliikkeestä, koska se oli edellytys varustamotoiminnan aloittamiselle ja liiketoimien kasvulle.

3.1. Kauppaliike

J.W. Söderlundin liiketoiminta alkoi pienestä puodista, joka toimi jo aiemmin mainitussa perheen asuinrakennuksenakin toimineessa Pajalassa. Talon puotia oli aikaisemmin hoitanut kauppias Heikel, jonka leskeltä J.W. Söderlund osti talon vuonna 1870 palattuaan kauppakoulusta ja kirjanpitäjän työstä Turusta. Toiminta laajeni nopeasti vuosikymmenen kuluessa kaikenlaisia artikkeleita myyneestä sekatarvarapuodista kauppaliikkeeksi. Lopulta toiminta alkoi keskittyä pelkästään laivanvarustukseen kiinteästi sidoksissa olleeseen tukkukauppaan. Sekatarvarakaupan pito ei J.W. Söderlundista näyttänyt siten enää kannattavalta. Puotia ei kuitenkaan lopetettu vaan J.W. Söderlundin vanhat kauppa-apulaiset Karl Linden ja Ruut Wallin alkoivat hoitaa sitä. Heidän jälkeensä tilassa toimi pitkään Turkulainen Wiklundin rautakauppa. J.W. Söderlundin kuoltua talon osti vuonna 1906 osuuskauppa.⁶⁷

Sekatarvarakauppaa laajentaessaan J.W. Söderlund halusi päästä osalliseksi myös alkoholin myyntituloista muiden raumalaisporvarien tavoin. Alkoholilupien myöntäminen alkoi sen jälkeen, kun väkijuomia koskevalla lainsäädännöllä oli määrätty kotipoltto laittomaksi vuonna 1865. Lupamenettely oli aluksi kuitenkin tiukka. Helpotusta asiaan saatiin vasta vuonna 1879, jolloin lainmuutoksella annettiin kaupunkien kauppiaille oikeus myydä väkijuomia paloviinaa lukuun ottamatta. Lainmuutos tuli liiketoimintaa laajentavan J.W. Söderlundin kannalta juuri sopivasti.

⁶⁶ Kaukiainen 1980, 468.

⁶⁷ Heino 2002, 79, 85; Söderlund, Ingrid. Painamattomat muistelmat.

Myyntioikeudet piti kuitenkin edelleen hakea maistraatilta, jolle asiasta antoi oman lausuntonsa kaupunginvaltuusto. Monet kauppiaista olivat itse valtuutettuja, mutta heidät jäävättiin itseään koskevista päätöksistä. J.W. Söderlund tarttui heti tilaisuuteen ja haki onnistuneesti myyntioikeuksia neljän muun kauppiaan kanssa.⁶⁸ Etevimvät kauppiat huomasivat luultavasti hyvän ansaintakeinon alkoholituotteissa. Kysyntää riitti ja lisäksi luvansaaneiden etuna oli kaupan keskittyminen harvojen käsiin. J.W. Söderlund oli aikansa tyypillinen kauppias. Hän ei halunnut rajata yrityksensä toimialaa, vaan hän lähti rohkeasti kilpailuun mukaan. Näin etenkin silloin kuin tuote näytti tuovan hyvin voittoa myyjälleen.

Vaurastuessaan J.W. Söderlund kiinnostui myös sijoitustoiminnasta. Hän hankki monipuolisesti erilaisten yhtiöiden osakkeita ja istui monien yhtiöiden hallituksissa. Kiinnostusta edistykseen osoittavat pitkäaikaiset jäsenyydet Turun ja Porin läänin Telefooni osakeyhtiön ja Nordiska Aktiebankenin haarakonttorin hallituksissa. Toisaalta hän saattoi ryhtyä osakkaaksi ja hallituksen jäseneksi voiton tavoittelemisen ohella myös sosiaalisista syistä, kuten voidaan olettaa Työväen asunto-osakeyhtiön ja pienen ”reumaattilisia esansseja ja odöreja” myyneen Raumo tekniska fabrikenin kohdalla. Toisaalta hän sijoitti myös kiistanalaisiin yhtiöihin, kuten paloviinan valmistusta ja myyntiä harjoittaneeseen E.W. Grönbergs Bränneriin.⁶⁹ Erityisen kiinnostunut J.W. Söderlund näyttää olleen hankkimaan myös erilaisten vakuutusyhtiöiden ja pankkien osakkeita. Nämä olivat hänelle varmasti tuttuja liikelaitoksia jo siksi, että hän tarvitsi itse niiden palveluja. Saattaa olla, että ne myös vaikuttivat varmoilta sijoituskohteilta.

J.W. Söderlundin liiketoimien kasvu noudattaa hyvin tavanomaista kaavaa 1800-luvun loppupuolen Suomessa. Ensin hän keräsi kauppapuodilla pääomaa ja sen jälkeen ryhtyi laajentamaan ulkomaankauppaan. Tässä Turun kauppaliikkeissä hankittu kokemus oli varmasti avuksi. Merenrantakaupungeissa luonnollinen valinta toiminnan laajentamiseksi oli ryhtyä tukkuliikkeen kautta laivanvarustajaksi. Raumalaisten tärkeimmät vientituotteet olivat puutavaraa, joista he olivat erikoistuneet parrujen ja lehtereiden⁷⁰ kuljettamiseen.⁷¹ Laivanvarustaja sai itse huolehtia rahdattavan tavarantoimituksesta, niinpä J.W. Söderlundilla oli usein ilmoituksia, joissa hän tarjoutui ostamaan

⁶⁸ Niemi 2007, 17-21; RKA Rauman kaupunginvaltuuston ptk. 15.1.1879, 14.1.1880.

⁶⁹ Kunnallisneuvos Johan Wilhelm Söderlundin perunkirja; TMA RMA kauppaluettelo 1897-1917.

⁷⁰ Kahdelta vastakkaiselta puolelta veistetty puu, jota käytetään esimerkiksi katon kannattimina.

⁷¹ Heino 2002, 54-55; Rauman lehti, 21.7.1904.

puuta tai etsi kupiikinajajia⁷² työhön.⁷³ Usein puutavaraa näytetään ajetun metsistä jo talvikaudella satamaan, jossa ne odottivat jäidenlähtöön niitä kuljettaneita valtameripurjehtijoita.

Puutavaran maailmanmarkkinahinnat kehittyivät suotuisasti 1870-luvun alkupuolella, mikä saattoi olla yhtenä syynä J.W. Söderlundin kiinnostukselle liiketoimiensa laajentamiseen. Puun lisäksi agraarinen talous tuotti vientiin myös voita, juustoa ja viljaa. Näitä oli Raumaltakin helpompi viedä Itämeren muihin satamiin kuin kauaksi sisämaahan, jossa tiestö oli huonoa. Kotiin alukset rahtasivat suolaa ja öljyä sekä erilaisia ylellisyystarvikkeita kuten kankaita, alkoholia ja mausteita. Aluksi J.W. Söderlund myi tuontituotteita omassa puodissaan, mutta tukkuliikkeeksi siirtymisen jälkeen hän siirtyi väliportaaseen. Rautatie helpotti entistä enemmän kokonaisten lastien myymistä, kun ne saatettiin suoraan laivasta lastata junavaunuihin. Tuontituotteita tukkukauppiaille myytäväksi toivat ajoittain myös ulkomaiset alukset, jotka olivat pääosin ruotsalaisia tai saksalaisia, mutta joskus saattoi Raumalle poiketa myös norjalaisia, tanskalaisia, hollantilaisia tai venäläisiä laivoja.⁷⁴

J.W. Söderlundista tuli raumalainen malliesimerkki nuorukaisesta, joka onnistui nousemaan köyhistä oloista ja vaatimattoman puodin pitäjän roolista mahtavan laivaston omistajaksi. Hänen esimerkkiään seurasivat muut vaurautta tavoitelleet nuorukaiset, joista kuuluisimpia liikkeenharjoittajia olivat Fredrik Lehtinen, Ivan Sofronoff ja Alfred Kordelin. Automaattisesti ei vaurastuminen tapahtunut, sillä kauppiaita tuli ja meni, monien joutuessa sulkemaan puotiensa ovet jo muutaman vuoden päästä niiden avaamisesta.⁷⁵

J.W. Söderlundin tavallinen työpäivä kului Pajalassa sijainneessa konttorissaan, jossa vieraili päivän aikana monenlaisia kävijöitä erilaisilla asioillaan. Yhtä hyvin konttoriin saattoi astua niin merimiehen vaimo, joka tiedusteli miehensä liikkeistä merellä, kuin joku kaupungin korkea-arvoinen herrasmieskin. Talvella taas saattoi konttorissa olla jonoksi asti kupiikinajajia kuitteineen perimässä maksua tavarasta, jonka Paul Grönlöf oli ottanut J.W. Söderlundin satamakonttorissa vastaan. Rauman laivanvarustajat pestasivat myös itse laivojensa merimiehet 1800-luvun loppupuolelle asti. Talossa oli muutakin liikettä paljon, sillä emännän ja palvelusväen hoidettavaksi jäivät kiertävien

⁷² Kupiikin ajolla tarkoitettiin puutavaran ajoa. Winter 1992, 57.

⁷³ Ilmoituksia esim. Rauman lehti, 29.12.1898, 31.12.1898, 12.1.1899, 21.1.1899 ja 4.2.1899.

⁷⁴ Alho 1964, 441; Kankaanranta 1926, 5; Kuisma 2009, 74, 116; Rauman lehti, 26.4.1898, 10.5.1898, 12.5.1898; Soinila 1995, 11.; Uola 1997, 11-12.

⁷⁵ Heino 2002, 79-81.

kauppiaiden ja kerjäläisten vastaanotto. Konttoria ei kesälläkään suljettu, vaikka talon väki ja palveluskunta muuttivat kesäkotiin Korkiakariin. Ainoastaan keittäjä jäi Pajalaan tekemään isännälle ja sihteeriköille ruokaa. Yhteydenpito Pajalan ja kesäkodin välillä sujui hyvin sen jälkeen, kun vuonna 1884 asuntojen välille saatiin puhelinlinja. Puhelimella isäntä saattoi esimerkiksi ilmoittaa Korkiakariin saapuvansa iltapäivällä joukko vieraita mukanaan. J.W. Söderlund toimi itse aktiivisesti Rauman telefooni-yhtiössä, joka hänen aloitteestaan vuonna 1888 yhdistettiin Turun ja Porin läänin Telefoni- Osakeyhtiöksi.⁷⁶ Puhelin näyttää olleen 1800-luvun lopun Raumalla vain liikemiesten etuoikeus ja selkeä statussymboli.

3.2. Laivanvarustus

3.2.1. Laivanvarustamisen taustaa

Tarkasteltaessa J.W. Söderlundin laivanvarustustoimintaa on syytä ottaa huomioon niin yleinen kehitys maailmalla kuin Suomessa. Englannista alkanut liberalismi ja teollistuminen kasvattivat maailmankauppaa 1800-luvulla. Lisääntynyt kauppa luonnollisesti lisäsi kuljetustarvetta, mikä johti kauppapurjelaivaston kiihtyvään kehitykseen 1870-luvulla. Muun maailman kehitys antoi myös perifeeriselle Suomelle vetoapua laivanvarustuksen kehityksessä. Suomalaiset pääsivätkin osaksi maailmankauppaa, alusten purjehtiessa usein kaukana Itämerestä, jopa Australiassa ja Uudessa-Seelannissa asti. Pääosin suomalaiset kuitenkin pysyivät Atlantilla ja Välimeren seudulla. Kotisatamassa käytiin harvoin, useimmiten vain kerran vuodessa, mihin oli syynä syrjäisen sijainnin lisäksi myös satamien huonot talviolosuhteet.⁷⁷

Lisääntynyt tonnistojen tarve sekä purje- ja höyrylaivojen keskinäinen kilpailu johtivat kansainvälisten rahtien kulujen alentumiseen 1800-luvun puolivälissä, jolloin raakapuun ja sahatavaran vienti kaukaisesta Pohjolastakin alkoi tulla kannattavaksi. Puutuotteiden viennin kasvu

⁷⁶ Heino 2002, 33, 111-112; Lähteenoja 1939, 96; Rauman lehti 3.11.1897; Söderlund, Ingrid. Painamattomat muistelmat.

⁷⁷ Kaukiainen 1991, 17; Kuisma 2009, 85, 87; Rauman lehti, 22.12.1898.

lisäsi aluksi koko maassa tarvittujen tonnistojen määrää huomasti.⁷⁸ Kotimaisten alusten ongelmana oli kuitenkin se, että puun rahtaus vaati suuremmat tonnistot kuin tänne tuotavat tuotteet, joista tärkein oli suola. Usein kotisatamaan palatessaan suomalaisten alusten olikin vaikea hankkia tarpeeksi tuontitavaraa. Toisaalta asiaa helpotti puun ja puujalosteiden hintojen nousu samalla kun suomalaisten haluamien tuontituotteiden hinnat maailmanmarkkinoilla laskivat.⁷⁹

Maailman kauppapurjelaivasto oli mahtavimmillaan vuonna 1872, jolloin valtameriä seilasi 20 000 purjelaivaa. Meret säilyivät kuljetuksessa avainasemassa aina ensimmäiseen maailmansotaan asti, sillä uusi kuljetusmuoto rautatie oli enemmän laivanvarustajien ystävä kuin vihollinen. Suomen rannikkoalueet pärjäsivät merellisyytensä ansiosta varustelukilvassa vielä 1870-luvulla erinomaisesti, sillä väkilukuun suhteutettuna kauppalaivastomme tonnistoilla pääsimme maailman maiden kärkeen.⁸⁰ Suomalaisten hyvä asema tuon ajan maailmankaupassa perustui puutavaraan ja tervaan. Tätä oli kotimaassa edistetty jo 1850-1860-lukujen taitteessa vapauttamalla metsien teollinen hyödyntäminen. Suomalaisten varustajien tonnistot kasvoivatkin 1870-luvun loppupuolelle asti. Tilanne kuitenkin muuttui seuraavilla vuosikymmenillä, tonnistojen määrän kääntyessä laskuun.⁸¹ Syyksi on esitetty sitä, että suomalaisten suosimat purjelaivat olisivat menettäneet kannattavuutensa, koska muualla siirryttiin höyrylaivoihin. Kaukiainen pitää kuitenkin todennäköisempänä syyä Suomessa alkanutta teollistumista, johon suurin osa kauppiaista ja laivanvarustajista lähti mukaan. Vuoden 1875 tasosta päästiin yli vasta 1900-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä, kun etenkin Helsingistä alkoi höyrylaivaliikennettä Eurooppaan. Suomen lisäksi vain Kanadassa tonnistojen määrät laskivat 1800-luvun viimeisen neljänneksen aikana.⁸²

Teollistumisesta huolimatta kutistunut joukko suomalaisvarustajia jatkoi sinnikkäästi laivanvarustuksessa. Jäljelle jääneet varustajat eivät kuitenkaan lähteneet kovin innokkaasti hankkimaan höyryaluksia, vaikka muualla maailmassa tekninen kehitys johti höyrylaivojen enenevään suosioon 1800-luvun puolivälistä lähtien. Näitä uudenaikaisia aluksia nähtiin myös

⁷⁸ 1815-1817 keskeisimpien vientituotteiden rahtaamiseen tarvittiin 24 200 lästiä, 1870-72 taas 174 200 lästiä ja 1890-92 puolestaan 240 410 lästiä. Yksi lästi on 2,45 tonnia. Kaukiainen 2008, 192, 257.

⁷⁹ Kaukiainen 2008, 18; Kaukiainen 1991, 25-26, 28; Kuisma 2009, 73, 119, 135; Rauman lehti, 26.4.1898, 10.5.1898.

⁸⁰ Suomen nettotonnit tuhatta asukasta kohti olivat vuonna 1870 150 nrt. Vain Norja, Kanada, Iso-Britannia ja Kreikka menivät edelle. Tilastoja ei voida kuitenkaan pitää kuin suuntaa antavina. Kaukiainen 1991, 21-22.

⁸¹ Kts. liite 1.

⁸² Kaukiainen 1991, 32, 52, 330-368; Kuisma, 119.

meidän satamissamme ajoittain, mutta yleensä ulkomaalaisten toimesta. Höyrylaivat olivat purjelaivoja tehokkaampia, sillä ne pystyivät ottamaan lastia jopa saman verran kuin kolme tai neljä suomalaista purjealusta yhteensä. Tämäkään ei riittänyt vakuuttamaan suomalaisia, jotka jatkoivat purjeiden suosimista. Osin varmasti siksi, että purjealusten hinnat laskivat höyrylaivojen vallatessa alaa.⁸³ Niinpä suomalaisista aluksista höyryllä kulki vuonna 1892 vasta 10,1 prosenttia.⁸⁴

Suomi säilytti maailman merillä kilpailukykyään 1800-luvun puolivälin jälkeen siksi, että se tarjosi halpaa työvoimaa niin kotimaisille kuin ulkomaisille aluksille. Suomalaismerimiesten palkat olivat 1860-1880-luvuilla kuitenkin paremmat kuin kotimaisen tehdas- tai maataloustyöväestön. Käänne tapahtui 1890-luvulla, jolloin tehtaiden työntekijät menivät reaaliensioissa merimiesten ohi. Työ laivoilla oli kuitenkin raskasta ja ajoittain miehiä karkasi suuriakin määriä. Karkaamista toisiin aluksiin luultavasti edesauttoi myös se, että ulkomaisilla laivoilla palkkataso oli parempi. Suomalaisvarustajat taas saivat kilpailuetua halvasta työvoimasta. Rauman lehdessä kerrottiin saman laivan ensin seilanneen Englannin lipun alla, jolloin palkkakulut kuukaudessa olivat 57,10 puntaa. Laiva siirtyi Suomen lipun alle ja kulut pienenevät 28,10 puntaan kuukaudessa.⁸⁵ Ero oli siis merkittävä.

Kaukiainen on erotellut suomalaisista laivanvarustajista kolme ryhmää. Ensimmäinen ryhmä luopui varustamisesta jo 1870-luvun lopulla aikana, jolloin toinen ryhmä vasta tuli alalle. Tämä toinen ryhmä alkoi ostaa edullisia käytettyjä laivoja Suomesta ja ulkomailta. Rohkeimpaan kolmanteen ryhmään kuuluivat uuteen teknologiaan uskoneet höyrylaivaosakeyhtiöitä perustaneet sijoittajat.⁸⁶ Raumalaiset, J.W. Söderlund johdossaan, kuuluivat toisena mainittuun ryhmään. Tämä ryhmä käytti taidokkaasti vallinnutta tilannetta hyväkseen menestyäkseen, mutta ei osannut tarpeeksi katsoa tulevaisuuteen.

⁸³ Kaukiainen 1991, 21-22; Pohjanpalo 1949, 100; Soinila 1995, 7.

⁸⁴ Vertailtaessa muihin maihin ero on selkeä, sillä Iso-Britanniassa höyrylaivoja oli jo 59,7%, Saksassa 48.1% ja Ruotsissa 31,3%. Kaukiainen 1991, 24.

⁸⁵ Heino 2002, 37-39; Kaukiainen 1991, 119-122; Rauman lehti 9.9.1896.

⁸⁶ Kaukiainen 2008, 325, 334.

3.2.2. Nousu Suomen suurimman yksityisen laivaston omistajaksi

Suomen lainsäädännön muutokset edistivät merenkulun kasvua 1800-luvulla. Aiemmat rajoitukset, jotka takasivat vientioikeudet vain isoimmille kaupungeille ja rikkaimmille porvareille purettiin 1830-luvulla. Raumalla tämä muutos tapahtui vuonna 1830, kun kaupunki sai tapulikaupunkioikeudet, jotka antoivat raumalaisille aluksille oikeuden purjehtia Itämeren kauemmas. Laivanvarustus pääsikin kunnolla käyntiin 1840-luvulla. Seuraavina vuosikymmeninä kehitystä hidastivat kuitenkin 1853 puhjennut Krimin sota ja 1860-luvun lopun katovuodet.⁸⁷

Laivanvarustus alkoi kehittyä 1800-luvun loppua kohti kauppiaiden ja yhtiöiden hoitamaksi toimialaksi, kun taas ennen 1870-lukua oli tapana, että laivan omisti aluksen päällikkö tai aluksen rakennuttaja, joka saattoi myydä siitä osuuksia muille. Laivanvarustus alkoi vaatia entistä enemmän pääomaa, jota löytyi kaupunkien vaurastuneelta porvaristolta.⁸⁸ Näin tapahtui myös Raumalla, jonka uudet laivanvarustajat olivat usein aloittaneet kauppiaina kuten J.W. Söderlund ja hänen kilpakumppaninsa Gabriel Granlund.⁸⁹ J.W. Söderlundin varustustoiminta alkoi vasta 1880-luvun puolella. Hän ei siis lähtenyt raumalaiseen varustelukilpaan heti mukaan. Tämä ei varmasti taloudellisestikaan olisi ollut mahdollista, sillä oman puodin perustamisesta ei ollut kulunut kuin vasta reilu vuosikymmen. Saattaa myös olla, että hän halusi ensin katsoa, kuinka muut suomalaiset ja raumalaiset alalla pärjäisivät.

Rauman laivanvarustuksen kehitys kulki erillään muusta Suomesta. Kaupungissa elettiin 1880-luvulta alkaen laivanvarustuksen kulta-aikaa. Pohjanmaan kaupungit olivat tuolloin jo luopumassa varustamisesta vauhdilla ja siten painopiste siirtyi Raumalle. Esimerkiksi Raahelainen Levónin perhe yritti myydä kaikki aluksensa, mutta ei onnistunut siinä. Käytettyjä laivoja olikin luultavasti markkinoilla tuolloin paljon ja halvalla. Raumalaiset käyttivät tätä tilaisuutta hyväkseen, mikä näkyi siinä, että alan kasvu oli nopeaa koko vuosisadan lopun. Jo 1880-luvun lopussa Rauman tonnistot olivat maan neljänneksi - viidenneksi suurimmat. Vuosina 1892-1897 kaupungin purjelaivasto oli jo

⁸⁷ Hella 2001, 143; Kaukiainen 1991, 27; Soinila 1995, 6-7.

⁸⁸ Heino 2002,42-43; Vartiainen 2006, 18.

⁸⁹ Tosin Granlundin isälläkin oli jo muutamia kauppalaivoja. Lybeck 1984, 21.

maan suurin.⁹⁰ Raumalaisten on kuitenkin helppo loistaa tilastoissa, kun muistetaan, että tonnistot kutistuivat koko maan tilastoissa 1880-luvulta alkaen.⁹¹

Kaukiaisien mukaan vain kaksi paikkakuntaa onnistui 1800-luvun viimeisillä vuosikymmenillä edistymään laivanvarustuksessa maassamme. Toinen oli pääkaupunki Helsinki, jossa rakennettiin ensimmäiset höyrylaivat ja toinen pikkuinen Rauma, jossa hänen mukaansa koettiin yllättävä varustusbuumi.⁹² Rauman menestyksestä suurin osuus oli J.W. Söderlundilla, joka oli onnistunut reilussa vuosikymmenessä kasvattamaan itselleen maan suurimman yksityisen purjelaivaston.⁹³ Saavutusta vähättelettä on todettava, että sen yhtenä mahdollistajana oli se, että muiden jo purjelaivoista luopuessa raumalaiset, J.W. Söderlund etunenässä, ostivat niitä edelleen innokkaasti. Rauman kauppalaivaston kasvu vuoden 1875 jälkeen perustuikin pitkälti käytettyjen alusten hankintaan. Pikkukaupungin tilaisuus näyttää tulleen silloin, kun isommat jo vetäytyivät alalta. Kehitys ulkomailla kohti höyrylaivojen valtakautta mahdollisti sen, että suomalaiset saivat purjelaivoja edullisesti koko 1800-luvun loppuun.⁹⁴ Tämä oli varmasti yhtenä syynä siihen, että J.W. Söderlundin kaltaiset kauppiat kiinnostuivat laivanvarustamisesta.

Aikalaiset arvostivat J.W. Söderlundin saavutuksia laivanvarustuksessa suuresti. Porin kauppaopiston johtaja herra Westerlund piti häntä jopa Suomen kauppalaivaston elvyttäjänä.⁹⁵ Näkemykseen voidaan yhtyä, kun huomioidaan, että J.W. Söderlund onnistui luomaan suuren laivaston aikana, jolloin laivanvarustus oli taantumassa. Raumalaisten merimiesten ja satamatyöläisten kannalta ei ollut merkityksellistä, kulkiko alus höyryllä vai tuulella, kunhan heidän perheensä saivat riittävän elannon. Yleisestikin raumalaisvarustajien kyvykkyys on helppo huomata, kun verrataan heidän kaupunkiaan toiseen samankokoiseen kaupunkiin. Vertailuun sopii hyvin Porvoo, joka oli saanut tapulioikeudet yhtäaikaan Rauman kanssa. Porvoossakin laivanvarustus kasvoi ja alkoi keskittyä kauppiaiden käsiin. Siellä ei kuitenkaan nähty sellaisia suurvarustajia kuin Raumalla.⁹⁶

⁹⁰ Hella 2001, 143, 150; Heino 2002, 42-43; Levón 1964, 193; Soimila 1995, 8.

⁹¹ Heino 2002, 29; Kaukiainen 1991, 52; Kaukiainen 2008, 286-287.

⁹² Kaukiainen 1991, 65-66.

⁹³ TMA Rauman merimieshuoneen arkisto, lästiverokirjat 1895-1905.

⁹⁴ Kaukiainen 1991, 68, 81.

⁹⁵ Puheessaan, jonka hän piti Söderlundien 25-vuotis hääpäivän kunniaksi vuonna 1897. Rauman Lehti 3.3.1897.

⁹⁶ Nevanlinna 1994, 29-31.

Porvoossa jo kolmen laivan omistaja ajateltiin huomattavaksi laivanvarustajaksi. Rauman merimieshuoneen lästiveroluetteloiden mukaan Raumalta löytyi useampia neljän tai viiden laivan omistajia, mutta heidän tonnistoja koko oli hyvin vaatimaton verrattuna kaupungin menestyneimpään mieheen.⁹⁷ J.W. Söderlundilla oli kuudesta kymmeneen alusta vuosittain nimissään aikavälillä 1895-1904. Tonnistoja vertaamalla huomaa, että hän myös omisti muita varustajia enemmän isoja laivoja, sillä vuonna 1895 hänen laivojensa yhteenlasketut nettorekisteritonit olivat 7864. On kuitenkin huomattava, että muut laivanvarustajat olivat erilaisissa laivaosakeyhtiöissä mukana J.W. Söderlundia enemmän. Heidän todelliset tonnistonsa saattoivat olla siis vähän isommat kuin lästiveroluettelot antavat olettaa.⁹⁸

Bruno Suviranta on tuonut esiin, että suomalainen laivanvarustus olisi ollut riippuvaista kotimaisista laivanrakentajista, jotka tekivät vain purjealuksia.⁹⁹ Tämä saattoi pitää paikkaansa vielä 1860- ja 1870-luvuilla, mutta ei enää lähellä vuosisadan vaihdetta. Tuolloin suomalaiset löysivät ulkomaiden käytetyt alukset. J.W. Söderlundkin hankki vielä 1880-luvulla aluksia Suomesta, mutta siirtyi pian ostamaan niitä kansainvälisiltä markkinoilta.¹⁰⁰ Suomeen tullessaan laivat olivat useimmiten jo muutaman vuosikymmenen ikäisiä.¹⁰¹ Hinnossa ei näytä olleen suuria eroja sen mukaan hankittiinko ne kotimaasta vai ulkomailta suurimpia laivoja lukuun ottamatta. Sen sijaan hintaan vaikutti ikä, jopa materiaalia enemmän.¹⁰²

Aluksi Söderlund osti laivoja omalla nimellään, mutta vuonna 1897 hän perusti osakeyhtiön nimeltä Raumo Nya Skeppsrederi Ab¹⁰³, jossa hänellä itsellään oli suuri osake-enemmistö¹⁰⁴. Kyseessä oli luultavasti yritys ottaa omat pojat mukaan isän liiketoimintaan, sillä loput osakkeista kuuluivat Oscar

⁹⁷ Vuonna 1895 laivojen lkm. ja tonnistot yhteensä: B. Ekroth 4 laivaa yht. 1562 nrt, Hj. Ridderstad 4 laivaa yht. 798 nrt., G.F. Holmberg 5 laivaa yht. 1268 nrt. ja K.G. Stenroos 4 laivaa yht. 1002 nrt. TMA Rauman merimieshuoneen arkisto, lästiverokirjat 1895-1905

⁹⁸ TMA Rauman merimieshuoneen arkisto, lästiverokirjat 1895-1905.

⁹⁹ Kaukiainen 1991, 31.

¹⁰⁰ Kts. liite 2. Söderlundin omistamat laivat.

¹⁰¹ Kts. liite 2. Laivojen rakennuspaikat ja vuodet siltä osin kuin tiedossa.

¹⁰² Kaukiainen 1991, 79; Soinila 1995, 10-20.

¹⁰³ Rauman Uusi Laivanvarustusyhtiö. Heino 2002, 44.

¹⁰⁴ Näiden osakkeiden arvo vuonna 1904 oli 336 000 markkaa. Vuoden 2008 rahassa n. 1 520 000€.

[http://www.tilastokeskus.fi/til/khi/2008/khi_2008_2009-01-16_tau_001.html] luettu 19.10.2009.

ja Alvar Söderlundille.¹⁰⁵ Kokonaispääoma oli 500 000 markkaa¹⁰⁶, joka oli jaettu yhteensä 500 kappaleeseen 1000 markan¹⁰⁷ osakkeita. Näistä vuonna 1904 kuului J.W. Söderlundille 480 kappaletta. Ensimmäinen Raumo Nya Skeppsrederin hankkima alus oli teräsparkki Favell. Rauman lehti uutisoi tuttuun tapaan uudesta raumalaisomisteisesta laivasta, mutta ei sanallakaan mainitse osakeyhtiötä, vaan ainoana omistajana mainitaan J.W. Söderlund. Poikien rooli jäikin yhtiössä pieneksi. Lisäksi aluksia hankittiin edelleen pelkästään myös toiminimi J.W. Söderlundin nimellä.¹⁰⁸

Liiketoiminta oli kasvanut suureksi jo ennen yhtiön perustamista. Vuonna 1864 annettu osakeyhtiölaki oli kuitenkin tuonut sellaisen perustajille uudenlaisen turvan esimerkiksi vararikon osalta. Tämän huomioiden on erikoista, että tarkkanäköinen liikemies ei jo aiemmin perustanut osakeyhtiötä. Luultavasti J.W. Söderlund ei pitänyt riskejään kovin suurina. Toisaalta hän pystyi myös rahoittamaan laivojensa hankinnat ilman yhtiömuotoisen pääoman keräämistä esimerkiksi kiinnittämällä aiemmin hankkimiaan aluksia ostettujen alusten lainoihin. Tämän vuoksi hänellä ei luultavasti ollut kiirettä aikaisemmin perustaa omaa yhtiötä. Kaukiainen käyttää Raumo Nya Skeppsrederin perustamista esimerkkinä siitä, että suuria laivoja hankittaessa purjelaivoihin erikoistuneiden varustajien oli perustettava osakeyhtiötä. Kyseistä yhtiötä tuskin kuitenkaan perustettiin pääomallisista syistä, sillä poikien omistuksessa olleiden osakkeiden määrä oli vaatimatonta. J.W. Söderlund hankki kuitenkin mielellään pieniä osakkuuksia muista laivayhtiöistä, esimerkiksi turkulaisesta Åbo Rederiaktiebolagetista hänelle oli merkitty 114 osaketta, joiden arvo oli vuonna 1904 79 800 markkaa¹⁰⁹. Lisäksi hän omisti pieniä osakemääriä muutamista muista laivayhtiöistä.¹¹⁰ J.W. Söderlund oli koko Suomen mittakaavassa poikkeuksellinen varustaja siinä, että hän rahoitti lähes kokonaan omalla rahallaan ja pankkilainoilla alushankintansa. Tätä ei kuitenkaan merenkulkuun ansiokkaasti perehtynyt Kaukiainen ole pitänyt mahdollisena, ehkä hän on

¹⁰⁵ Alvar Söderlund oli tehnyt vuonna 1895 ja Oskar Söderlund vuonna 1897 elinkeinoilmoitukset kauppaalijärjestön pidosta. Alvar Söderlundin titteliksi on kuitenkin nimetty kauppaluettelossa varakonsuli. Kummastakaan pojasta ei lopulta tullut laivanvarustajia vaikka he jollain tasolla osallistuiivatkin isänsä liiketoimiin myös hänen kuoltuaan. TMA RMA kauppaluettelo 1897-1917; TMA RMA Elinkeinoilmoitukset 1879-.

¹⁰⁶ Vuoden 2008 rahassa n. 2 260 000€. [http://www.tilastokeskus.fi/til/khi/2008/khi_2008_2009-01-16_tau_001.html] luettu 19.10.2009 .

¹⁰⁷ Vuoden 2008 rahassa n. 4520€. [http://www.tilastokeskus.fi/til/khi/2008/khi_2008_2009-01-16_tau_001.html] luettu 19.10.2009.

¹⁰⁸ Kunnallisneuvos Johan Wilhelm Söderlundin perukirja; Rauman lehti 28.7.1897; TMA RMA kauppaluettelo 1897-1917.

¹⁰⁹ Vuoden 2008 rahassa 331 170€. [http://www.tilastokeskus.fi/til/khi/2008/khi_2008_2009-01-16_tau_001.html] luettu 19.10.2009.

¹¹⁰ Kuisma 2009, 117; Kaukiainen 2008, 336; Kunnallisneuvos Johan Wilhelm Söderlundin perukirja.

siksi jättänyt tutkimatta J.W. Söderlundin osakeyhtiön taustat. Laivaosakeyhtiöihin J.W. Söderlund osallistui, mutta näissä hän toimi enemmän sijoittajana, kun taas liiketoimet keskittyivät omaan yhtiöön ja toiminimeen.

J.W. Söderlund näyttää olleen alusta asti muita innokkaampi hankkimaan myös suuria aluksia. Hänen saavutettuaan kaupungin suurimman varustajan tittelin, alkoivat laivat olla kooltaan omaa luokkaansa koko Suomen mittakaavassa.¹¹¹ J.W. Söderlund aloittikin vuonna 1894 uuden jakson raumalaisessa laivanvarustustoiminnassa hankkimalla rautarakenteisen purjealuksen nimeltä Winefred, joka oli suurin tämän tyyppinen laiva Suomessa ja ensimmäinen Raumalla. Rauman lehden mukaan vaikuttavaa alusta käytiin yleisesti ihailemassa satamassa sen piipahtaessa Suomessa. Jo seuraavana vuonna hän herätti uudelleen huomiota hankkimalla valtion lainan avulla Skotlannista nelimastoisen teräsparkin Goodrichin, jolle vaihdettiin nimeksi Fennia. Tämä alus oli suurin siihen asti Suomeen ostettu alus, johon mahtui lastia 3700 nettotonnia. Isoimmat hankinnat olivat suuria J.W. Söderlundinkin mittapuulla mitattuna, niinpä hän alkoi käyttää suurissa hankinnoissa apunaan asiantuntijoita. Esimerkiksi Fennian hankkimisessa auttoi porilainen laivanrakennusmestari J. Bustorff. Uusilla aluksilla J.W. Söderlund siirtyi uuteen hintaluokkaan hankinnoissaan. Winefred maksoi 100 000 markkaa¹¹². Fennian hankinta 385 000 markan¹¹³ hinnalla osoitti lopullisesti sen, että J.W. Söderlundilla oli mahdollisuus ostaa myös kalliimpia aluksia laivastoonsa. Tosin Fennian hankinnan mahdollisti osaltaan myös se, että valtio alkoi tarjota lainoja suurien alusten hankintaan.¹¹⁴ Uskalluksen puutteesta ei J.W. Söderlundia voida syyttää. Näyttää siltä, että hän uskoi yhä 1890-luvun puolivälissä vahvasti purjemerenkulun tulevaisuuteen. Tuskin hän muuten olisi hankkinut uusia kalliita aluksia laivastoonsa.

Euroopan isot maat siirtyivät vauhdilla höyrylaivoihin 1800-luvun loppupuolella. J.W. Söderlund ei nähnyt höyrylaivoihin siirtymistä suuressa mittakaavassa tarpeellisena tai mahdollisena, kuten ei suurin osa muistakaan suomalaisvarustajista.¹¹⁵ Jorma Pohjanpalo on arvellut syyksi suomalaisten

¹¹¹ Kaukiainen 1991, 78, 336-356.

¹¹² Vuoden 2008 rahanarvossa n. 463 000€. [http://www.tilastokeskus.fi/til/khi/2008/khi_2008_2009-01-16_tau_001.html] luettu 19.10.2009.

¹¹³ Vuoden 2008 rahanarvossa n. 1 832 600€. [http://www.tilastokeskus.fi/til/khi/2008/khi_2008_2009-01-16_tau_001.html] luettu 19.10.2009.

¹¹⁴ Soinila 1995, 11-17, Kaukiainen 1991, 70; Kaukiainen 2008, 294; Rauman lehti 12.6.1895, 27.7.1895.

¹¹⁵ Söderlundin hankkima höyryalus Ek oli hyvin pieni. Liite 2 J.W. Söderlundin omistamat laivat.

haluttomuuteen hankkia höyrylaivoja sen, että niiden hankkimiseen olisi tarvittu enemmän pääomaa.¹¹⁶ Tämä näyttäisi pitävän osittain paikkansa, koska höyrylaivojen ostohinta saattoi olla kolminkertainen saman kokoluokan purjealuksiin verrattuna. Raumalla haluttomuus näyttää olleen vielä muuta maata suurempaa, sillä muualta maasta yksittäisiä pienehköjä höyryaluksia löytyi vuosikymmeniä Raumaa aikaisemmin.¹¹⁷

J.W. Söderlundin kalleimmat laivat osoittavat kuitenkin, että hänellä olisi ollut varaa hankkia myös höyryaluksia. Winefredin kokoinen eli n. 1200 nettotonnin alus olisi maksanut tilastojen mukaan keskimäärin 138 000 markkaa¹¹⁸. Vaikka kymmenien tuhansien markkojen ero, huomioitaessa tuolloinen rahanarvo, on melkoinen summa, niin höyryalukset kuitenkin säilyttivät arvonsa paljon purjealuksia paremmin. Kaukiaisien mukaankaan käytettyjen höyryalusten hinnat eivät 1890-luvulla voineet olla kohtuuttoman korkeita suomalaisille vaikka hän myöntää, että usein näiden hinnat olivat paljon korkeammat, kuin käytettyjen purjealusten.¹¹⁹

Suomen lisäksi Norjassa suosittiin purjealuksia höyrylaivojen sijaan. Norjalaiset ovat myös tutkineet enemmän syitä sille, miksi höyryyn ei siirrytty. Norjalaistutkija Ole Gjølberg on päätenyt näkemukseen, että vielä 1870-luvun jälkeenkin purjelaivat olivat kustannustehokkaampi tapa kuljettaa tavaraa kuin höyrylaivat. Asia ei Kaukaisesta näytä näin yksinkertaiselta, mutta hänestä se osoittaa, että höyryyn siirtymättömyys ei aina johtunut vain tietämättömyydestä tai konservatismista. Toisaalta Suomen höyrylaiva Osakeyhtiön toimitusjohtaja Ernst Krogius esitti jo 1910-luvulla, että suomalaisvarustajat olivat pitäytyneet purjeissa vain perinteiden ja liian varovaisuuden vuoksi. Hänen mukaansa suomalaisen merenkulun tila 1900-luvun alussa olisi ollut parempi, jos olisi jo menneinä vuosikymmeninä viisaasti sijoitettu höyryaluksiin.¹²⁰ Raumalaisilla laivanvarustajilla, joiden kautta moni kaupunkilainen sai elannon,¹²¹ ei luultavasti ollut varaa virheisiin. Siitä syystä ehkä pelattiin varman päälle, ja pysyttiin perinteisissä purjealuksissa. Tulevaisuuteen ei ehkä osattu katsoa, koska purjelaivat olivat edelleen kannattavia. Valinnassa raumalaisvarustajien kohdalla siis

¹¹⁶ Pohjanpalo 1949, 57.

¹¹⁷ Kaukiainen 1991, 79, 336.

¹¹⁸ Vuoden 2008 rahanarvossa 639 000€. [http://www.tilastokeskus.fi/til/khi/2008/khi_2008_2009-01-16_tau_001.html] luettu 19.10.2009.

¹¹⁹ Kaukiainen 1991, 80-83, 98.

¹²⁰ Kaukiainen 1991, 30-33.

¹²¹ Työikäisistä asukkaista ainakin puolet toimi merenkulkuun liittyvässä ammatissa ainakin osan vuotta. Vartiainen 2006, 23.

painoi varmasti oman ja kaupunkilaisten leivän turvaaminen enemmän kuin kokeiluhalu uuden tekniikan suhteen. Kuitenkin on selvää, että Suomessa jäätiin pahasti muiden maiden jälkeen höyrytonnistojen kehityksessä. Tästä syystä varustustoiminnasta osa valui ulkomaisiin käsiin esimerkiksi briteille 1800-luvun lopulla.¹²²

Jo aikalaiset huomasivat raumalaisten heikon innon hankkia höyryaluksia. Kaupunki sai purjemerenkulusta tunnustusta teknikkojen yhdistykseltä vuonna 1897, mutta samalla myös nuhteita siitä, että höyryalusta ei hankittu edes jäänmurtajaksi. Teknikkoyhdistys näki asian uhkaavan jopa Rauman radan kannattavuutta, jos raumalaiset eivät ryhtyisi toimeen. Avuksi riensi vaasalainen Vaasan-Pohjanmeren höyrylaivaosakeyhtiö, joka tarjosi tärkeitä yhteyksiä Rauman ja muun Euroopan satamien välillä jo seuraavana vuonna. Raumalaisista yhtiöön pienellä kymmenen osakkeen osuudellaan¹²³ mukaan lähti J.W. Söderlund, ehkä turvatakseen näin Rauman radan kannattavuuden ja höyrylaivayhtiön pysymisen Rauman satamassa. Omiin nimiinsä J.W. Söderlund hankki ensimmäisen höyryaluksensa kuitenkin vasta vuonna 1900. Höyrykaljaasi Ek toimi paikallisliikenteessä tuoden lastia maailmanmerille lähteviin purjealuksiin. Höyryalusten merkitys nähtiinkin usein purjemerenkulun tukijoina. Raumalaisten varovaisuus korostuu myös vertailtaessa heitä ikuisiin kiistakumppaneihinsa porilaisiin, jotka hankkivat höyrylaivoja jo ennen raumalaisia. Raumalaisia rauhoitti kuitenkin porilaisten huono onni syksyllä 1898, jolloin porilaisten höyryalus koki haaksirikon.¹²⁴

3.3. Naimakaupoilla, koulutuksella ja työllä porvariksi

On aiheellista pohtia, oliko J.W. Söderlund yksilönä tyypillinen yhteisönsä tuote, joka siten alkoi toteuttaa sen päämääriä vai oliko hän enemmän yhteisönsä muokkaaja.¹²⁵ Tässä on hedelmällistä vertailla häntä myös muihin raumalaisiin vaikuttajiin ja heidän taustoihinsa ja motiiveihinsa.

1800-luvun lopun Rauma eli kukoistuskauttaan, joka tarjosi useammalle nuorukaiselle mahdollisuuden nousta varakkaiden porvareiden joukkoon. Sinänsä J.W. Söderlundin nousu

¹²² Kaukiainen 1991,71; Kuisma 2009, 119.

¹²³ á 1000 markkaa kappale.

¹²⁴ Heino 2002, 46-47; Hella 2001, 164; Kunnallisneuvos Johan Wilhelm Söderlundin perunkirja; Rauman lehti 18.9.1897, 22.1.1898.

¹²⁵ Kostiainen 2006, 38-39; Roikko-Jokela 2006, 216.

tavallisesta kisällin pojasta porvaristoon ei ollut mitenkään ennenkuulumatonta, sillä kauppaliikkeen pitoa innostuivat kokeilemaan monet. Yksi menestystarinoista oli ”laukkuryssän” asemasta ensin kauppapalvelijaksi ja siitä yhdeksi varakkaimmista kauppiaista kohonnut Ivan Sofronoff, jonka kansalaisuusanomusta valtuusto vuonna 1877 puolsi, koska hakija tunnettiin hyvämaineiseksi. Hän sai avioliiton kautta langokseen ja yhtiökumppanikseen toisen menestyjän. Tämä oli pöytyäläisen itsellisen poika Fredrik Lehtinen, joka oli päässyt mukaan raumalaiseen liike-elämään onnistuneen naimakaupan kautta.¹²⁶ Näillä miehillä saattoi olla jopa kovempi työ asemaansa nousussa kuin J.W. Söderlundilla, jonka etuna oli raumalaisuus. Toisaalta Sofronoff ja Lehtinen saivat avitusta nousuunsa onnistuneista naimakaupoistaan ja keskinäisestä yhteistyöstään. He eivät kuitenkaan koskaan nousseet taloudellisina tai poliittisina vaikuttajina J.W. Söderlundin tasolle.

J.W. Söderlund erosi taustaltaan myös pahimmasta kilpailijastaan Marelan isännästä Gabriel Granlund nuoremasta, jonka isä Gabriel Granlund vanhempi oli ollut jo tunnettu porvari sekä kaupunginvanhin. Isänsä tavoin myös nuorempi Granlund aloitti merimiehenä ja ajautui sitä kautta laivanvarustajaksi.¹²⁷ J.W. Söderlund taas puolestaan keskittyi hankkimaan itselleen kaupallisen koulutuksen ja kokemuksen. Tämä selittää osaltaan sitä, että J.W. Söderlund lähti laivanvarustukseen mukaan vasta seurattuaan joitakin vuosia muiden varustajien menestystä. Siinä missä monien muiden kauppiaiden intoa laivanvarustukseen selittää heidän oma merimiestäustansa, ei J.W. Söderlundin kohdalla voida sanoa samaa.

Monessa asiassa voidaan katsoa J.W. Söderlundin eläneen yhteisössään juuri otollisinta aikaa sen suhteen, että hän onnistui nousemaan saavuttamaansa asemaan. Kunnallisen elämän kannalta osoitan tämän toisaalla tässä työssä. Yritystoiminnan kehittymisessä oli ympäröivällä yhteiskunnalla ja maailmantaloudella suuri merkitys. Laivanvarustuksessa J.W. Söderlund toimi aikana, jolloin esimerkiksi työntekijöiden oikeudet hautuivat vasta merimiesten mielissä. Niinpä hän pystyi kustannustehokkaaseen rahtaamiseen. Hän ei ehtinyt elinaikanaan nähdä lastaus- ja lossausosuoskuntien perustamista, eikä merimiesten työolojen kohentamiseksi asetettuja työsaartoja.¹²⁸

¹²⁶ Alho 1964, 444; Niemi 2007, 9-10; RKA Rauman kaupungin valtuuston ptk. 7.3.1877; RKA rahatoimikamarin veronkantoluettelot 1899.

¹²⁷ Lybeck 1984, 24-25.

¹²⁸ Heino 2002, 33.

On kuitenkin mahdotonta selittää vain vallitsevan ajan suotuisuudella henkilön nousua sellaiseen asemaan, kuin mihin J.W. Söderlund yhteisössään nousi. Suurin osa rahvaaseen kuuluneista nuorista ei onnistunut rikastumaan, saati että he olisivat nousseet kaupunkinsa varakkaimpaan joukkoon. Raumalla tätä varakkainta väkeä verotetun tulon mukaan arvioituna olivat vuosi toisensa jälkeen kauppiaat. He maksoivat veroja niin paljon, että Ojala katsoo alempien sosiaaliryhmien päässeen vähemmällä. Tilastojen kärkipaikka vaihteli 1880-luvulla vuosittain, mutta sijoitukset jaettiin herrojen J.W. Söderlund, P.I. Salmén, G.W. Wahlroos, G.W. Grönberg ja G. Granlund kesken. Näiden herrojen taustat vaihtelivat suuresti. Apua menestykseen sai kotitaustasta jo aiemmin mainittu G. Granlund. P.I. Salmén taas oli onnistunut hankkimaan pääomaa naimalla peräkkäin saman varakkaan perheen kaksi leskeksi jäänyttä tytärtä. G.W. Grönberg taas vaurastui J.W. Söderlundin tavoin tarkalla bisnesvaistolla, hän nimittäin rikastui alun perin perustamalla Raumalle viinanpolttimon. G.W. Wahlroos taas oli nähnyt parhaimmat menestyksensä päivät jo 1870-luvulla ja alkoi jäädä seuraavalla vuosikymmenellä laivanvarustuksessa G. Granlundin ja J.W. Söderlundin jalkoihin.¹²⁹ Toisin kuin monet kilpailijansa, onnistui J.W. Söderlund menestymään pelkästään oman toimintansa avulla.

Siinä missä 1880-luku oli vielä kilpailua kaupungin varakkaimman miehen tittelistä, oli 1890-luku jo täysin J.W. Söderlundin vuosikymmen. Hänestä tuli vuosiksi kaupungin eniten verotettu yksityishenkilö. Useimpina vuosina ero muihin oli huikea. Hänen äyri lukunsa oli vuosikymmenen puolivälissä yli 500 ja vuosikymmenen lopussa jo yli 900. Seuraavaksi varakkaimpien äyri luku oli korkeimmillaankin vain 300 molemmin puolin. Poikkeuksena oli vain nahkatehtailija K. Fr. Sjöblom, joka osoitti vuosisadan lopussa uuden ajan alkaneen myös Raumalla ohittamalla äyri luvullaan 513 kaikki muut varustajat paitsi J.W. Söderlundin. Seuraava vuosikymmenen alku osoittikin, että laivanvarustuksen mahtiajat olivat ohi. J.W. Söderlundin tulot vähenivät jo vuosina 1900 ja 1901. Yhteisön muutoksen lisäksi tulojen vähenemiseen vaikutti hänen sairastelunsa. Niinpä hän ei enää uransa loppuvuosina kyennyt nousemaan lähellekään edellisen vuosikymmenen loistoa.¹³⁰

¹²⁹ Alho 1964, 420, 432, 434; Ojala 1995, 88; Rauman lehti 31.3.1883, 16.2.1884.

¹³⁰ Kts. liite 3; RKA Rahatoimikamarin verotusluettelot 1893-1904.

J.W. Söderlund olisi tuskin koskaan noussut niin suureen vaikuttajan asemaan kaupungissaan, jollei hän olisi onnistunut kohoamaan pienen kauppapuodin pitäjistä vauraaksi laivanvarustajaksi. On muistettava, että niin sanotun vanhan eliitin Raumalla ihmisen arvostus ja vaikutusmahdollisuudet olivat suoraan sidoksissa omaisuuteen. Toisaalta Raumalla ei vaikuttajan asemaan pääsemiseksi huimia vaadittu, sillä onnistuihan J.W. Söderlund nousemaan pelkällä kauppiaan statuksellakin kaupunginvaltuustoon vuonna 1876, jolloin hän vasta oli alkanut vaurastua. Varallisuus oli tärkeää kuitenkin jo siksi, että omaisuus tarkkaan määräsi äänten määrän kunnallisissa vaaleissa.¹³¹ Lisäksi on syytä muistaa, että kaikki kauppiaat eivät olleet kiinnostuneita vaikuttamisesta. Siten voidaan katsoa J.W. Söderlundin henkilökohtaisilla ominaisuuksilla ja pyrkimyksillä olleen suuri osuus siihen, että hänestä kehittyi yksi aikansa tärkeimmistä raumalaisvaikuttajista.

Sääty-yhteiskunta oli hitaassa murenemistilassa koko 1800-luvun ajan tarjoten ihmisille enenevässä määrin mahdollisuuksia vapautua syntyperästään. Tämä oli pitkälti ulkoinen syy sille, että J.W. Söderlund pääsi alun perin nousemaan porvaristoon. Hänen menestyksen vuosinaan porvaristo kasvatti asemaansa ja hän oli osa yhteiskunnan menestyvää luokkaa. Kuitenkin suomalainen sääty-yhteiskunta jatkoi hajoamistaan, mitä kiihdyttivät kasvava teollistuminen ja lisääntyvä teollisuustyöväestö.¹³² On vaikea sanoa, kuinka aikalaiset asioiden kehityksen näkivät. Selvää on kuitenkin se, että J.W. Söderlund omalta osaltaan auttoi tietoisesti tai tiedostamattaan Raumalaisia porvareita sekä muita säätyläisiä pysymään pidempään turvatussa asemassaan, kun teollisuuden tulo kaupunkiin viivästyivät pääomanomistajien keskittyessä perinteiseen laivanvarustukseen. Toisaalta hän oli myös sysäämässä muutosta 1890-luvulla alkuun saattaessaan rautatien kaupunkiin.

¹³¹ Heino 2002, 43; RKA Rauman kaupungin valtuuston ptk. 3.1.1876.

¹³² Kuisma 2009, 128-130.

3.4. Vanhassa vara parempi

3.4.1. Raumalaisvarustajat kaihtavat teollisuutta

Höyryn vallatessa maailman merillä alaa, olivat monien suomalaiskaupunkien laivanvarustajat päättäneet siirtyä investoimaan enemmän maamme kasvavaan teollisuuteen.¹³³ Heiltä löytyivät teollisuuslaitosten perustamiseen tarvittavat varat, koulutus, asema ja suhteet. Usein teollisuuteen investoiminen oli edullisempaa kuin kalliiden laivojen osto ja varustaminen. Entiset laivanvarustajat perustivat innokkaasti esimerkiksi sahoja ja jopa suurteollisuutta. Näin he välttivät merenkäyntiin liittyvät riskit kuten haaksirikot, joita tapahtui myös J.W. Söderlundin laivoille.¹³⁴ Teollisuuteen investointi olisi saattanut siis pienentää myös raumalaisvarustajien liiketoiminnan riskejä. Ainakin se olisi jälkiviisaasti ajateltuna saattanut nopeuttaa Rauman teollistumista.¹³⁵

Uudenkaupungin ja Rauman laivanvarustajat olivat poikkeuksia koko maan mittakaavassa. Molempien kaupunkien suurimmat varustajat pysyivät itsepäisesti laivanvarustuksessa. Voimme vain esittää mahdollisia syitä sille, että näissä kaupungeissa ei lähdetty muun maan ja maailman viitoittamalle tielle. Yksi houkutteleva syy jatkaa laivanvarustusta saattoi olla se, että 1880- ja 1890-luvuilla purjelaivat maksoivat usein vain murto-osan siitä, mitä ne maksoivat uusina 1860- ja 1870-luvuilla. Ulla Heino on arvellut, että Raumalla syynä oli varustajien usko purjeisiin sekä J.W. Söderlundin ja Gabriel Granlundin varovaisuus. Molemmat herrat olivat myös ikääntymässä. Lisäksi J.W. Söderlund oli luottamustehtävien ja sairauden rasittama. Heino ei kuitenkaan tässä huomio sitä, että Kaukiainen osoittaa useimmissa kaupungeissa laivanvarustajien aloittaneen teollisuustoimintaa jo 1860-luvulta alkaen. Tällöin siis raumalaisillakin olisi ollut mahdollisuus päästä kehitykseen mukaan jo varustajauriensa alussa. Heino itsekin toteaa Rauman ja Uudenkaupungin olleen syrjäisiä kaupunkeja, mutta silti täysin mahdollisia sijoituspaikkoja teollisuudelle.¹³⁶

¹³³ Esimerkiksi Viipurissa Hackman ja Wahl, Oulussa Bergbom ja Snellman, Kokkolassa Donner ja Vaasassa Wolff. Kuisma 2009, 127.

¹³⁴ Haaksirikko tapahtui esimerkiksi kuunari Elnalle vuonna 1897 sekä viimeisenä ostetulle teräsparkki Glenbreckille, joka haaksirikkoutui ensimmäisellä purjehduksellaan J.W. Söderlundin nimissä. Soinila 1995, 11; TMA Rauman merimieshuoneen arkisto lästiverokirja1901-1902.

¹³⁵ Kaukiainen 30, 307-311; Kuisma 2009, 127.

¹³⁶ Heino 2002, 44; Kaukiainen 1991, 30-31, 36, 307-311; Kuisma 2009, 77.

J.W. Söderlundilla olisi siis ollut kaikki edellytykset ainakin pienen tai keskikokoisen teollisuuden käynnistämiseen suhteidensa ja varallisuutensa ansiosta. Olihan esimerkiksi pienessä Porvoosakin laivanvarustuksessa mukana olleita liikemiehiä, kuten August Eklöf, lähtenyt teollisuuteen mukaan.¹³⁷ Yksi syy haluttomuuteen investoida teollisuuteen saattoi olla J.W. Söderlundin alhainen koulutustaso sekä se, että hän oli saanut oppia vain kaupalliselta alalta. Toisaalta monet muutkaan tehtaanomistajat eivät olleet saaneet edustamaansa teollisuuteen liittyvää koulutusta.¹³⁸ Syyksi nimenomaan laivanvarustuksen kiinnostavuuteen näyttää, vanhuuden, varattomuuden ja kouluttamattomuuden poissulkemisen jälkeen, jäävän lähinnä vanhat raumalaiset perinteet ja varovaisuus sekä raumalaisvarustajien henkilökohtaiset mieltymykset. Perinteisestihän raumalainen kauppias laajensi puodista kauppaliikkeeseen ja siitä tukkukauppaan sekä laivanvarustukseen. Vaikutusta oli varmaan silläkin, että kun kukaan Rauman kauppiaslaivanvarustajista ei rohjennut ottaa ensiaskelta teollisuuden käynnistämässä, niin ei seuraajiakaan ilmaantunut.

Raumalaisvarustajien varovaisuutta ei kuitenkaan voi liikaa korostaa, jos samaan aikaan otetaan huomioon, että laivanvarustus oli maailmalla ja Suomessa lamassa. Toisaalta tämä lama tarjosi suomalaisille jopa mahdollisuuksia. Koko laskusuhdanteen ajan ja aina 1890-luvun loppupuolelle asti suomalaiset omistivat suhteellisen pieniä eli suurimmillaankin vain reilun tuhannen nettorekisteritonin aluksia. Näitä pidettiin maailman merillä luotettavampina kuin yli 2000 nettorekisteritonin aluksia. Yli 3000 nettorekisteritonin alukset taas katsottiin liian isoiksi. Suomalaiset saivatkin siis etua siitä, että eivät olleet etunenässä rynnänneet mukaan suurten rauta- ja teräsrakenteisten laivojen hankkimiseen.¹³⁹ Raumallakin ehkä huomattiin, että varovaisuudesta ja odottamisesta saattoi olla hyötyä. Odottavaa ajatustapaa saatettiin siis hyvinkin soveltaa myös silloin kun mahdollisia investointeja teollisuuteen tai höyrylaivoihin pohdittiin. Rauta- ja teräslaivoja esimerkiksi alettiin hankkia vasta kun yleinen taloustilanne näytti paremmalta.

Markku Kuisman mukaan maaseudun perinteisiä arvoja edustaneet fennomaanit katsoivat teollistumisen uhkaavan talonpoikaistoa sekä aiheuttavan taloudellisen ja siveellisen vaaran yhteisöön.¹⁴⁰ Ei varmasti ole kaukaa haettua olettaa Suomen kaupunkien fennomaanisella

¹³⁷ Nevanlinna 1994, 30.

¹³⁸ Kuisma 2009, 127.

¹³⁹ Kaukiainen 1991, 330-349; Rauman lehti 9.9.1896.

¹⁴⁰ Kuisma 2009, 141.

porvaristolla, johon J.W. Söderlund kuului, olleen samantyyppisiä tunteja. Tämä saattaisi olla yksi selitys raumalaisporvariain haluttomuuteen perustaa teollisuuslaitoksia, sillä uusi tuotannonala olisi voinut vaarantaa yhteisön arvomaailman tai tuoda kaupunkiin ulkopuolisia kilpailijoita. On kuitenkin muistettava, että Raumalla ei puoluepolitiikalla ollut niin suurta merkitystä kuin monessa muussa kaupungissa. Puoluepolitiikka korostuikin etenkin isommissa kaupungeissa, joissa monissa vaikuttajat olivat liberaaleja ruotsalaisen puolueen kannattajia.¹⁴¹ Heidän ideologisella taustallaan oli luultavasti helpompi lähteä mukaan modernin teollisuuden kehittämiseen.

Kuten luvussa 2.2. olen todennut, niin satama ja laivanvarustus ruokkivat suuren osan Raumalaisista. Kaupungin porvaristolle merenkulku oli taloudellisesti kannattavaa bisnestä. Suuri osa asukkaista pysyi siis vallitsevassa tilanteessa tyytyväisenä. Tämäkin saattoi lisätä kauppiainden halua pysyä laivanvarustuksessa. Teollisuuden kaihtaminen näyttää kuitenkin tuoneen asiaan myös toisen puolen, jota aikalaiset eivät luultavasti itse tiedostaneet.¹⁴² Rauman väkiluvun kehitys näyttää jääneen jälkeen teollistuneempien kaupunkien kehityksestä. Merenkulku alana kasvoi, mutta se ei tarvinnut merkittävästi enempää työvoimaa. Laivanvarustus ei muutenkaan teollisuuteen verrattuna ollut kovin työvoimavaltaista. Rauman työväestön tarve pysyi siten 1800-luvun lopulla vakaana, eikä maaseudun liikaväestöä purkaantunut sinne yhtä paljon kuin esimerkiksi Poriin, joka oli alkanut teollistua aikaisemmin.¹⁴³ Rauman väestönkasvu alkoi kiihtyä vasta 1910-luvulta alkaen yhdessä kaupungin teollistumisen kanssa.¹⁴⁴ Väestönkasvun hitaudella oli luultavasti negatiivista merkitystä kaupungin talouteen. Osaltaan se myös vaikutti raumalaisten vaikutusmahdollisuuksiin yhteiskunnallisella tasolla, vaikka esimerkiksi myöhemmin esiin tuleva rautatiekysymys ratkaistiinkin päättäjien sinnikkyydellä raumalaisten eduksi.

3.4.2. Varustamon taru päättyy

Purjemerenkulun kehitys kääntyi entistä nopeampaan laskuun 1900-luvun alussa. Suomen purjekauppalaivaston suuret alukset myytiin ja alusten yhteenlaskettu kokonaisvetoisuus pieneni.

¹⁴¹ Kuisma 2009, 141.

¹⁴² Esim. Rauman lehti ilmoitti aina vuoden alussa väestömuutoksista, mutta lehdessä ei muutoksia analysoitu tai vertailu Raumaa muihin kaupunkeihin. Esim. Rauman lehti, 7.1.1888, 2.1.1889, 4.1.1890, 7.1.1891.

¹⁴³ Heino 2002, 25; Kaukiainen 1991, 102; Korkiasaari&Söderling, 237-238; Suomen kaupunkilaitoksen historia. Tilasto-osa, 14-15.

¹⁴⁴ Suomen kaupunkilaitoksen historia. Tilasto-osa, 16-17.

Alun perin kalliita aluksia jouduttiin myymään edullisesti eteenpäin, esimerkiksi 100 000 markkaa¹⁴⁵ maksanut J.W. Söderlundin Winefred myytiin vain viiden vuoden päästä vuonna 1899 60 000 markalla¹⁴⁶. Pahimmillaan käytettyjen alusten arvo laskikin jopa 10 prosenttia vuodessa.¹⁴⁷ Ne eivät siis keskiarvojen mukaan näytä olleen kovin kannattavia sijoituksia, mitä todistavat myös J.W. Söderlundin kärsimät tappiot laivojensa myynneissä sekä hänen tulojensa lasku uuden vuosisadan alussa.¹⁴⁸

Tonnistojen supistuessa monien kultakauden varustamojen taru päättyi iäkkäiden johtajiensa mukana. Näin kävi myös J.W. Söderlundin johtamalle yhtiölle, kun hän kuoli vuonna 1904. Yhtiö näytti vielä tuossa vaiheessa suhteellisen elinvoimaiselta vaikka sen johtaja oli sairastellut pitkin kevättä. Sitä osoittaa myös perukirja, johon J.W. Söderlundin varallisuuden arvoksi on laskettu lainojen ja menojen jälkeen 125 977,77 markkaa¹⁴⁹. Ilman tarkkanäköistä johtajaansa yhtiö kuitenkin kuihtui nopeasti. Augusta Söderlund ilmoitti jatkavansa toiminimi J.W. Söderlundin nimellä yhtiön toimintaa vielä 1904. Mukana oli myös pääprokuraattorina toiminut poika konsuli Alvar Söderlund, mutta hän luopui asemastaan yrityksessä nopeasti. Niinpä jo syksyllä 1904 pääprokuraattoriksi tuli F.W. Laine, joka oli ollut J.W. Söderlundin luottokapteeni edellisillä vuosikymmenillä. Saattaa olla, että laivanvarustusalaan tuntenut perhetuttu haluttiin perikunnan avuksi, kun eteen tuli alusten myynti. Kaikki laivat myytiinkin vuosien 1904-1906 aikana. Kauppaluetteloon on merkitty liikkeen lakaneen 21.11.1906.¹⁵⁰

Laivoja ja laivayhtiöiden osakkeita oli varmasti pakko myydä, jotta lainoja saatiin katettua. Myynnissä näyttää olleen kiire, sillä suurin osa laivoista meni John Nurmiselle. Hänellä oli aikaa etsiä aluksille sopivia ostajia Söderlundejä kauemmin. Ainakin kuunari Elnasta hän sai paremman arvon kuin mitä J.W. Söderlundin perukirjassa aluksen arvoksi oli ilmoitettu.¹⁵¹ Ingrid Söderlund on viitannut muistelmissaan siihen, että isänsä kuoleman jälkeen hänen äitinsä Augusta joutui

¹⁴⁵ Vuoden 2008 rahanarvossa n. 463 000€. [http://www.tilastokeskus.fi/til/khi/2008/khi_2008_2009-01-16_tau_001.html] luettu 19.10.2009.

¹⁴⁶ Vuoden 2008 rahanarvossa n. 251 000€. [http://www.tilastokeskus.fi/til/khi/2008/khi_2008_2009-01-16_tau_001.html] luettu 19.10.2009.

¹⁴⁷ Kaukiainen 1995, 97; Soynila 1995, 8.

¹⁴⁸ Ks. liite 3.

¹⁴⁹ Vuoden 2008 rahanarvossa n. 523 000 €. [http://www.tilastokeskus.fi/til/khi/2008/khi_2008_2009-01-16_tau_001.html] luettu 19.10.2009.

¹⁵⁰ Kunnallisneuvos Johan Wilhelm Söderlundin perukirja; Soynila 1995, 21; TMA RMA kauppaluettelo 1897-1917.

¹⁵¹ Perukirjan arvo 17 000 markkaa, J.Nurminen myi aluksen 22 000 markalla. Uudenkaupungin sanomat 4.5.1905.

taloudellisesti hankalaan asemaan. Ingrid Söderlundin sanoin: ”Toinen vaihe hänen elämässä alkoi”. Tämä tarkoitti sitä, että hän eli pienellä eläkkeellä. Silti Augusta Söderlund ei kuulemma koskaan valittanut. Kokonaiskuvan luominen siitä, mihin omaisuus hävisi, ei ole helppoa. Augusta joutui huonompaan asemaan luultavasti siksi, että omaisuus ei enää tuottanut mainittavaa tuloa J.W. Söderlundin kuoltua. Lisäksi osa omaisuudesta meni lapsille ja osasta aluksia ei välttämättä saatu niiden todellista arvoa.¹⁵² J.W. Söderlund ei siis jättänyt jälkeensä elinkelpoista yritystä, pojat jatkoivat omia uriaan ja leski sinnitteli kutistuneella omaisuudella sekä pienellä eläkkeellä. Kehitys näyttää menneen vääjäämättä eteenpäin. Rauman laivanvarustuksen kultakausi alkoi olla viimeistään silloin ohi, kun aika jätti kaupungin suurimmasta varustajasta.

4. J.W. Söderlundin kunnallinen toiminta

J.W. Söderlund oli kiistatta kaupunkinsa ykkösmies 1800-luvun viimeisillä vuosikymmenillä.¹⁵³ Hän tunti kaupunkinsa asiat perin pohjin, jota esimerkiksi Rauman lehdessä useaan otteeseen tuotiin esiin.¹⁵⁴ J.W. Söderlundin voidaan sanoa syntyneen monessa mielessä suotuisaan aikaan. Hän oli juuri sopivan ikäinen nuorimies, kun hänen yhteisössään tapahtui merkittäviä taloudellisia muutoksia, joita jo edellä olen tarkastellut. Tämä luku keskittyy osoittamaan, että myös hallinnolliset muutokset mahdollistivat pitkälti sen, että J.W. Söderlund pystyi kohoamaan asemaansa.

4.1. Kunnallishallinnon muutos

Kunnallishallinnossa tapahtui 1870-luvulla muutoksia, jotka mahdollistivat kaupunkilaisten entistä suuremman osallisuuden yhteisiin asioihin. Joulukuussa 1873 annettiin asetus kaupunkien kunnallishallinnosta. Tämä ja vuosien 1859, 1868 ja 1879 elinkeinolainsäädännön uudistukset vaikuttivat vanhojen porvareille kuuluneiden erioikeuksien katoamiseen. Porvareista tulikin kaikkien veroa maksavien kaupunkilaisten sääty. Verojen keruu muutettiin niin, että enää ei kerätty vain yhtä tarkoitusta varten erikseen veroa vaan kaikkien menojen kattamiseen tarkoitettua yleistä veroa.

¹⁵² Kunnallisneuvos Johan Wilhelm Söderlundin perunkirja; Söderlund, Ingrid. Painamattomat muistelmat ja muistiinpanot.

¹⁵³ Kts. Heino 2002, 228; Halmeenmäki 1992, 346.

¹⁵⁴ Rauman lehti, 20.11.1895, 3.11.1897, 21.7.1904.

Tämän verouudistuksen seurauksena suunnitelmallinen kunnallistalous kehittyi ja kunnallispolitiikka sai suuremmat resurssit.¹⁵⁵ Raumalla verotuksen muutoksella saattoi olla merkitystä esimerkiksi silloin kun rautatien kaltaisia suuria hankintoja oltiin tekemässä.

Hallinnossa näkyvin muutos 1873 asetuksen jälkeen oli kaupungin vanhimpien¹⁵⁶ korvaaminen valtuustolla, jolle siirrettiin päätäntävaltaa raastuvankokouksista, näin myös maistraatin valta heikkeni. Raastuvankokouksissa kaupunkilaiset olivat kyllä saaneet ilmaista mielipiteitänsä. Kuitenkin nämä kokoukset olivat enimmäkseen tilaisuuksia, joissa asukkaille tehtiin tiettäväksi kaupungin ajankohtaiset asiat sekä se mitä heiltä näissä asioissa odotettiin.¹⁵⁷

Ensimmäisten valtuustojen kokoonpano vaihteli 12:sta 60 mieheen kaupungin koosta riippuen.¹⁵⁸ Varsinainen toimikausi oli kolme vuotta, jonka jälkeen kolmanneksen miehistä oli erottava. Asioita valmisteltiin niin lautakunnissa kuin valiokunnissa. Päätösten välitön toimeenpano tapahtui myös lautakunnissa, mutta maistraatti valvoi päätösten toteutumista. Kiertävä erovuoro, lisävaltuusmiesvaalit ja täydennysvaalit lisäsivät vaalien määrää. Vaaliväsymys saattoi olla yksi syy sille, että kunnallisissa vaaleissa äänimäärä jäi usein alhaiseksi.¹⁵⁹

Suomen kaupungit olivat saaneet jo Ruotsin vallan ajalla nauttia suurta itsehallintoa. Tätä ei kumottu autonomian aikana, eikä myöskään kunnallishallinnon uudistus vaikuttanut itsehallintoa heikentävästi. Jotkut jopa katsoivat uudistuksen lähteneen siitä, että kaupungit olivat kykeneviä järjestämään ja hoitamaan itse asiansa.¹⁶⁰ Kaupunkien päättäjillä oli siis huomattavasti paikallista valtaa käytössään. Lisäksi on huomioitava, että äänien määräytymisperusteet keskittivät vielä merkittävästi lisää valtaa tälle muutenkin harvalukuiselle eliitille.

¹⁵⁵ Heino 2002, 116; Kuusanmäki 1983, 52, 56.

¹⁵⁶ Raumalla eliniäksi valittuja kaupunginvanhimpia oli 12. Kankaanranta 1926, 9.

¹⁵⁷ Heino 2002, 116, 128.

¹⁵⁸ Alle 2000 asukkaan kaupungissa 12-30, 2001-10 000 asukkaan kaupungissa 21-40 jne. Raumalla siis valtuutettujen määrän tuli olla välillä 21-40 vuoteen 1883 asti, jolloin asetusta muutettiin.

¹⁵⁹ Kuusanmäki 1983, 57-58, 74, 91.

¹⁶⁰ Kuusanmäki 1983, 53, 56.

4.2. Tarmokas puheenjohtaja ja lautakuntien jäsen

Raumalaiset eivät olleet kovin innokkaita kunnallishallinnon uudistuksesta. Ensimmäiset valtuusmiehet valittiin vasta 1875 joulukuussa juuri ennen kaupungille annetun vuoden lykkäysajan päättymistä.¹⁶¹ Syynä vastahankaisuuteen saattoi olla se, että uudistuksen ei katsottu palvelevan pienen kaupungin etuja esimerkiksi muuttuneen verotuksen osalta. Uudistus oli määrätty koskemaan pakollisena vain yli kahden tuhannen asukkaan kaupungeja. Raumalla tämä raja ylittyi 1870-luvulla vain noin tuhannella asukkaalla. Toisaalta Rauman lisäksi vain Viipuri haki lykkäystä ja myös monet alle 2000 asukkaan kaupungitkin uskoivat jo vuonna 1875 uudistuksen tarpeellisuuteen ja toteuttivat sen vapaaehtoisesti.¹⁶²

Ensimmäiseen valtuustoon äänestettyjen 21 raumalaismiehen joukosta suurin osa oli kauppiaita ja laivanvarustajia. J.W. Söderlund kuului tuolloin nuoriin uuden sukupolven kauppiaisiin ja onnistui pääsemään läpi. Ensimmäisessä valtuustossa istui aikaisemminkin päätösvaltaa omanneita porvareita, muita säätyläisiä ja vanhoja kaupunginvanhimpia. Valtuuston jäsenistä silti vain viisi oli yli 50-vuotiaita. Asemaansa vasta vakiinnuttanut J.W. Söderlund kuitenkin kuului kaikkein nuorimpien alle 35-vuotiaiden joukkoon, joita valtuustoon mahtui kahdeksan. Huolimatta siitä, että J.W. Söderlund ei vielä kuulunut kaupungin ylimpään eliittiin, alkoi hän jo ensimmäisenä valtuustokautenaan tehdä esityksiä tärkeiksi kokemistaan asioista, kuten esimerkiksi tavarasuojan rakentamisesta satamaan.¹⁶³ Liike-elämän kehittäminen näyttää siten olleen hänen tärkein päämääränsä jo poliittisen toiminnan alussa. Tämä kehittämistarve saattoi olla myös syynä sille, että hän alun perin hakeutui politiikkaan mukaan.

J.W. Söderlund istui Rauman kaupunginvaltuuston jäsenenä kuolemaansa asti eli vuoteen 1904. Vuodesta 1884 hän toimi myös valtuuston puheenjohtajana. Tämä yli 20 vuoden pituinen luottamustoimi oli pitempi, kuin kellään muulla valtuuston puheenjohtajalla Rauman valtuuston historiassa. J.W. Söderlund tuli puheenjohtajaksi sellaisten henkilöiden¹⁶⁴ jälkeen, joilla oli korkea koulutus. Hänen myötänsä Rauman valtuusto sai jälleen johtoonsa suurporvarin, kuten valtuuston

¹⁶¹ Muualla asetus tuli voimaan 1.1.1875.

¹⁶² Heino 2002, 25, 117; Kuusanmäki 1983, 54, 58-59.

¹⁶³ Heino 2002, 123; RKA Rauman kaupungin valtuuston ptk. 2.8.1876, 23.8.1876.

¹⁶⁴ Johannes Collan (1879) lääkäri, Wilhelm Panelius (1880-1882) maisteri ja Gustav Cannelin (1883), rehtori.

ensivuosina 1876-1878, jolloin Gabriel Granlund toimi puheenjohtajana. Tilastot osoittavat, että suurimmassa osassa kaupungeja puheenjohtajien vaihtuvuus oli Raumaa nopeampaa. Raumalla vaihtuvuutta laskee nimenomaan J.W. Söderlundin pitkä puheenjohtajakausi.¹⁶⁵ Valtiollisissa vaaleissa oli jo J.W. Söderlundin valtiopäivämiesuran viimeisinä vuosina esitetty vaateita, että edustajan tulisi olla koulutettu. Ilkka Koivusalon termein ilmaistuna haluttiin siis niin sanottuja uuden eliitin¹⁶⁶ jäseniä. Samanlaisia vaatimuksia ei kuitenkaan esitetty kunnanvaltuuston puheenjohtajaa valitessa, vaikka J.W. Söderlundin vastaehdokkaana oli ajoittain myös koulutettua väkeä kuten Hj. Nordling¹⁶⁷ tai rovasti Kaitila. Valtuuston puheenjohtajajäänestykset olivat usein täysin yksimielisiä. Vastaehdokkaita oli ajoittain, mutta ei koskaan kahta enempää, eikä heistä kukaan onnistunut saamaan yli kolmea valtuutettua puolelleen.¹⁶⁸ Omiensa parissa J.W. Söderlund siis näyttää nauttineen suurta luottamusta.

Raumalaiset arvostivat eniten kokemusta kaupungin asioiden hoitamisessa. Vielä J.W. Söderlundin jälkeenkin tämä näkyi kunnallisia luottamustoimia jaettaessa. Niin rautatien suunnittelijana olleen insinööri Adolf Backbergin kuin kauppias Isak Långforsin kohdalla vedottiin kokemukseen. He molemmat seurasivatkin J.W. Söderlundia valtuuston puheenjohtajina hänen kuoltuaan. Backberg tosin oli koulutettu, mutta hänet voidaan laskea myös vanhaan eliittiin kuuluneeksi jäseneksi, koska hän toimi enemmän sen piirissä kuin myöhemmin nousseen uuden eliitin.¹⁶⁹

Luonteeltaan J.W. Söderlund näyttää sopineen puheenjohtajan toimeensa, sillä valtuuston pöytäkirjasta hänen luonteeseensa liittyvä kuvaus löytyy pian hänen kuolemansa jälkeen, kuvauksessa häntä nimitetään nerokkaaksi. Valtuuston varapuheenjohtaja Fredrik Lehtinen taas kuvaili J.W. Söderlundin puheenjohtajan toimessaan osoittaneen kärsivällisyyttä, mielenmalttia ja tarmokkuutta. Kerran J.W. Söderlund kuitenkin näyttää menettäneen malttinsa. Loppuvuodesta 1892 valtuustokokouksessa käytiin kärkeästä keskustelua satamakapteenin tavasta hoitaa virkaansa, eikä arvostelulta välttynyt satamajohtokuntaan, jonka jäsen myös J.W. Söderlund oli. Valtuuston

¹⁶⁵ Vain neljässä muussa kaupungissa oli yhtä pitkään tai pitempään yksi henkilö puheenjohtajana.

¹⁶⁶ Rautatien tai seminaarin ansiosta kaupunkiin tullut koulutettu henkilö.

¹⁶⁷ Hänet tunnetaan parhaiten myöhäisemmästä kirjallisesta tuotannostaan, jota hän teki rauman kielellä Nortamo nimellä. Heino 2002, 222.

¹⁶⁸ Heino 2002, 124; Koivusalo 1994, 7; Kuusanmäki 1983, 60, 95-96; RKA Rauman kaupunginvaltuuston ptk. 7.1.1885, 13.1.1886, 12.1.1887, 11.1.1888, 9.1.1889, 10.1.1890, 21.1.1891, 27.1.1892, 25.1.1893, 19.1.1894, 5.1.1895, 8.1.1896, 14.1.1897, 12.1.1898, 13.1.1899, 17.1.1900, 16.1.1901, 8.1.1902, 14.1.1903, 8.1.1904.

¹⁶⁹ Alho 1964, 479, 467-468; Heino 2002, 127; Kankaanranta O.W. 1926, 5; Koivusalo 1994, 7.

puheenjohtajan omanarvontunto sai episodissa kolauksen, koska häneen ei aikaisemmin ollut kohdistettu julkisia hyökkäyksiä tai loukkauksia. Niinpä hän pyysi valtuustolta eroa kaikista luottamustehtävistään. Tähän eivät valtuutetut kuitenkaan suostuneet, sillä ero myönnettiin vain satamajohtokunnan jäsenyydestä, valtuusmiesten samalla paheksuessa puheenjohtajalleen aiheuttamaansa mielipahaa.¹⁷⁰ J.W. Söderlund varmaankin luotti ja arvasi asian menevän näin. Voi olla, että hän halusikin eropyynnöllään korostaa valtaansa ja merkitystään kaupungille sekä osoittaa, että hän ei halunnut joutua arvostelun kohteeksi.

J.W. Söderlundin johtama ensimmäinen valtuusto oli kutistunut aikaisempien valtuustojen 21 miehestä tusinaan. Raumalaiset kun käyttivät vuonna 1883 hyväkseen lainmuutosta, joka oikeutti vähentämään valtuutettujen määrää. Näin toimivat kuitenkin monet muutkin kaupungit. Syytä ei aikalaislähteistä löydy, mutta Ulla Heino epäilee, että syynä oli valtuusmiesten suuri vaihtuvuus ensimmäisten valtuustojen kohdalla. Heinon mukaan jatkuvuutta arvostanut yhteisö ei pitänyt vaihtuvuutta suotavana vaan osoituksena valtuutettujen kehnoudesta. Äänestystuloksista päätellen näin näyttää myös olleen. Rauman lehti kannatti jatkuvuutta, mutta alkoi 1800-luvun viimeisinä vuosina myös arvostella raumalaisten valintoja siitä, että valtuusto ei uusiutunut ollenkaan. Valtuusmiesten määrän vähennys osoittautui virheeksi, sillä pian huomattiin, ettei valtuutettujen määrä ollut riittävä. Niinpä jo vuonna 1886 juuri kun määrä oli saatu vähitellen pudotettua tusinaan, maistraatti päätti, että 18 valtuusmiestä olisi sopiva määrä. Useissa taloudellisissa ratkaisuisa jouduttiin turvautumaan myös lain määräämiin lisävaltuusmiehiin.¹⁷¹

Valtuuston lisäksi Rauman kokoisessa kaupungissa riitti paljon luottamustoimia. Näihin J.W. Söderlundkin hakeutui mieluusti. Tytär muistelee isän olleen lähes joka iltapäivä kokouksissa. Valtuuston kokoukset pidettiin perinteisesti keskiviikkoina iltapäivisin. Työnjako yritystoiminnan ja kunnallisen vaikuttamisen suhteen näyttää siis olleen niin, että aamupäivät Söderlund hoiti omia liiketoimiaan ja päivällisen jälkeen kaupungin asioita. Valtuuston kokouksia oli tosin korkeintaan joka toinen viikko eli kovin suurta rasiatetta ne eivät valtuutetuille aiheuttaneet. Tosin niistä ei helpolla jättäydytty pois, sillä ilman pätevää syytä¹⁷² poissaolleita rangaistiin sakoilla vuodesta 1877 alkaen. Käytäntö otettiin käyttöön, koska ensimmäisenä valtuustovuonna valtuutetut olivat paljon

¹⁷⁰ Rauman lehti, 3.3.1897; RKA Rauman kaupunginvaltuuston ptk. 23.11.1892, 14.12.1892, 22.7.1904.

¹⁷¹ Heino 2002, 125; Kuusanmäki 1983, 92; Rauman lehti, 29.11.1898, 12.12.1899.

¹⁷² Esim. matka, sairaus, merillä olo tai työ kelpasivat syiksi.

ilman ilmoitusta poissa, mistä johtuen kokoukset eivät aina olleet päätösvaltaisia. Kokousilta oli kuitenkin varmasti työntäyteinen, sillä vuoden aikana käsiteltäviä asioita oli parhaimpina vuosina käsittelyssä lähemmäs 200 kappaletta. Aloitteista vielä suurimpaan osaan saatiin päätös aikaiseksi. Kaupungin ja sen hallinnon kasvu näkyy valtuuston pöytäkirjoista selkeästi. Vuosi vuodelta sekä maistraatilta että yksityisiltä käsittelyyn tulleet asiat lisääntyivät.¹⁷³

Varsinaisia valtuuston kokouksia enemmän työtä tuottivat erilaiset toimikunnat ja lautakunnat. Kuusanmäki sanoo ajan olleen luottamusmiesvaltaisempi kuin nykyisin. Perinteisesti valtuusmiehet itse istuivat myös lautakunnissa. Pienessä Rauman kaltaisessa kaupungissa, jossa eliitti oli suhteellisen pieni, tämä oli luonnollista. Ei ollut siis yhdentekevää, millaisia aloja valtuusmiehet edustivat. Kaikesta ei kuitenkaan valtuutettujen oletettu tietävän vaan heidän apunaan oli tärkeimmissä lautakunnissa kuten terveyslautakunnassa myös vakinaisia asiantuntijajäseniä.¹⁷⁴

Usein katsottiin, että suorissa itseään koskevissa päätöksissä valtuusmiehet olivat jäävejä äänestämään. Silti heitä ajoittain valittiin komiteoihin, joissa he tekivät selvityksiä omaa liiketoimintaansa koskevilla aloilla. Näin tapahtui esimerkiksi alkoholipolitiikasta päätettäessä. J.W. Söderlund kuului muiden liike-elämän edustajien kanssa komiteaan, joka pohti alkoholijuomien myynnin ja valmistuksen jatkamista tai kieltämistä Raumalla. Liikemiesjäsenet, joista J.W. Söderlund ja Fredrik Lehtinen olivat itse olleet alkoholin vähittäiskauppiaita, ajoivat läpi alkoholin myynnin jatkamisen huolimatta yli kolmensadan kaupunkilaisen allekirjoittamasta raittiuden edistämistä puolustaneesta adressista.¹⁷⁵ Liike-elämä sai näin voittaa yhteiskunnalliset toiveet. Silloin kun nämä toiveet kohtasivat, saatiin hedelmällisempiä uudistuksia aikaan. Näin tapahtui esimerkiksi rautatieasiassa.

Jo ensimmäisessä valtuustossa vuonna 1886 J.W. Söderlund tuli valituksi valmistusvaliokuntaan¹⁷⁶, jonka jäsenenä hän toimi vuosina 1876-1877 ja 1882-1883. Näinä valmistusvaliokunnan alkuvuosina asioita tuli pohdittavaksi suhteellisen harvoin. Toisaalta sen valmisteltavaksi annettiin usein tärkeimmäksi katsotut asiat, joten sinänsä sillä oli tärkeä tehtävä. Kunnallisasetuksen

¹⁷³ Peltonen 1912, 11, 40, 68; RKA Rauman kaupunginvaltuuston ptk.3.1.1876, 22.12.1876, 31.1.1877, 10.7.1877; Söderlund, Ingrid, painamattomat muistelmat.

¹⁷⁴ Kuusanmäki 1983, 97; RKA Rauman kaupunginvaltuuston ptk. 26.5.1880.

¹⁷⁵ Niemi 2007, 22-23; RKA Rauman kaupunginvaltuuston ptk. 20.10.1886, 9.11.1886.

¹⁷⁶ Valmistusvaliokunnan tehtävänä oli valmistaa ja pohtia tulevaisissa kokouksissa esille tulevia asioita.

muututtua vuonna 1892 tuli valmistusvaliokunnalle valmisteltavaksi kaikki valtuuston käsittelemät asiat. Puheenjohtajuus piti J.W. Söderlundin kiireisenä, eikä häntä enää silloin nähty tämän valiokunnan jäsenenä. On luonnollista, että J.W. Söderlund vaikutti myös satamajohtokunnassa, jonka tärkeydestä merenkulusta elävässä kaupungissa kertoo se, että Raumalle tämä johtokunta perustettiin ensimmäisten kaupunkien joukossa. J.W. Söderlundilla oli kunnia toimia ajoittain myös satamajohtokunnan puheenjohtajana. Hän oli myös terveydenhoitolautakunnan luottojäsen. Näiden lisäksi rautatieasioiden tultua ajankohtaiseksi oli J.W. Söderlund aina mukana asioita järjestämässä. Niinpä hän kuului rautatiekomiteaan, rautatien rakennustoimikuntaan ja radan valmistuttua hän toimi rautatien johtokunnassa itseoikeutettuna puheenjohtajana. J.W. Söderlund näyttää olleen myös kiinnostunut kehittämään koulutusta, sillä hän kuului useisiin eri kouluneuvostoihin ja merikoulun johtokuntaan. Lyhyempiä luottamustoimia J.W. Söderlundilla oli palotoimikunnassa, vaivahoitohallituksen jäsenenä ja Rauman museon johtokunnassa. Lisäksi hän oli lukuisten yhden asian hoitamiseksi asetettujen valiokuntien ja selvitysryhmien jäsen.¹⁷⁷

Kunnallishallinnolle oli tyypillistä muuallakin maassa se, että J.W. Söderlundin kaltaisilla varakkailta porvareilla oli paljon luottamustoimia. Hän ei siis ollut aktiivisuutensa suhteen poikkeuksellinen. Valtuuston pöytäkirjoja tutkiessa ei voi kuitenkaan olla huomaamatta, että nimenomaan J.W. Söderlundin nimi tulee valtuustonpöytäkirjoista luottamustoimia jaettaessa yhä uudelleen ja uudelleen esiin. Kokemuksen arvostus näkyy selvästi siinä, että valtuustouran edetessä luottamustoimet vain lisääntyivät. Ilman tilastointiakin voi nopeasti huomata, että hän oli kaikkein aktiivisimpia raumalaisista edustajista. Aktiivisuudestaan hän sai toki jo omana aikanaan tunnustusta, kun hänelle myönnettiin Venäjän keisarin ja Suomen suuriruhtinaan Nikolai II:n toimesta kunnallisneuvoksen arvonimi vuonna 1895. Raumallakin hänet toki huomioitiin. Kun kaupungin valtuusto siirtyi toimimaan vanhasta raastuvan talosta V.P.K:n taloon, niin paljastettiin ensimmäisessä kokouksessa K. Wuoren maalaama muotokuva kunnallisneuvos J.W. Söderlundista.¹⁷⁸

¹⁷⁷ Heino 2002, 27; Helomaa 1909, 82; Kuusanmäki 1883, 109-110; RKA Rauman kaupunginvaltuuston ptk. 3.1.1876, 2.2.1877, 28.2.1877, 22.12.1879, 26.5.1880, 29.3.1882, 11.1.1882, 20.12.1882, 8.8.1883, 18.2.1892, 9.4.1897, 17.5.1900, 8.1.1904.

¹⁷⁸ Halmeenmäki 1992, 346; Kankaanranta 1926, 9; RKA Rauman kaupunginvaltuuston ptk. 1876-1904, 1.10.1902; Satakunnan kansa, 27.9.1994.

Kaupungin päättäjät saivat monenlaisia asioita mietittäväkseen ja päätettäväkseen valtuustossa. Heidän vallassaan oli esimerkiksi virkamiesten palkoista päättäminen, mutta yhtä hyvin myös nykyään vähäpätöisiltä kuulostavat asiat kuten kaupungin porttien ja veräjien värien päättäminen. Joskus he saivat palkita ihmisiä rahalla uroteoista, kuten eräät herrat ”nerokkaista toimista” kaupungin lähellä olleessa palossa. Toisaalta valtuusmiesten tuli olla myös ajan tasalla ja ymmärtää lopettaa tarpeettomaksi käyneitä toimia, jollaiseksi katsottiin esimerkiksi piiskurin virka. Keskustelua kokouksissa saatettiin käydä usein pitkäänkin ja ajoittain se äityi jopa epäasialliseksi valtuusmiesten huutaessa toistensa päälle ja käyttäessä asiatonta kieltä.¹⁷⁹ Puheenjohtajan rooli ei varmasti tällaisissa tapauksissa ollut helppo.

Valtuuston keskustelut venyivät myös siksi, että asioita ei ollut tapana kovin paljon valmistella ennen kokouksia.¹⁸⁰ Käsittelyssä oli kuitenkin myös joukko asioita, joissa hahmottui enemmän valtuusmiesten puoluepoliittiset mieltymykset. Raumalla puolue-elämä ei ollut kuitenkaan yleensä kovin kiivasta. Eniten mielipide-eroja löytyi kielikysymyksissä, joita jouduttiin pohtimaan ensi kerran jo valtuustotoiminnan alussa, kun kokous- ja pöytäkirjakieleksi valittiin suomi. Suomen kielen valitseminen oli koko maan mittakaavassa edistyksellistä, sillä suurin osa valtuutetuista (J.W. Söderlund mukaan lukien) käytti kotikielensä ruotsia. Kotikieli kertoo hyvin myös valtuusmiesten sosiaalisesta taustasta, sillä esimerkiksi vuonna 1880 raumalaisista ruotsinkielisiä oli vain kaksi prosenttia. Valtuustossa ruotsin kieltä puolustamaan asettuivat ensimmäisen valtuuston johtomiehet, joiden perustelut suomen kieltä vastaan vaikuttivat päteviltä. Ruotsin kielen puolustajien mukaan olisi ollut vaikeaa löytää suomen kieltä osaava sihteeri. Lisäksi he muistuttivat maistraatin käyttävän ruotsia, jolloin olisi pitänyt hankkia kallis tulkki. Raumalaisvaltuutettujen enemmistö kuitenkin päätti toisin kuin muut merikaupungit ja aloitti pöytäkirjojen pidon heti suomeksi. Toinen tiukka kielitaisto käytiin valtuustossa reaalikoulun kielestä, joka haluttiin vaihtaa ruotsista suomeksi vuonna 1883. Tässä tavoitteessa myös onnistuttiin äänin 12-9. Vastustajien joukossa suurin osa oli tuttuja ruotsin kielen puolustajia, kuten esimerkiksi hovioikeuden auskultantti H.F. Ridderstad, joka yritti vielä kerran päätöksen jälkeen ottaa tulokset asian uudelleen käsittelyyn. J.W. Söderlund oli

¹⁷⁹ Heino 2002, 130; Kankaanranta 1926, 47; RKA Rauman kaupungin valtuuston ptk. 13.5.1876, 13.5.1876, 19.10.1877, 21.1.1878, 14.4.1880, 20.2.1884.

¹⁸⁰ Vuoteen 1892 asti valmistusvaliokunta käsitteli vain asiat, jotka valtuusto sille lähetti lausunnon antamista varten.

suomenmielisenä molemmissa kysymyksissä suomen käyttämisen kannalla vaikka hänen oma äidinkielenä oli ruotsi.¹⁸¹

Suomenmielisyydestä oli J.W. Söderlundille uransa aikana niin hyötyä kuin haittaa, mutta kunnallisella tasolla se kääntyi selkeästi hänen edukseen jo siinä, että Rauman lehti oli tiukasti suomenmielisten taustalla esimerkiksi ennen kunnallisvaaleja. Suomenmielisyydellä sai puolelleen myös enemmän kaupungin tavallista väkeä. Esimerkiksi reaalikoulun kieltä valitessa tuotiin valtuusmies J. Rosendahlin kirjeessä esiin, että enemmistö kaupunkilaisista ja oppilaiden huoltajista kannattivat koulun kielen vaihtamista suomeksi.¹⁸²

4.3. Kunnanvaltuusto kuntalaisten edustajana

Äänioikeus ja äänimäärä kunnallisvaaleissa määräytyivät verotuksen mukaan suosien kaupunkien rikasta väestöä. Vuositulot olivat tärkein äänimäärään vaikuttava asia, mutta äänioikeutettujen määrään vaikutti pitkälti veroäyrin perusteeksi valitun tulon määrä. Raumalla tämä tuloraja oli koko J.W. Söderlundin elinajan 200 markkaa. Tämä tuloraja oli yleinen muissakin pienemmissä kaupungeissa, kun taas suuremmissa kaupungeissa tuloraja oli yleisesti jopa 300 tai 400 markkaa. Raumalla äänioikeuteen tarvittavat tulot saavutti n. 23 prosenttia asukkaista vuonna 1884. Tällä yli viidennekseen nousevalla äänioikeudella Raumalla oli suhteellisesti mitattuna huomattavasti enemmän äänioikeutettuja kuin suurimmassa osassa Suomen kaupungeista. Esimerkiksi naapurikaupungissa Porissa äänioikeus oli vuonna 1884 vain 8,4 prosentilla. Yleistä vaurastumista näyttää Raumalla tapahtuneen vertailuvuosien välillä, sillä vuonna 1884 keskiäänimäärä äänioikeutetulla oli 4,0 ääntä mutta vuonna 1900 5,7 ääntä. Samoin näinä vuosina yksi- tai kaksiäänisten määrä putosi 72 prosentista 50 prosenttiin. Samalla myös täyden äänimäärän eli 25 ääntä tuloillaan saavuttaneiden määrä nousi neljästä prosentista seitsemään prosenttiin. Huikea on myös pudotus, kun vertaillaan suurituloisimman neljänneksen osuutta äänisummasta. Vuonna 1884

¹⁸¹ Kankaanranta 1926, 10,18, 53; Kuusanmäki 1883, 68, 109; RKA Rauman kaupungin valtuuston ptk. 3.1.1876, 2.2.1876, 14.4.1880, 23.3.1881.

¹⁸² Rauman lehti, 7.4.1883; RKA Rauman kaupunvaltuuston ptk. 23.3.1881.

he hallitsivat 73 prosenttia äänistä ja vuonna 1900 enää 43 prosenttia. Koko vertailtavana ajanjaksona J.W. Söderlundin varallisuus oikeutti täyteen 25 äänen määrään.¹⁸³

Kunnallisvaaleissa äänioikeutettuina oli suurempi osa kaupunkilaisista kuin valtiopäivämiesvaaleissa, sillä äänioikeus oli myös naisilla ja juridisilla henkilöillä. Kuitenkin voidaan todeta, että Raumalla kuten muissakin kaupungeissa, kunnallinen äänivalta keskittyi pienelle joukolle, joka sosiaaliselta ja ammatilliselta taustaltaan erosi suuresti muusta kaupungin väestä.¹⁸⁴ Ongelmallista ei ollut pelkästään se, että valtuutettujen vaalissa äänimäärä jakaantui omaisuuden mukaan vaan myös se, että omaisuudella oli vaikutusta myös valtuuston sisällä. Ajoittain myös kesken vaalikauden vararikkoon menneet joutuivat eroamaan luottamustoimistaan. Näin kävi esimerkiksi Selim Nordbergille vuonna 1904.¹⁸⁵

Ehdokasasettelussa Raumalla, kuten monissa muissakin kaupungeissa, korostui korporatiivisen yhteiskunnan ihanne. Vaaleja ei ajateltu eri poliittisten ryhmien välisenä taistona vaan oli parempi, että jokaisesta verotetusta väestöryhmästä kelvollisimmiksi koetetut henkilöt tulisivat valituiksi. Kehitys alkoi vähitellen kuitenkin mennä toiseen suuntaan, vaikka 1880-luvulla kaupungissa saatiin vielä yksi yhteinen ehdokaslista aikaiseksi, niin seuraavalla vuosikymmenellä listoja oli jo useampia. Rauman lehti seisoi tiukasti fennomaanien takana, joihin J.W. Söderlundkin kuului. Ammattiryhmiä ei kuitenkaan unohdettu varsinkaan kun kuumien kielitaistelujen laantui. Niinpä J.W. Söderlund oli ehdokkaana laivapäällikköyhdistyksen listalta vuonna 1897. Toisaalta, kuten monissa muissakin pienemmissä kaupungeissa, raittiuskysymyksestä tuli ajankohtainen ja myös Rauma sai oman viinapuolueen. Raittiuskysymykset aiheuttivat hajaannusta myös ammattiryhmien ja puolueiden sisällä jopa varallisuuseroja enemmän. Hajaannusta aiheutui kuitenkin vain alkoholia koskeneissa kysymyksissä, sillä muuten oltiin yleensä hyvin yksimielisiä. Raumalla ei syntynyt teollisuuskaupunkeihin verrattuna mainittavaa työväenluokkaa vielä J.W. Söderlundin aikana. Lisäksi hänen aikanaan olivat Raumalla vielä vieraita asioita puolueiden vaalilakot tai muut painostuskeinot, joita monissa muissa kaupungeissa jo esiintyi.¹⁸⁶ Raumalaiset kulkivat perinteen viitoittamia teitä kunnallisessa elämässä aina niin pitkään kuin se suinkin näyttää olleen mahdollista.

¹⁸³ Kuusanmäki 1983, 66.

¹⁸⁴ Kuusanmäki 1983, 71, 73.

¹⁸⁵ RKA Rauman kaupunginvaltuuston ptk. 18.5.1904.

¹⁸⁶ Heino 2002, 118-119; Kuusanmäki 1983, 77, 83, 85; Rauman lehti, 8.12. 1897.

Samoinhan he näyttävät mielellään tehneen myös taloudessa, kuten olen laivanvarustuksen osalta kolmannessa pääluvussa osoittanut.

Rauman lehden mielipiteillä oli suuri merkitys valtuusmiehiä valittaessa. Usein lehti kuitenkin tyytyi ehdottamaan erovuoroisten valtuutettujen tilalle samoja miehiä. Rauman lehti ei myöskään suomenmielisyydestään huolimatta kannattanut kaupunkilaisten jakautumista puolueisiin. Tämä näkyi myös valtiollisissa vaaleissa. Kokemus korostui erityisesti J.W. Söderlundin, Fredrik Lehtisen, I.L. Långforsin ja Frans Saarisen tullessa erovuoroon. Näiden herrojen kun katsottiin tunteneen perinpohjaisesti kaupungin asiat. He eivät olleet myöskään kovin innostuneita osallistumaan puoluepolitiikkaan. Pienessä kaupungissa tunnetut ja voimakkaat persoonallisuudet saattoivatkin usein lisätä politiikan sidonnaisuutta henkilöihin.¹⁸⁷

Uudenlaiset tuulet alkoivat puhaltaa vuosisadan vaihteen jälkeen. Opettajien muodostama ”maisteripuolue” ja työväenliike alkoivat nostaa raumalaisessa kunnalliselämässä päätään. Rauman lehdessä uuden ajan tulo huomattiin. Vuoden 1902 edustajanvaaleissa oli kuusi erovuoroista edustajaa, joista vain kolme onnistui uusimaan mandaattinsa. Lehti pitää historiallisena kolmen uuden edustajan valintaa ja toivottaa partasuisille kauppiaille tulevaisuudessa hyvästit. Kritisoidaanpa samassa uskaliaassa kirjoituksessa, vielä vallitsevaa vaalitapaa, jossa etua saavat suurituloiset ”purjehdusaatteen” harrastajat.¹⁸⁸ Rauman lehti näyttää uuden eliitin vahvistuessa nopeasti siirtyneen sen puolelle. Muutamassa vuodessa alkoikin niin taloudellisessa kuin kunnallisessa elämässä tapahtua selkeä sukupolvenvaihdos. J.W. Söderlund kuoli juuri keskellä tätä murroskautta. Siten emme voi tietää, mikä hänen asemansa muuttuneessa tilanteessa olisi ollut. Näyttää kuitenkin mahdottomalta, että hän olisi pystynyt säilyttämään enää pitkään valta-asemaansa raumalaisessa kunnallispolitiikassa.

¹⁸⁷ Heino 2002, 126-128; Kuusanmäki 1983, 77, 83, 85; Rauman lehti, 2.9.1893, 29.11.1898, 12.12.1899.

¹⁸⁸ Rauman lehti, 13.12.1902.

4.4. Kunnallista vaikuttamista valtuuston ulkopuolella

Seurakunnan asiat olivat valtuuston päätösvallan ulkopuolella. Yleisesti niistä päätettiin kirkonkokouksissa, mutta kaupunkilaisten mielipidettäkin kuunneltiin. Raumalla kirkon korjaaminen venyi vuosi vuodelta. Vihdoin asiasta näyttävät ottaneen vastuun pääosin samat henkilöt, jotka muutenkin olivat kaupungin asioihin vaikuttamassa. Niinpä J.W. Söderlundinkin nimi esiintyy kirkon korjaamiseksi alkuvuonna 1883 pidettyjen kokousten koollekutsujien joukossa. Seurakunnan asiat näyttävät kaupunkilaisia kiinnostaneen, sillä kokoukseen osallistui 40 henkeä, joka oli enemmän kuin monesti ajan kunnallisvaaleissa äänestäneiden määrä. Asiaa edistääkseen lupasi J.W. Söderlund maksaa puolet mahdollisesta palkkiosta arkkitehdille, joka olisi kirkon korjauksen laajuuden vuoksi hankittava.¹⁸⁹

Kirkon korjausta saatiin kuitenkin odottaa vuoteen 1891, jolloin aloitettiin sisäosien uudistaminen. Monet kaupungin varakkaat henkilöt tekivät kirkkoon lahjoituksia, joista J.W. Söderlund yhden merkittävimmistä. Hän lahjoitti 25-vuotishääpäivänsä kunniaksi kuorin peräikkunaan lasimaalauksen¹⁹⁰. Kirkon lasimaalauksen lisäksi hopeahääpäivän kunniaksi kunnallisneuvos puolisoineen lahjoitti myös 5000 markkaa kaupunkiin rakennettavaa sairashuonetta varten. Sille oli olemassa kova tarve, koska asiaa oli kaupungissa lykätty jo liian pitkään. Samaan asiaan oli jo aiemmin antanut 15 000 markan lahjoituksen kauppias J.L. Stenius.¹⁹¹

Hyväntekeväisyydellä oli vielä 1800-luvun lopussa suuri merkitys eri asioiden rahoittamisessa kunnallisella tasolla. Lahjoittaminen oli Raumallakin varakkaiden parissa melko tavallista.¹⁹² Kaupungin lehdessä tämä kuitenkin pistettiin merkille. Kirjoitusten myötä lahjoittajat saivat kaipaamaansa huomiota ja statusta myös laajemmassa mittakaavassa.¹⁹³ Eliitti siis luultavasti lahjoitti, koska se oli vakiintunut tapa ja mahdollisuus tuoda omaa nimeä positiivisessa yhteydessä esiin. Olivatpa motiivit lahjoittamiselle mitkä tahansa, niin siitä oli kuitenkin hyötyä koko yhteisölle.

¹⁸⁹ Rauman lehti 5.1.1883, 13.1.1883.

¹⁹⁰ Lasimaalaus esittää Kristuksen kirkastamista. Se valmistettiin Jesselin tehtaassa Berliinissä.

¹⁹¹ Heino 2002, 162; Helomaa 1909, 53-54.

¹⁹² Esimerkiksi myös kauppiaat F. Lehtinen ja I. Sofronoff lahjoittivat hopeahääpäivinä puolisoineen yhteensä 1 000 markkaa lasten kodin perustamista varten Rauman kaupungille. RKA Rauman kaupungin valtuuston ptk. 7.3.1900.

¹⁹³ Rauman lehti, 3.3.1897.

5. J.W. Söderlundin toiminta valtiopäivillä

5.1. Kehitys autonomian ajalla

Venäjän vallan alle siirtyminen vuonna 1809 ei muuttanut Suomessa Ruotsin vallan aikaisen sääty-yhteiskunnan rakennetta, koska Aleksanteri I säilytti hallitsijanvakuutuksessaan vanhat säätyasetukset ja -etuudet. Tosin säädyt olivat kuningas Kustaa III:n vallankaappauksissa jo menettäneet suurimman osan vallastaan hallitsijalle, niinpä säätyvaltiopäiviä ei vuoden 1809 Porvoon maapäivien¹⁹⁴ jälkeen kutsuttu koolle yli 50 vuoteen.¹⁹⁵

Suomalaisten osallistuminen suuriruhtinaskunnan hallintoon oli melko vähäistä ennen 1850-lukua. Aikaa on jälkikäteen kutsuttu Suomen kenraalikuvernementin ajaksi kenraalikuvernöörien korostuneen aseman ansiosta. Heillä oli suora yhteys keisariin sekä asioiden esittelijöinä, että käskyjen välittäjinä senaatille¹⁹⁶. Senaatin asema korostuikin autonomian ajan ensimmäisinä vuosikymmeninä kun säätyvaltiopäiviä ei kutsuttu koolle, jolloin uudistusten alullepanijan tehtävä siirtyi sille.¹⁹⁷

Krimin sota 1853-56 aloitti uudenlaisen hallinnollisen kehityksen heikentämällä emämaa Venäjää. Tappiollisen sodan jälkeen oli keisari Aleksanteri II pakotettu uudistuksiin, joiden perimmäisenä tarkoituksena oli yhtenäistää Venäjän hallintoa. Tällainen muutos olisi toteutuessaan luonnollisesti ollut epäedullinen Suomen aseman kannalta. Käytännössä Suomen autonomia kuitenkin vain laajeni, koska suuriruhtinaan oli annettava hallituskauden alussa myönnyttäviä reformeja. Suomalaiset osasivat käyttää Venäjän ahdinkoa hyväkseen ja aikaansaivat valtiopäivien koollekutsumisen vuonna 1863, silloisen kenraalikuvernöörin F.W.R. Bergin tukemana. Suomella oli tosin ollut jo ennen tätä oma keskus- ja paikallishallintonsa sekä virkakoneistonsa, joissa suomalaiset olivat onnistuneet saamaan läpi myös itselleen edullisia asioita^{198, 199}.

¹⁹⁴ 28.3.1809 Porvooseen kokoontunutta säätykokousta kutsuttiin maapäivät (landtdagar) nimellä, valtio sana vakiintui suomenkieleen vasta myöhemmin. Jussila 2000, 15; Vahtola 2003, 247.

¹⁹⁵ Vahtola 2003, 212.

¹⁹⁶ Senaatti oli samalla kertaa hallitus, keskusvirasto ja tuomioistuin. Janssonin 1993, 25.

¹⁹⁷ Vahtola 2003, 249.

¹⁹⁸ Esim. Lars Gabriel von Haartman toteutti senaatin talousosaston varapuheenjohtajana raha-, tulli- ja verouudistuksen, mikä paransi Suomen taloutta ja omavaraisuutta.

¹⁹⁹ Jussila 2000, 45; Vahtola 2003, 249, 252-255, 257.

Vuoden 1863 jälkeen säädyt kokoontuivat seuraavan kerran jo 1865, jonka jälkeen ne kokoontuivat säännöllisesti viiden vuoden välein vuoteen 1882 asti, jolloin väli lyheni kolmeen vuoteen. Rauman ensimmäiseksi edustajaksi säätyvaltiopäiville valittiin ylivoimaisella äänimäärällä kauppias ja varakonsuli Johan Samuel Wesander. Hänestä alkoi perinne, joka loppui vuosisadan vaihteessa J.W. Söderlundin. Tällä aikavälillä Rauman neljästä edustajasta kolmella oli kiinteä suhde laivanvarustukseen ja kauppaan. Yhteiskunnalliset muutokset näkyivät valtiopäivämiesvaaleissa Raumalla vasta J.W. Söderlundin ajan jälkeen, jolloin kauppiaiden tilalle edustajiksi tuli akateemisesti koulutettua väkeä kuten lääkäri ja juristi. Muualla maassakin kehitys oli usein samansuuntaista, mutta monesti nopeampaa kuin Raumalla.²⁰⁰ Tämä kertoo siitä, että kaupunkilaiset luottivat J.W. Söderlundin. Nuoret ja koulutetut saivat odottaa niin kauan kuin hän jaksoi toimiaan hoitaa.

J.W. Söderlundin ajan valtiopäiviä leimasi venäläisten kiristynyt ote ja ensimmäinen sortokausi (1889-1905). Tämä ei kuitenkaan vaikuttanut suuremmin pikkukaupungin edustajan toimintaan. Hän keskittyi yhteiskunnallisten epäkohtien sijaan saamaan läpi enimmäkseen paikallisia asioita. Tärkeintä oli edistää raumalaisten ja etenkin kaupungin liike-elämän etuja. Sillä oliko autonomisen Suomen päättävissä elimissä enemmän suomalaisia vai venäläisiä virkamiehiä ei liene ollut juurikaan raumalaisten kannalta merkitystä.²⁰¹

5.2. Säätöjen edustajat

Säätyläisten määrä kasvoi 1700-luvulta alkaen merkittävästi, mutta samaan aikaan heidän suhteellinen määränsä väestöstä väheni. Vuosina 1728-1860 säätyläisten määrä kasvoikin 11 000:sta vajaaseen 24 000:een. Määrää kasvatti opiskelun yleistyminen, yhteiskunnan monipuolistunut ammattirakenne ja vaurastuminen sekä säätytietoisuus. Säätyläisiä oli eniten kaupungeissa, joissa kaikissa johtava sääty oli porvaristo. Se koostui yleensä porvarinoikeudet saaneista kauppiaista ja käsityöläisistä. Näiden sisällä saattoivat varakuuserot olla hyvinkin suuria, sillä heidän joukostaan löytyi niin isoja kauppahuoneita hallinneita suurkauppiaita kuin pieniä vähittäiskauppiaita. Porvarien

²⁰⁰ Jussila 2004, 280; Lähteenoja 1939, 134, 139-159.

²⁰¹ Borgareståndets protokoll 1885, 1888, 1891, 1894, 1897, 1899; Vahtola 2003, 271.

piirissä ei 1800-luvulla ollut tavatonta, että J.W. Söderlundin kaltaiset köyhistä oloista peräisin olevat nuorukaiset hakivat ja saivat maistraatilta porvarinoikeudet, joiden turvin he kovalla työllä kohosivat nopeasti säädyssään ylöspäin.²⁰²

Uusi valtiopäiväjärjestys vahvistettiin vuonna 1869. Aateliset tulivat valtiopäiville ritarihuonejärjestyksen mukaan, joka käytännössä tarkoitti sitä, että jokainen suku sai yhden edustajan. Papiston edustajat valittiin vaaleilla pappien ja yliopiston sekä alkeisoppilaitosten opettajien toimesta hiippakunnittain. Kahden alemman säädyn edusmiesten valinta oli hieman monimutkaisempaa. Porvarissääty muodostui kaupunkien edusmiehistä, Rauman kokoisesta kaupungista Helsinkiin lähetettiin vain yksi edustaja.²⁰³ Vaaleissa saivat olla osallisina porvarit, laivanomistajat, vapriikinhaltiat, elinkeinojen harjoittajat (erinäisillä erioikeuksilla), talonomistajat, vakinaiset pormestarit sekä vaalimiehet. Laissa on erikseen katsottu tarpeelliseksi mainita, että esimerkiksi vaimot, merimiehet, sotamiehet ja satunnaisesti töitä tekevä väestö jäivät ilman osallistumisoikeutta. Valitsijan käytettävissä oleva äänimäärä perustui hänen maksamiinsa veroihin, jos kaupungissa ei tehty tästä poikkeavaa päätöstä. Talonpoikien edustajat valittiin tuomarikunnan mukaan välillisillä valitsijamiesvaaleilla, joissa äänioikeutettuina olivat vain maanomistajat.²⁰⁴

J.W. Söderlund ei ollut kovin tyypillinen edustaja porvarissäädyssään, sillä valtionpäivämiehet olivat yleisimmin virkamiehiä. Kauppiaiden osuus säädyn edustajista oli viidenneksen molemmin puolin. Samoin noin viidenneksellä säädyn edustajista oli yleensä lakiopintoja taustallaan. Porvareiden joukossa J.W. Söderlund edusti vähemmän koulutettua väkeä. Ensimmäisenä edustusvuonaan hän kuului säätynsä suomenmieliseen vähemmistöön. Jo vuoden 1888 valtiopäivillä suomenmieliset olivat Nordenstrengin mukaan ruotsinmielisten ja liberaalien kanssa tasoissa. Hän ei kuitenkaan ole erotellut liberaaleja kaikkia vuosina omaksi ryhmäkseen, mistä johtuen ruotsinmieliset seuraavilla valtiopäivillä olivat jälleen hänen laskelmissaan enemmistöinä. Tämä johtui siitä, että liberaaleista suurin osa voitiin laskea ruotsinmielisiksi.²⁰⁵

²⁰² Vahtola 2003, 213; Heino 2002, 79.

²⁰³ Edusmiesten lukumäärä määräytyi väkiluvun mukaan. Alle 6000 asukkaan kaupungit saivat yhden edustajan, yli 6000 kaksi ja siitä eteenpäin yhden edustajan 6000 asukasta kohden.

²⁰⁴ Valtiopäiväjärjestys 1869.

²⁰⁵ Nordenstreng 1920 I, 290, 324, 341; Nordenstreng 1920 II, 8-9, 34, 65.

5.3. Äänestäjät ja heidän mielipiteensä muodostuminen

5.3.1 Edustajan valinta Raumalla vuosina 1882-1900

Monissa kaupungeissa ja myös Raumalla käytiin kovaa keskustelua äänien määräytymisperusteista. Laki määritteli asian löyhästi ja käytännössä kaupungit saivat itse päättää asiasta. Raumalla noudatettiin aluksi rajoitettua äänimäärää²⁰⁶, mutta vuoden 1882 vaaleissa tapahtui käänne. Vaalit nimittäin kumottiin lääninkuvernöörin käskystä, koska rajoitetun äänimäärän käytöstä oli valitettu. Valitus meni läpi. Sillä katsottiin, että kaupunki ei voinut soveltaa äänten rajoitusta muihin kuin niihin vaaleihin, joita varten se oli suoraan säädetty eli käytännössä vain kunnallisiin vaaleihin.²⁰⁷

Vaaleissa 1882 oli ehdokkaana myös J.W. Söderlund. Hän oli yksi niistä Rauman lehden mainitsemista ”rahakkaista porvareista”, jotka vetosivat senaattiin, jotta äänet määräytyisivät täyden veroäyrimäärän mukaan. Näin tapahtuikin, mutta edellinen vaalitulokset säilyi. Niinpä maisteri Panelius valittiin uudestaan 44 lipulla ja 753 äänellä edustajaksi valtiopäiville. Näissä vaaleissa näyttäytyi J.W. Söderlund vielä selkeänä varakkaiden edustajana, sillä hän sai vain neljällä lipulla 354 ääntä eli lähes puolet maisteri Paneliuksen äänistä. Vaalien kumoaminen tapahtui monissa muissakin kaupungeissa.²⁰⁸ Siten valituksen tehneet raumalaiset luultavasti seurasivat yleistä esimerkkiä ajaessaan varakkaiden edustajina pidettyjen etuja. J.W. Söderlundilla taas oli asiassa suoraan oma etunsa kyseessä.

Kuitenkin jo vuonna 1887 valittaessa edustajaa valtiopäiville oli jälleen käytössä rajoitettu äänimäärä eli 25 ääntä äänestäjää kohti. Asia nousi esille koko valtakunnan tasolla vuoden 1894 valtiopäivillä. Porvarissäädystä annettiin anomusehdotus porvaris- ja talonpoikaissäätäjien valtiopäivämiesvaalitapojen tutkimiseksi, jolloin toivottiin keisarin voivan antaa asiassa esityksen seuraaville valtiopäiville. J.W. Söderlund oli mukana tässä anomuksessa, jota ajoi säädyn nuorsuomalainen osa. Hän ei ollut mukana vain omasta päätöksestään vaan asiaa oli pohdittu jo kotikaupungissa pidetyssä epävirallisessa kokouksessa. Siten hän edusti kaupunkilaisten tahtoa

²⁰⁶ Vuoteen 1882 asti 20 tai 25 ääntä/äänestäjä.

²⁰⁷ Heino 2002, 226; Valtiopäiväjärjestys 1869.

²⁰⁸ Alho 1964, 449; Heino 2002, 226; Lähteenoja 1939, 150-151; Nordenstreng 1920 I, 252; Rauman lehti, 8.12.1881; Rauman lehti, 7.1.1882.

vaikka viisi vuotta aiemmin hän itse oli ollut mukana kumoamassa rajoitetulla äänimäärällä saavutettua vaalitulosta. Suomenmielisen J.W. Söderlundin pään saattoi kääntää myös puoluepolitiikka, sillä suomenmielisten määrän kasvattaminen säädyn sisällä edellytti äänimäärän rajoituksia vaaleja pidettäessä.²⁰⁹

J.W. Söderlund oli toisen kerran ehdolla valtiopäivämiesvaaleissa lokakuussa 1884. Jo silloin hän sai ehdottoman enemmistön äänistä. Hänet valittiin 22 äänestäjän²¹⁰ toimesta yhteensä 981 äänellä vuoden 1885 valtiopäiville Rauman edustajaksi. Toiseksi eniten ääniä sai maisteri Panelius. Tämä siitä huolimatta, että hän oli kaksi päivää aikaisemmin valmistavassa vaalikokouksessa pyytännyt, että häntä ei valittaisi. Panelius sai ääniä yhteensä 230 viideltä äänestäjältä. Hän olisi ollut vaalien todennäköinen voittaja, mikäli ei olisi viime hetkellä vetäytynyt kuultuaan, että J.W. Söderlund, Th. Saelan ja A.W. Granström olivat asettuneet ehdolle. Kolmanneksi vaaleissa tullut ehdokas oli helsinkiläinen professori Th. Saelan²¹¹, jolla ei näytä olleen suoria siteitä Raumalle. Monissa muissakin kaupungeissa ehdolla oli kaupungin ulkopuolisia ehdokkaita. Heitä tuli myös valituiksi silloin kun katsottiin, ettei omasta väestä löytynyt sopivaa edustajaa. Neljänneksi tuli konsuli A.W. Granström, hänkin entinen valtiopäiväedustaja, joka sai vain 10 ääntä yhdeltä äänestäjältä. Äänioikeutettuja vaaleissa oli kaikkiaan 133 henkilöä, joilla oli yhteensä 2 225 ääntä. Kun suhteutetaan J.W. Söderlundia äänestäneiden määrä hänen saamiensa äänien määrään, on helppo huomata, että vaaleissa äänioikeuttaan käyttivät eniten kaikkein varakkaimmat äänestäjät. J.W. Söderlund kuului itse varakkaimpaan nelikkoon.²¹² Edelleen hän oli siis varakkaiden edustaja, mutta nyt hänen takanaan seisojia useampia kaupunkilaisia kuin vuonna 1882.²¹³

J.W. Söderlundista tuli ensimmäisen edustuskautensa jälkeen raumalaisten luottomies valtiopäiville, joilla hän oli kaupunkinsa edustaja vuoden 1885 lisäksi vuosina 1888, 1891, 1894, 1897 ja 1899. Hänet olisi valittu myös vuonna 1900, mutta hän itse kieltäytyi tehtävästä vedoten terveydellisiin syihin. Valtiopäivämiesvaaleille Raumalla oli tyypillistä jo ennen J.W. Söderlundin aikaa ja sen jälkeen se, että äänioikeutta käytettiin todella huonosti, eikä äänien määrätymisperusteiden

²⁰⁹ Borgarståndets protokoll 1894, 290-292; Heino 2002, 227; Kuusanmäki 1883, 70-71; Rauman lehti, 24.2.1894.

²¹⁰ Alho ilmoittaa virheellisesti, että näissä vaaleissa kaikkien äänestäneiden lukumäärä olisi ollut tämä 22 kun se todellisuudessa oli enemmän. Alho 1964, 453.

²¹¹ Hän sai kolmelta äänestäjältä yhteensä 110 ääntä.

²¹² Alhon mukaan muut neljän rikkaimman joukossa olleet olivat P.I. Sallmén, G. Granlund ja E.W. Grönberg.

²¹³ Länteenoja 1939, 152-154; Rauman lehti, 11.10.1884, 14.2.1885.

vaihtelukaan vaikuttanut äänestysinnostuksen. Niinpä Rauman lehti kannusti vaaleista toiseen kaupunkilaisiaan käyttämään äänioikeuttaan. Se ei näyttänyt toimivan kovinkaan hyvin, sillä esimerkiksi vuoden 1890 vaaleissa äänioikeutensa jätti käyttämättä kolme neljästä äänestäjästä. Myös keskimääräinen äänimäärä nousi, mikä tarkoitti käytännössä, että äänestämässä kävi vain varakkaampi väki äänioikeutetuista kaupunkilaisista. Laiskuuden ajateltiin toisaalta johtuvan yksimielisyydestä valittavan suhteen, mutta silti lehdessä paheksuttiin ankarasti äänensä käyttämättä jättäneitä.²¹⁴ Yksimielisyys vaikuttaa todennäköiseltä syytä, koska J.W. Söderlund oli keskeneräisessä rautatieasiassa²¹⁵ kaupungin paras asiantuntija. Hän oli siis vuoden 1890 vaaleihin mennessä onnistunut toiminnallaan vakuuttamaan raumalaiset siitä, että hän oli kelpo edustaja valtiopäiville.

5.3.2. Rauman Lehden vaikutus edustajavaaleihin

Rauman äänioikeutettujen joukossa varmasti luettiin paikkakunnan omaa lehteä ahkerasti. Niinpä lehdessä esillä olleet kannanotot eivät voineet olla vaikuttamatta äänestyskäyttäytymiseen. Lehden suosimat ehdokkaat näyttävät usein tulleen valituiksi kaupunkilaisten edustajiksi. J.W. Söderlund oli lehden ehdokkaana toisella kertaa valtiopäivämiesvaaliin osallistuessaan, koska lehden ykkösmies maisteri Panelius kieltäytyi edustajan toimesta. J.W. Söderlund katsottiin Rauman lehden toimesta parhaaksi ehdokkaaksi siksi, että paikkakunnan hyvän tuntemuksen lisäksi, hänet lehden mukaan tunnettiin suomenmielisenä henkilönä. Lehti ei pitänyt huonona vaihtoehtona J.W. Söderlundin kanssa paikasta kilpaillutta varatuomari Granströmiäkään, mutta toisaalta tuotiin hyvin tiukkasanaisesti esiin suurimman osan kaupunkilaisista olevan J.W. Söderlundin kannalla. Hän säilyi Rauman lehden ehdokkaana myös vuoden 1887 edusmiehenvaaleissa. Silloinkin perusteluna hänen kannattamiselleen oli hänen hyvä asiantuntemuksensa kaupungin asioista. Lehdessä katsottiin myös jälleen yleisen mielipiteen olevan J.W. Söderlundin valinnan taustalla. Rautatieasian hyvästä hoidosta edeltävillä valtiopäivillä vuosina 1885 ja 1888 palkitsi Rauman lehti kaupungin edustajan kannattamalla häntä jälleen seuraaville eli vuoden 1890 valtiopäiville.²¹⁶

²¹⁴ Lähteenoja 1939, 156. Rauman lehti, 11.10.1884, 22.10.1887, 25.10.1890; Register till Finlands ständslandtdagars protokoll och handlingar 1809-1906, 368.

²¹⁵ Kts. luku 5.2.

²¹⁶ Rauman lehti, 27.9.1884; Rauman lehti, 22.10.1887; Rauman lehti, 18.10.1890.

Vain vanhasta tottumuksesta ei Rauman lehti kuitenkaan aina suositellut samaa miestä Rauman edustajaksi valtiopäiville. Yhteiskunnan muutos näkyi Raumallakin, jossa jo kaupungin tavallisiin virkoihin valittiin akateemisen koulutuksen saaneita miehiä eli niin sanottua uutta eliittiä. Niinpä koulutustasosta tuli merkitsevä kysymys vuoden 1893 vaaliehdokkaan kohdalla, kun lehti esitteli oman ehdokkaansa tohtori Hj. Nordlingin²¹⁷ sivuillaan. Kauniin sanoin tuotiin samalla esiin J.W. Söderlundin aikaansaannoksia ja pätevyyttä, mutta hänen kouluttamattomuutensa ratkaisi lehden kannan Hj. Nordlingin eduksi. J.W. Söderlund kuitenkin voitti vaalissa.²¹⁸ Luultavasti siksi, että hän oli alkuperäinen raumalainen ja häntä suuresti arvostettiin kaupunkilaisten piirissä. Rauman lehti näki oikein Hj. Nordlingin tulevaisuuden miehenä, mutta raumalaiset eivät olleet vielä valmiita siirtymään uuteen aikaan.

Vaalitulokset ei selvästikään lehteä tyydyttäneet. Sen sivuilla harmiteltiin äänestäjien vähäisyyttä, sillä vain kaksi viidestä äänioikeutetusta oli käyttänyt äänioikeuttaan. Lehden mukaan liikkeellä oli vain ”ytimiin saakka agiteerattu joukko” varakkaampaa väkeä, joka äänesti kirkkaasti J.W. Söderlundin valtiopäiville.²¹⁹ Rautatiehen liittyvien saavutusten jälkeen on vaikea uskoa, että suuremmalla osallistumisinnokkuudellakaan J.W. Söderlund olisi jäänyt valitsematta. Pelkkänä varakkaiden porvarien ehdokkaana hän ei todellisuudessa näyttäytynyt yhtään enempää kuin kaksissa edellisissä vaaleissa, joissa hän lehden mukaan oli yleisen mielipiteen mukaan paras ehdokas. Kaupungissa ei myöskään ollut vielä tarpeeksi uuden koulutetun eliitin jäseniä, siksi porvarien oli helppo äänestää isoilla äänimäärillään J.W. Söderlund jatkamaan edustajan uraansa. Olihan hän jo edeltävillä valtiopäivillä osoittanut ajavansa raumalaisen liike-elämän etuja.

Seuraavissa valtiopäivämiesvaaleissa vuonna 1897 oli Rauman lehti palannut takaisin J.W. Söderlundin taakse. Tällä kertaa hänen taakseen asettumisen syyksi mainittiin J. W. Söderlundin suomenmielisyys, joka oli lehden mukaan näkynyt sekä äänirajoitus- että seminaarikysymyksissä.²²⁰ Äänimäärä rajattiin Raumalla kymmeneen näissä vaaleissa, mutta se ei vaikuttanut J.W. Söderlundin suosioon.²²¹ Rautatieasiaakaan ei jälleen maltettu olla mainitsematta, varsinkin kun rata oli melkein

²¹⁷ Hän edusti kaupunkia vuoden 1900 valtiopäivillä. Heino 2002, 222.

²¹⁸ Rauman Lehti, 21.10.1893; Rauman Lehti, 25.10.1893.

²¹⁹ Rauman Lehti, 28.10.1893.

²²⁰ Rauman lehti, 7.10.1896; Rauman lehti, 31.10.1896.

²²¹ Kuusanmäki 1983, 71.

valmistumassa jutun kirjoitusajankohtana.²²² Epäilemättä rautatie lisäsi J.W. Söderlundin suosiota kaikissa sosiaaliluokissa ja auttoi häntä siten pysymään kaupunkinsa valtiopäiväedustajana.

Ylimääräiset valtiopäivät vuonna 1899 jäivät J.W. Söderlundin viimeisiksi. Vaikeassa valtiollisessa tilanteessa²²³ Rauman lehti ei voinut muuta ajatella kuin hänen tukemistaan. J.W. Söderlundin katsottiin olevan mies paikallaan hoitamaan myös arkaluontoisia asioita, joita arveltiin kyseisillä valtiopäivillä tulevan esiin. Valituksi J.W. Söderlund tulikin, mutta osanotto vaaliin oli ennätysmäisen laimea, sillä äänensä käytti vain tusinan verran äänioikeutettuja.²²⁴ Tämä ei varmasti ollut kannanotto J.W. Söderlundia vaan sortokauden yhteiskunnallista tilannetta vastaan.

5.4. Raumalaisten toiveet edustajalleen

5.4.1. Merenkulun kehittäminen ennen kaikkea

Raumlainen kunnallispolitiikka palveli mereen liittyvien elinkeinojen etuja. Niinpä valtiopäiväpolitiikkakin näyttää vahvasti keskittyneen purjehdukseen liittyvien asioiden kehittämiseen. Ei ole siis ihme, että päättäjiksi valittiin J.W. Söderlundin tavoin henkilöitä, joilla oli asiantuntemusta merenkulusta ja usein myös henkilökohtaisia intressejä merenkulun ja sitä kautta ulkomaankaupan kehittämiseen sekä edistämiseen.

Valtiopäiväedustajaksi valituilla oli ollut tapana pitää ennen valtiopäivien avajaisia raumalaisille kokouksia, joissa he saivat tuoda omia toiveitaan esille. J.W. Söderlund ei edustajavuosinaan rikkonut tätä perinnettä. Niinpä jo hyvissä ajoin vuoden 1884 puolella piti hän ensimmäisen kokouksen, jossa kuultiin äänivaltaisten kaupunkilaisten toivomuksia. Ne koskivat silloin, kuten myöhemminkin, monenlaisia ajankohtaisia asioita kuten taloutta ja liikennettä. Olipa rautatieasiakin jo tällöin esillä. Vuoden 1885 kokouksessa oli mielenkiintoinen poikkeus myöhempisiin kokouksiin verrattuna, sillä paikalle oli toimitettu Raittiuden seuran keräämä anomuskirja, jossa 329 kaupunkilaista vaati J.W. Söderlundia puolustamaan viinan valmistamisen supistamista niin

²²² Rauman lehti, 7.10.1896; Rauman lehti, 31.10.1896.

²²³ Keisari antoi 15.2.1899 Helmikuun manifestin, jolla Suomen valtiopäiville jäi lainsäädössä vain neuvoo-antava asema.

²²⁴ Rauman lehti, 24.9.1898; Rauman lehti, 29.9.1898; Vahtola 2003, 271.

vähäiseksi kuin vain olisi mahdollista. Lisäksi seura vaati kaupungeille suurempaa määräysoikeutta niissä asioissa, jotka koskivat viinan valmistusta ja myymistä.²²⁵ Anomuksen allekirjoittaneiden määrä on huomattava, kun sitä verrataan esimerkiksi äänioikeutettujen määrään (133). Kaupunkilaisista siis muutkin kuin varakkaampi väestö yritti vaikuttaa edustajansa ajamiin asioihin. Kaupungin uusi valtiopäivämies ei kuitenkaan ollut halukas edistämään raittiusseuran pyrkimyksiä vuoden 1885 valtiopäivillä.²²⁶

Ulla Heino tuo esiin J.W. Söderlundin tehneen valtiopäiväaloitteen vuonna 1894, jossa hän olisi ehdottanut lainojen myöntämistä rauta- ja teräslaivojen ostajille. Valtiopäiväasiakirjoista ei kuitenkaan löydy viitteitä aloitetta koskien. Heinon omat viitteet osoittautuvat tässä puutteelliseksi. Valtio kuitenkin aloitti lainojen myöntämisen ja J.W. Söderlund käytti etua hyväkseen. Hän hankki valtion takaamalla lainalla, itse rahoittamansa rautafregatti Winefredin jälkeen, toisen varustamonsa ylpeyden teräsparkki Fennian.²²⁷

J.W. Söderlund näyttää kuitenkin profiloituneen valtakunnan politiikassaan vahvasti merenkulun edistäjäksi. Hänet asetettiin valtion taholta luotsirahoja sekä merilakia pohtineisiin komiteoihin. Merilakia pohtineen komitean tehtävinä oli esimerkiksi vuonna 1897 pohtia huonokuntoisten alusten kohtaloa ja ulkomailta ostettavien käytettyjen alusten ikää. Muut jäsenet kuusimiehisessä komiteassa olivat virkamiehiä (professori ja asessori) tai kapteeneita.²²⁸ Komiteoiden jäsenyys osoittaa sitä, että J.W. Söderlundin varustamotoiminta ja valtiopäivämiestyö tunnettiin myös valtakunnan tasolla. Ilmeisesti Suomen suurimman yksityisen laivaston omistajan mielipiteellä oli arvoa. Vaikka J.W. Söderlund pitkälti keskittyi poliittisessa toiminnassaan ajamaan Rauman ja sen liike-elämän etuja, oli hänen toiminnastaan kuitenkin hyötyä koko silloiselle suomalaiselle merenkululle.

²²⁵ Rauman lehti, 6.12.1884, 10.1.1885.

²²⁶ Borgarståndets protokoll 1885 I, 350-360.

²²⁷ Borgarståndets protokoll 1894; Heino 2002, 47.

²²⁸ Rauman lehti, 21.7. 1897, 16.9.1899, 21.7.1904; Oulun ilmoituslehti, 26.9.1897.

5.4.2. Rautatiekuumeesta kiskoille

Rautatie oli 1800-luvun viimeisinä vuosikymmeninä jatkuvasti käsittelyssä valtiopäivillä ja maan sanomalehdissä. Modernin kuljetusmuodon edut huomattiin pian etenkin sisämaan ja rannikon yhdistäjänä. Ei ihme, että rautatie tuntui olevan isoin kysymys myös Rauman politiikassa. Voidaankin sanoa raumalaisten eläneen rautatiekuumetta. Valtiopäivätoivomuksissa toistuu vuosi vuodelta isoimpana toivomuksena rautatieasian edistäminen. Vähitellen rata alettiin nähdä kaupungin elinehtona. J.W. Söderlundille itselleen rautatien saaminen oli hyvin tärkeä asia. Tämä johtui etenkin taloudellisista syistä, mutta osittain myös henkilökohtaisista mieltymyksistä sekä tarkkanäköisyydestä oman ajan seuraamisessa. Kun radan rakentaminen vihdoin monen mutkan kautta Raumalla aloitettiin, oli J.W. Söderlundilla ja hänen hyvällä ystävällään merikoulun johtaja Reinhold Ignatiuksella tapana käydä katsomassa sen rakennustöitä. Ingrid Söderlund kertoo kuvaavasti rautatien olleen hänen isänsä ”lempilapsi”.²²⁹

Rautatieasia oli kaupungissa kytenyt jo vuodesta 1883, jolloin Rauman kappalainen H. E. Wegelius²³⁰ oli valtuuston kokouksessa ehdottanut, että alettaisiin tutkia mahdollisuutta saada rata omaan kaupunkiin. Asia jäi kuitenkin odottamaan seuraavaan kokoukseen, jossa Wegelius kuitenkin itse pyysi, että asia jätettäisiin sikseen. Näin tehtiin, mutta asia jäi muhimaan kaupunkilaisten mieliin. Uudelleen se nousi esiin kuitenkin vasta vuonna 1885, kun J.W. Söderlundille esitettiin kaupunkilaisten taholta toive, että hän yrittäisi pitää valtiopäivillä Rauman puolia rata-asiassa. Tähän ei varmasti laivanvarustajaa tarvinnut erityisesti innostaa. Tuolloin nähtiin vaihtoehdoksi, että Rauma saisi oman haaransa Poriin rakennettavasta radasta. Tuli vain varmistaa, että rata kulkisi sijainnin suhteen Rauman kannalta edullisesti.²³¹ J.W. Söderlund osasi tuoda säätynsä kokouksessa vuonna 1885 omassa puheenvuorossaan Rauman edun esiin niin, että se naamioitui muidenkin, jopa porilaisten, eduksi ja säästökseksi. Tämä tapahtui perustelemalla Rauman sataman edullisuutta muihin mahdollisiin satamiin nähden. Rauman lehden mukaan porilaiset olivat yrittäneet olla tuomatta koko

²²⁹ Heino 2002, 97; Kuisma 2009, 119; Lähteenoja 1939, 81; Rauman lehti, 21.1.1891; Söderlund, Ingrid. Painamattomat muistelmat.

²³⁰ Wegelius oli myös Rauman lehden ensimmäinen toimittaja, sen aloittaessa ilmestymisensä 1882.

²³¹ Raumalle edullinen ratavaihtoehto olisi mennyt Kokemäenjoen eteläpuolelta.

satama-asiaa esille, koska heidän oma satamansa Reposaassa ei ollut sijainniltaan, lähinnä isojen selkiensä takia, purjehdukselle kovin edullinen.²³²

Porilaiset olivat jo vuoden 1888 valtiopäiviin mennessä kääntyneet eteläisen radan kannalle, mutta juuri ennen valtiopäiviä sai Raumalle huonompi pohjoisempi vaihtoehto uutta kannatusta, mikä uhkasi raumalaisten haaveita haararadasta. J.W. Söderlund tekikin anomuksen, jossa tuleva Porin rata vedettäisiin siten, että siitä voitaisiin Harjavallan kohdalta jakaa kaksi erillistä jatkoa toinen Raumalle ja toinen Poriin. Kaupunki oli jo aikaisemmin yrittänyt helpottaa tulevaa ratkaisua lupaamalla rakennustöihin 600 000 markkaa²³³ sekä rautatien tarvitsemat maat. Raumalaiset saivat kuitenkin odottaa aina vuoden 1891 valtiopäiviin, jolloin säädyt yhdessä päättivät kannattaa radan rakentamista. Lisäksi luvattiin maksaa 40 prosenttia sen kustannuksista. Raumalaiset juhlivat päätöstä monin tavoin, kuten kokoontumalla torille ja vetämällä liput salkoon, mikä kuvanee asian tärkeyttä kaupunkilaisille. Juhlan aihetta saattoi lisätä tieto siitä, että useimmat rautatieanomukset oli valtiopäivillä hylätty.²³⁴

Rautatieasia ei kuitenkaan ollut saanut vielä täydellistä päätöstä, sillä säätyjen ehdotus maksuosuudesta hylättiin. Siten vuoden 1894 valtiopäiville jäi J.W. Söderlundin hoidettavaksi uuden raha-anomuksen esittely. Asiasta käytiin kovaa taistelua Porin seudun edustajien ja J.W. Söderlundin välillä, mutta lopulta J.W. Söderlundin ehdotus tuli selkeällä enemmistöllä hyväksytyksi. Hänen anomuksensa saada radan rakentamiseksi miljoona markkaa²³⁵ meni siis läpi. Apu saatiin vielä puhtaana valtionapuna, mikä tarkoitti, että valtiosta ei tullut rautatien osakasta vaan radasta tuli kaupungin yksityinen. Tällä kertaa Rauman radan rakentaminen lyötiin vihdoin lopullisesti lukkoon keisarin vahvistuksella vuoden 1895 alussa. Rauman lehti kiitteli radan saamisesta vuolassanisesti valtiopäiväedustaja J.W. Söderlundia. Isak Ludvig Långfors piti hänelle 50-

²³² Borgarståndets protokoll 1885 I, 133; Heino 2002, 97; Lähteenoja 1939, 155; RKA Rauman kaupungin valtuuston päiväkirja 6.6.1883, 27.6.1883; Rauman lehti, 10.1.1885, 14.2.1885, 14.1.1888.

²³³ Vuoden 2008 rahassa n. 3 114 000€. [http://www.tilastokeskus.fi/til/khi/2008/khi_2008_2009-01-16_tau_001.html] luettu 19.10.2009.

²³⁴ Borgarståndets protokoll 1885 I, 119-126; Rauman lehti, 14.1.1888, 11.2.1888, 9.5.1891, 10.6.1891.

²³⁵ Vuoden 2008 rahassa n. 4 630 000€. [http://www.tilastokeskus.fi/til/khi/2008/khi_2008_2009-01-16_tau_001.html] luettu 19.10.2009.

vuotissyntymäpäiväpuheen 18.11.1895. Långfors tuo esiin, että rautatie oli J.W. Söderlundin yksittäisistä saavutuksista arvostetuin, vaikka sen rakentaminen oli vasta alkamassa.²³⁶

Rautatiehanketta varten oli aiemmin perustettu rautatiekomitea, jonka oikeutettuna puheenjohtajana toimi J.W. Söderlund. Rautatiehankkeen onnistuttua oli aika perustaa varsinainen rakennustoimikunta. Tähän valittiin miehet, jotka muutenkin tiesivät hankkeesta eniten. Rautatiekomitean jäsenistä tähän kuitenkin valittiin vain J.W. Söderlund. Muina jäseninä toimivat kauppias Fredrik Lehtinen, viskaali Hannes Gahmberg ja insinööri Adolf Backberg. Heidän tehtäväkseen jäi hoitaa suunnittelun ja kustannusarvion laatiminen niin, että töihin päästäisiin mahdollisimman nopeasti. Teknisestä puolesta huolehti pitkälti A. Backberg. Rautatien rakentamisen edistymistä seurattiin herkeämättä ja se nähtiin koko kaupungin yhteisenä ponnistuksena, jossa J.W. Söderlundille annettiin suurimmat kiitokset.²³⁷ Tämä tulee hyvin esiin Rauman lehdessä 3.11.1897 julkaistusta Selim Nordbergin puheesta rautatien valmistumisen johdosta järjestetyissä juhlissa:

Ei riittäisi tämän iltahetken kaikki aika kuvailemaan sitä rakkautta, sitä sitkeyttä, tahdon tarmoa ja nerokkuutta, jota kunnallisneuvos Söderlund, sekä kaupunkimme edustajana valtiopäivillä, että rautatiekomitean puheenjohtajana, ja lukemattomista muista luottamustoimista, on uhrannut oman ja hänelle rakkaan kotikunnan lempiaatteen toteuttamiseksi.²³⁸

Rautatien oletettiin vilkastuttavan Rauman satamaa ja myös virallisia tavoitteita asetettiin. Valtuutetut odottivat radan tuottavan aikaa myöten kaupungille korkoja siihen uhratulle suurelle pääomalle. Myös vientitavoitteita asetettiin ja jo ensimmäisinä vuosina ne ylitettiin. Raumalaisten odotukset rautatiensä suhteen eivät siis näytä olleen turhia, sillä sataman liikenne vilkastui muutamassa vuodessa yli kolmanneksella, kun tavaroita saatiin kuljetettua sisämaasta ja sisämaahan entistä helpommin ja halvemmalla. Rautatie houkutteli entistä enemmän myös ulkomaisia laivoja Rauman satamaan. Samaan aikaan Tampereelta ja Jyväskylästä alkoi vilkas puutavaralastissa

²³⁶ Borgareståndets protokoll 1891, 222-225; Rauman lehti, 19.5.1891, 23.5.1891, 9.1.1895; Ludvig Långforsin puhe 18.11.1895.

²³⁷ Heino 2002, 99; Rauman lehti 31.11.1895; Rauman lehti 16.9.1896; Rauman lehti 31.10.1896; Rauman lehti 3.11.1897.

²³⁸ Rauman lehti 3.11.1897.

olleiden junien liikenne Raumalle.²³⁹ Rautatie hyödytti kuitenkin sataman lisäksi ihan arkipäivän elämääkin. Rahtitavaran lisäksi vaunuissa Rautatiejohtokunnan mukaan kulkivat myös matkustajat, sotaväki, vangit, ruumiit ja eläimet.²⁴⁰

Rautatie tuotti jo muutaman vuoden toiminnan jälkeen vuonna 1899 yhteensä 82 598 markkaa²⁴¹ kaupungin kassaan. Tuotto kuitenkin laski vuonna 1900, kääntyen sen jälkeen taas hitaaseen nousuun. Tappiollista sen toiminta ei kuitenkaan missään vaiheessa ollut.²⁴² Rautatien tuloja ei kuitenkaan voi pitää sen merkittävyyden mittarina, sillä tulojaan suurempi merkitys sillä oli raumalaisten elinkeinojen jatkuvuuden takaajana.

Kaupungin satamajohtokunta, johon J.W. Söderlundkin kuului, oli toivonut rautatien myötä kaupunkiin teollisuutta. Toiveet toteutuivat hitaasti, mutta 1900-luvun alussa alkoi Raumalle nousta monipuolisesti uutta teollisuutta. Ponnistukset rautatien saamiseksi ja rakentamiseksi eivät siis olleet turhia. Siinä valossa on ymmärrettävää, että J.W. Söderlundin nimi on myöhemmin liitetty useimmiten juuri rautatiehen.²⁴³ Jos rautatietä ei olisi saatu Raumalle, olisi kaupungille voinut käydä samoin kuin Porvoolle, jossa sisämaankauppa Hämeeseen tyrehtyi, kun kehityksestä jäätiiin jälkeen eikä rautatietä kaupunkiin saatu. J.W. Söderlund osasi katsoa tässä asiassa tulevaisuuteen. Hän mainitsi puheessaan radan valmistuttua, että rata estää Raumaa jäämästä syrjään.²⁴⁴ Tässä ennustuksessaan hän näyttää olleen oikeassa.

5.4.3. Valtiopäivämies hyödyksi valtiopäivien välilläkin

Suomessa oli 1890-luvulla kovat paineet uuden seminaarin perustamiselle, koska opettajia ei valmistunut riittävästi tarpeeseen nähden. Tavoite oli alun perin perustaa kaksi seminaaria eli yksi kummallekin sukupuolelle eteläiseen Suomeen. Raumalaiset olivat, luultavasti opettaja Frans

²³⁹ Rauman sataman puutavaran vienti kasvoi vuoden 1897 30 000 m³ vuoteen 1898 42 600 m³. Vuonna 1900 kehitys oli kasvattanut puutavaran viennin jo 85 700 m³.

²⁴⁰ Heino 2002, 52-53, 56; RKA Rauman kaupunginvaltuuston ptk. 20.10.1897, RKA Rauman rautatien johtokunnan kertomus vuodelta 1903; Uola 1997, 34.

²⁴¹ Vuoden 2008 rahassa n. 346 000€. [http://www.tilastokeskus.fi/til/khi/2008/khi_2008_2009-01-16_tau_001.html] luettu 19.10.2009.

²⁴² Rauman rautatiejohtokunnan kertomukset vuosilta 1899-1904.

²⁴³ Heino 2002, 63; Rautatie korostuneesti esillä esimerkiksi Länsi-Suomi, 1.8.1962, 30.7.1972, 27.8.1972.

²⁴⁴ Nevanlinna 1994, 33; Rauman lehti, 3.11.1897.

Saarisen johdosta, tietoisia suunnitelmista ja jo vuonna 1893 asia oli esillä. J.W. Söderlundkin oli pannut asian merkille ja arveli seminaarikysymyksen tulevan seuraavilla valtiopäivillä käsittelyyn. Hän tiedustelikin jo etukäteen kaupungin halukkuutta ryhtyä seminaarikilpaan. Tässä vaiheessa ei valtuusto kuitenkaan saanut asiaan päätöstä.²⁴⁵

Kysymys tuli uudelleen ajankohtaiseksi vuonna 1895, jolloin Rauma lähti mukaan tavoittelemaan seminaaria. Päävastustajana oli vanha tuttu Porin kaupunki, joka oli valmis tekemään enemmän taloudellisia uhrauksia koulun saamiseksi. Varmasti osin siksi se olikin senaatin suosikki ja voitti äänestyksessä Rauman yhdellä äänellä. Ennen äänestystä lähettivät raumalaiset lähetystön Helsinkiin asiaansa ajamaan. Johtajana oli valtiopäivämies J.W. Söderlund, joka oli ottanut parhaan ystävänsä merikoulun johtaja Ignatiuksen mukaansa. Syykin oli selvä, sillä Ignatiuksen veli oli senaattori. Hän oli ollut Porin kannalla, mutta päätti raumalaisten lähetystön vierailun jälkeen pidättäytyä äänestämästä. Asian ratkaisi lopullisesti kenraalikuvernööri Heiden, joka Porin saamasta voitosta huolimatta, ratkaisi asian Rauman hyväksi. Ratkaisuaan hän ei sen kummemmin perustellut.²⁴⁶ On vaikea arvioida, oliko lähetystöllä vaikutusta asian saamaan käännteeseen, mutta mahdotontakaan se ei ole. Jokin kuitenkin käänsi kenraalikuvernöörin pään yleistä mielipidettä vastaan.

Vaikka asia ei ollut varsinainen valtiopäiväasia, niin sen hoidossa tulee mielenkiintoisesti esiin se, kuinka valtiopäivämiehen kokemusta yritettiin hyödyntää muullakin tavoin. Ignatiuksen lisäksi varmaankin katsottiin tarpeelliseksi lähettää matkaan myös J.W. Söderlund, paitsi arvovaltaa tuomaan niin myös siksi, että hän oli jo kokenut mies hoitamaan asioita valtionhallinnon tasolla. Sama tulee esiin myöhemminkin suuren adressin²⁴⁷ yhteydessä, jossa valtakunnallinen komitea ehdotti parhaiten Helsingissä tunnettua miestä eli J.W. Söderlundia keisarin luo lähtevän lähetystön raumalaiseksi edustajaksi. Raumalaiset kuitenkin jostain syystä valitsivat J.W. Söderlundin sijasta matkaan tehtailija K. F. Sjöblomin.²⁴⁸

Seminaarilla oli suuri merkitys Rauman tulevalle kehitykselle, mutta tätä kehityksen suuntaa tuskin kaupungin päättäjät seminaaria havitellessaan arvasivat. Uusi opinahjo toi kaupunkiin uudenlaisen

²⁴⁵ Heino 2002, 102, 204; Rauman lehti, 24.7.1893.

²⁴⁶ Heino 2002, 204-206.

²⁴⁷ Suomalaisten keräämä adressi, jolla yritettiin vaikuttaa keisariin Helmikuun manifestin kumoamiseksi.

²⁴⁸ Heino 2002, 236.

sivistyneistön, joka muutti kaupungin vallitsevia arvoja ja kulttuuria. Opettajista muodostui vähitellen vastapuoli perinteisten porvarisarvoja ajaneiden kauppiaiden rinnalle myös kunnallispolitiikkaan.²⁴⁹ Tämä uusi eliitti korvasi kokonaan seuraavien vuosikymmenien kuluessa vanhan raumalaisen kauppiaista ja laivanvarustajista koostuneen eliitin.

5.5. Vaikuttamista ja suhteiden luontia

5.5.1. J.W. Söderlundin vaikutusmahdollisuudet

J.W. Söderlund ei saanut porvarissäädyn sisällä kovinkaan suurta asemaa, sillä häntä ei valittu tärkeitä mietintöjä valmistavien valiokuntien jäseneksi. Ensimmäisillä valtiopäivillään hän oli kuitenkin porvarissäädyn yksityisen valitusvaliokunnan jäsen sekä vuoden 1897 valtiopäivillä pankkivaliokunnan varajäsen, mutta muuten hän ei saanut säätynsä sisällä edustustehtäviä. Vuoden 1888 valtiopäivistä kertovassa jutussa Rauman lehti tosin totesi hieman katkeraan sävyyn tärkeimpiin valiokuntiin valitun vain wiikinkejä eli ruotsinmielisiä. Porvarissäädyssä suomenmieliset olivat selkeässä vähemmistössä, niinpä edustustehtävien jaossa saattoi hyvinkin edustajan kotikaupungin sijaan vaikuttaa enemmän hänen poliittinen kantansa.²⁵⁰

Hyvien edustustehtävien puute saattoi osittain johtua myös J.W. Söderlundin halusta ajaa paikallisia asioita. Häntä ei esimerkiksi suomenmielisyydestään huolimatta kiinnostanut osallistua kielikysymykseen. Myöskään monena vuonna esillä olleet raittiusasiat eivät tuntuneet häntä kiinnostavan, vaikka oman kaupungin raittiusyhdistys oli asiassa häneen vedonnut. Toisaalta raumalaisten yleinen mielipide ei ollut kiihkoraittiuden kannalla ja toisaalta kauppias J.W. Söderlund myi hienoja ulkomaisia viinoja omasta liikkeestään mainostaen niitä tämän tästä Rauman lehden sivuilla. Myöhemmin hän kuului myös väkijuomien myynnistä vastaavan yhtiön johtoon.²⁵¹

J.W. Söderlund sai kuitenkin valtiopäivämiesvuosinaan suhteellisen paljon anomuksia tehtyä, vaikka suurinta osaa ei ehditty koskaan edes käsitellä. Hänen edeltäjänsä maisteri Panelius taas oli valtiopäivillä tyytynyt lähinnä vain kuuntelijan rooliin. Rautatieasian hoitaminen kaupungin edun

²⁴⁹ Lähteenoja 1939, 402.

²⁵⁰ Lähteenoja 1939, 146; Register till Finlands ständslandtdagars protokoll och hadlingar 1809-1906, 368.

²⁵¹ Heino 2002, 228; Rauman lehti, 4.2.1888.

mukaan kuitenkin jo yksin todistaa, että J.W. Söderlund oli mies paikallaan, joka sai enemmän aikaa kuin häntä edeltäneet raumalaiset edustajat.²⁵² Toisaalta hänen jälkeensä toimineet edustajat, etenkin seminaarin johtaja Oskar Hynén, pääsivät porvarien keskuudessa vaikutusvaltaisiin asemiin. J.W. Söderlundin ja hänen jälkeensä toimineiden edustajien välillä oli kuitenkin suuri ero koulutustaustassa, sillä toisin kuin J.W. Söderlund, olivat esimerkiksi herrat Hj. Nordling ja O. Hynén saaneet akateemisen koulutuksen. Jo tämä voi olla syy siihen, että heillä oli itselläänkin suurempi halu vaikuttaa enemmän myös yhteiskunnallisella kuin pelkästään paikallisella tasolla.²⁵³

5.5.2. Valtiopäiväedustajan toimi etuna ja rasitteena

Valtiopäivämieheksi ei 1800-luvun lopulla kannattanut hakeutua korvausten toivossa. Vuoden 1885 valtiopäiväedustajalle Rauman kaupunki päätti maksaa päivärahaa 18 markkaa²⁵⁴, sen lisäksi korvattiin matkakulut, jotka muodostuivat kahden hevosen vuokrasta Turkuun, sekä toisen luokan junalipusta sieltä Helsinkiin. Valtiopäivien kestäessä kuukausia kipusi korvaus helposti reilusti yli 2000 markan²⁵⁵. Tällainen korvausvastuu oli liian suuri monelle pienelle paikkakunnalle kuten Raumalle. J.W. Söderlund esittikin valtiopäivillä anomuksen, että palkkiot maksettaisiin valtion varoista tai säädyn kansliasta. Hän huomautti myös, että aina valtiopäiväedustaja ei edes tullut maksavasta kaupungista. Muistissa hänellä oli varmasti se, että edeltäneissä valtiopäivämiesvaaleissa hänellä oli itselläänkin ollut kilpakumppanina helsinkiläinen. Anomus lähetettiin valiokuntaan, mutta kuten usein kävi muidenkin anomusten kanssa, niin sitä ei ehditty käsitellä.²⁵⁶

Voisi kuvitella valtiopäivämatkojen olleen rasituksia kauempaa tulleille edustajille. Maisteri Panelius, joka oli J.W. Söderlundin edeltäjä valtiopäivillä, pysyi koko valtiopäivien ajan Helsingissä. Niin teki J.W. Söderlundkin ensimmäisinä valtiopäivämiesvuosinaan. Valtiopäivien kesto oli usein lähes puolivuotta. Tämän ajan edustajat olivat tavallisesti poissa kokonaan kunnallisesta politiikasta.

²⁵² Tähän on huomautettava, että pormestari Frans Törnroth sai Raumalle merikoulun omana edustajakautenaan. Kokkala 1988, 17.

²⁵³ Alho 1964, 449, 451; Borgarståndets protokoll 1885, 1888, 1891, 1897; Heino 2002, 229-230.

²⁵⁴ Vuoden 2008 rahassa n. 83€/pvä. [http://www.tilastokeskus.fi/til/khi/2008/khi_2008_2009-01-16_tau_001.html] luettu 19.10.2009.

²⁵⁵ Vuoden 2008 rahanarvossa n. 9300 €. [http://www.tilastokeskus.fi/til/khi/2008/khi_2008_2009-01-16_tau_001.html] luettu 19.10.2009.

²⁵⁶ Alho 1964, 449; Borgarståndets protokoll 1885 I, 138-141; Lähteenoja 1939, 155; Nordenstreng 1920 I, 286-287; Rauman lehti, 11.10.1884, 14.2.1885.

Asiaan tuli kuitenkin muutos rautatien myötä, sillä J.W. Söderlund osallistui ajoittain valtuuston kokouksiin ja muihin luottamustoimiinsa esimerkiksi vuoden 1899 valtiopäivien kuluessa. Kaupunkilaiset vitsailivatkin rautatien valmistumisen jälkeen, että kunnallisneuvos J.W. Söderlund voi itse valita meneekö hän valtiopäiville omalla laivallaan vai junallaan. On kuitenkin muistettava, että päivittäin ei edelleenkään ollut mahdollista matkustaa, koska junat olivat hitaita ja kulkivat suhteellisen harvoin.²⁵⁷

Säätyvaltiopäivien ansiosta pikkukaupunkien edustajat kuitenkin imivät uusia vaikutteita kotiin viemiseksi. Raumalaiset porvarit perheineen eivät olleet tottuneet kerskailemaan varakkuudellaan, mutta säätyvaltiopäivien avajaisissa ja tanssiaisissa J.W. Söderlundkin sai varmasti osansa eliitin loistokkuudesta. Kuitenkin tärkeämpää kuin loistokkuus lienee ollut matkoilta mukaan saatu kokemus ja luodut yhteydet sekä siteet pääkaupunkiin.²⁵⁸ Tämän todistavat myös luvussa 5.3. mainitut kysymykset seminaarista ja suuresta adressista. Valtiopäivätoiminnan rasitukset korvautuivatkin luultavasti huomattavasti isommilla hyödyillä, jotka saattoivat ulottua politiikan lisäksi myös kansainvälistä kauppaa tehneen liikemiehen taloudelliseen menestykseen.

6. Rauma aina ensin

6.1. J.W. Söderlundin sosiaalinen verkosto

Pohdittaessa J.W. Söderlundia osana yhteisöään on tärkeää kiinnittää huomiota hänen vuorovaikutussuhteisiinsa niissä yhteisöissä, joissa hän toimi. Aiemmin olen jo kertonut esimerkiksi vaimolla olleen suuri rooli miehensä työn onnistumisessa, hänen ottaessa vastuuta kotitaloudesta. J.W. Söderlundin vaikutusvaltaa pohdittaessa ei voida myöskään jättää mainitsematta hänelle tärkeiden ystävien, työntekijöiden ja yhteistyökumppanien vaikutusta. Samalla on paikallaan pohtia, miten J.W. Söderlundin taustalla olleen sosiaalisen verkoston moraali, arvot ja käsitykset vaikuttivat hänen toimintaansa.²⁵⁹

²⁵⁷ Kyläkirjaston kuvalehti 1896, 94; Rauman lehti, 10.6.1882; RKA Rauman kaupungin valtuuston ptk. 18.2.1891-27.5.1891, 21.2.1894-31.5.1894, 8.2.1899, 7.3.1899.

²⁵⁸ Lähteenoja 1939, 284; Rauman lehti, 24.1.1885.

²⁵⁹ Roikko-Jokela 2006, 217.

O. W. Kankaanranta on kuvannut vuonna 1926 raumalaista säätyrajaa 1800-luvun loppupuolella erityisen jyrkäksi. Hänen mukaansa kaupungin johtavaan luokkaan kuuluivat porvarit, mestarit, laivanvarustajat ja virkamiehet, jotka kaikki olivat arvostaan ylpeitä. Heillä ei juuri ollut tapana seurustella säätynsä ulkopuolella.²⁶⁰ On kuitenkin huomioitava, että aikalaisena Kankaanranta ei välttämättä ole pätevä arvioitsija asiassa. Suomi oli muuttunut 1900-luvun alkuvuosikymmeninä demokraattisemmaksi niin nopeasti, että 1920-luvun vinkkelistä katsottuna menneen maailman säätyrajat saattoivat näyttää erityisen jyrkiltä. Säätyrajoista huolimatta kanssakäymistä on luultavasti tapahtunut yli rajojen.

Selkeä eliitti Raumalta kuitenkin löytyi. Joskus piiriä laajennettiin seurustelemalla myös paikkakunnan ulkopuolisten arvovaltaisten henkilöiden kanssa. Ingrid Söderlund on kertonut muistelmissaan J.W. Söderlundin perheen seurustelleen läheisesti esimerkiksi Vuojoen kartanon herra Björkenheimin kanssa. Hän oli myös J.W. Söderlundin hautajaisissa laskemassa yhtenä harvoista kaupungin ulkopuolisista henkilöistä oman seppeleensä. Ingrid Söderlund on kirjannut seppeleissä olleet tekstit muistikirjaansa. Näitä muistokirjoituksia on useampi sivu, mutta herra Björkenheimin lisäksi seppeleitä laskettiin pääosin vain raumalaisten ja ulkopaikkakuntalaisten sukulaisten toimesta.²⁶¹ Väkisinkin J.W. Söderlund solmi uransa aikana suhteita niin kotimaisiin poliitikkoihin kuin koti- ja ulkomaisiin liikemiehiin. Nämä suhteet eivät kuitenkaan välttämättä ulottuneet virallista tasoa syvemmälle tai ne olivat jo vuonna 1904 viilentyneet. Ainakaan muistoseppeleiden nauhojen teksteistä ei ole löydettävissä tällaisista suhteista viitteitä.

Raumalainen eliitti erottui ammattiensa ja varallisuutensa lisäksi myös oman asuinalueensa osalta. Varakkaampi väki keskittyi asumaan Kuninkaankadun ja Kauppakadun varsille. Varsinainen eliitti oli kuitenkin niin pieni, että on hyvin todennäköistä sen olleen tekemisissä myös muihin yhteiskuntaluokkiin kuuluvien raumalaisten kanssa. Onhan Ingrid Söderlund muistelmissaan kuvaillut isänsä konttorissa kävijöitä osoittaen, että siellä kävi erilaisilla asioilla henkilöitä kaikista yhteiskuntaluokista.²⁶²

²⁶⁰ Kankaanranta 1926, 8.

²⁶¹ Söderlund, Ingrid, painamattomat muistelmat; Söderlund, Ingrid, muistikirja.

²⁶² Ahonen 1987, 8-9; Peltonen 1912, 1; Söderlund, Ingrid, painamattomat muistelmat.

Ei ole myöskään mitään viitteitä siitä, että säätyjaon tiukkuus olisi Raumalla ollut muusta maasta poikkeavaa, kuten Kankaanranta antaa ymmärtää. Söderlundien perhe oli läheisessä yhteistyössä myös sellaisten henkilöiden kanssa, jotka eivät kuuluneet Rauman varsinaiseen eliittiin, vaikka heitä ei voi alimpiinkaan kansankerrokseen laskea. Tällaisia henkilöitä olivat esimerkiksi Täti Heikel, jonka kanssa yhteistyö ei päättynyt talon oston. Hän oli Pajalassa usein nähty vieras, joka joskus emännän ollessa poissa kotoa hoiti perheen taloutta. Läheinen oli myös Paul Grönlöf, jonka J.W. Söderlund nimitti satamaan esimieheksi. P. Grönlöfiä vaimoineen Ingrid Söderlund on luonnehtinut perhetutuiksi.²⁶³ Ystäviä ei siis valittu varallisuuden mukaan vaan edellä mainituissa ystävyysuhteissa korostuvat yhteisinä pidettyjen asioiden jakaminen. Esimerkiksi P. Grönlöfin kanssa J.W. Söderlund varmasti vaihtoi mielipiteitä satamaa koskeneissa asioissa. Liiketoimien kannalta tämä saattoi olla hyvinkin tärkeää.

Olen jo aiemmin pohtinut, kuinka hyvin raumalaisvaltuutetut tai valtiopäivämiehet edustivat yhteisönsä enemmistöä. Äänimäärät määräytyivät omaisuuden mukaan, siksi ei alemmilla sosiaaliryhmillä ollut mahdollisuutta suoraan saada ääntänsä kuuluviin. Pienessä kaupungissa heillä saattoi kuitenkin olla mahdollisuus vaikuttaa suoraan edustajaansa, jos he pääsivät tämän kanssa keskusteluyhteyteen. J.W. Söderlundin konttorissa vierailu saattoi olla mahdollisuus tuoda esiin omia ongelmia. Lisäksi on muistettava, että valtuustoonkin kuului henkilöitä, joita ei voi pitää varsinaisena ylimmän eliitin jäsenenä. Näin esimerkiksi köydenpunoja K.R. Rostedt ja työmies Isak Rosendahl.²⁶⁴

Läheisimpiä ystäviä Söderlundelle vaikuttavat olleen Ignatiuksen perhe. Rauman Merikoulun johtaja Reinhold Ignatiusta ja J.W. Söderlundia yhdisti Ingrid Söderlundin mukaan samanlainen huumorintaju sekä iloisuus. Heidän taustansa oli sikäli samanlainen, että molemmat olivat itse ponnistelleet asemaansa. R. Ignatiuskin istui valtuustossa ja erilaisissa johto- ja lautakunnissa ahkerasti. Miesten yhteinen intohimo oli sataman ja sen olosuhteiden kehittäminen. R. Ignatiuksen vaimo Hilda puolestaan oli J.W. Söderlundin Augusta vaimon ystävä. Vielä kun perheistä löytyi samanikäisiä lapsia, oli helppo olla usein tekemisissä ja viettää juhlia kuten joulua ja uutta vuotta yhdessä.²⁶⁵ Ignatiuksen suvun ja J.W. Söderlundin yhteisvaikutuksesta myös seminaariaasiaa saatiin

²⁶³ Kankaanranta 1926, 8; Söderlund, Ingrid, painamattomat muistelmat.

²⁶⁴ RKA Rauman kaupunginvaltuuston ptk. 3.1.1876.

²⁶⁵ Peltonen 1912, 152; Söderlund, Ingrid, painamattomat muistelmat.

edistetyksi raumalaisten edun mukaan. Saattaa olla, että J.W. Söderlundin kiinnostus kouluasioita kohtaan kumpusi nimenomaan ystävydestä R. Ignatiuksen kanssa.

Ajan tavan mukaan eliitti kokoontui toistensa koteihin. Kaupungin ykkösmiehen ovet olivat aina avoinna niin Pajalassa kuin kesäkodissa Korkiakarissa. Esimerkiksi kahvikutsuja Söderlundeilla järjestettiin ainakin vaimon syntymäpäivänä ja nimipäivänä. Miehillä pidettiin vastaanottoja, joissa tarjottiin illallista, mutta näillä vastaanotoilla eivät vaimo ja lapset näyttäytyneet. Luultavasti nämä tapaamiset pyhitettiin politiikalle, joka vallitsevien arvojen mukaan oli edelleen tiukasti miesten maailmaa. Kaikki nuorista vanhoihin kutsuttiin säännöllisesti kuitenkin suurille päivällisille, joissa nautittiin seisovan pöydän antimista. Näitä päivällisiä oli tapana pitää esimerkiksi tapaninpäivänä. Iltamia, joiden ohjelmaan saattoi kuulua laulua, puhetta, runoja, kuvaelmia ja tanssia, pidettiin Raumalla hyväntekeväisyystarkoituksissa. Näihin Söderlunditkin osallistuivat koko perheen voimin.²⁶⁶

Näyttää siltä, että lähipiiri muodostui niistä henkilöistä, joiden kanssa J.W. Söderlund tai muu perhe jakoi mielenkiinnonkohteita sekä niistä henkilöistä, joiden kanssa oltiin käytännön syistä oltu paljon tekemisissä. Varsinaista seurapiirin luomista ja keinotekoista ylläpitoa ei näytä esiintyneen. Eniten kuitenkin oltiin tekemisissä niiden ihmisten kanssa, joiden voidaan ajatella kuuluneen keskiluokkaan ja porvaristoon. Pahimpien kilpailijoidensa eli muiden kauppiaiden ja laivanvarustajien kanssa J.W. Söderlund ei näytä varsinaisesti ystäväytyneen. Kauppiaista ystäväpiiriin kelpasi vain hyvin menestynyt apteekkari Palén.²⁶⁷ Toisin kuin muut raumalaisporvarit keskenään, ei J.W. Söderlund halunnut kovin paljoa tehdä taloudellista yhteistyötä heidän kanssaan. Liiketoimissaan hän oli oman tiensä kulkija, joka näyttää vahvasti luottaneen omaan kokemukseensa. Luottihan raumalainen yhteisökin monesti siihen.

Yksin ei J.W. Söderlund kuitenkaan liiketoimissaan aina selvinnyt. Hänellä vaikuttaa olleen tiettyjä luottohenkilöitä, joille annettiin vastuullisia tehtäviä. Laivanvarustuksen puolella tällainen henkilö oli nuori merikapteeni Frans Wilhelm Laine, jolle J.W. Söderlund uskoi kahden ylpeyden aiheensa Winefredin ja Fennian päällikkyydet. J.W. Söderlund näyttää mieltäneen nuoreen kapteeniin ja

²⁶⁶ Rauman lehti, 15.1.1898; Söderlund, Ingrid, painamattomat muistelmat.

²⁶⁷ Söderlund, Ingrid, painamattomat muistelmat.

edistäneen hänen uraansa. Myöhemmin F.W. Laineesta tuli raumalainen liikemies ja vaikuttaja. Hän näyttää olleen perheelle tärkeä henkilö ja luotettu vielä J.W. Söderlundin kuoltuakin, sillä hän oli mukana todistamassa J.W. Söderlundin perukirjaa. Hän myös jatkoi J.W. Söderlundin yhtiön johtajana Raumo Nya Skeppsrederi Aktiebolagissa vuodesta 1905 alkaen, kun taas Lontoossa asunut poika Alvar Söderlund pysyi enää vain yhtiön hallituksen jäsenenä. Siinä missä useimmissa J.W. Söderlundin haudalle lasketuissa muistoseppeleissä lähetettiin vainajalle viimeiset tervehdykset, oli F.W. Laine valinnut muistotekstikseen sanat: ”Vilpitön kiitos kaikesta”.²⁶⁸ Saatuaan apua uraansa, hän pysyi J.W. Söderlundille kiitollisena ja uskollisena vielä tämän kuoleman jälkeenkin. Näyttää silti, että ainakin tässä tapauksessa J.W. Söderlundin ja hänen entisen alaisensa suhde oli erinomainen.

6.2. Toiminnan todelliset motiivit

J.W. Söderlundista on vaikea löytää kirjallisuutta tai lähteitä, joissa hänen persoonaansa tai yhteiskunnalliseen sekä taloudelliseen toimintaansa suhtauduttaisiin negatiivisesti. Hänen kaikessa toiminnassa näyttää olleen motiivina oman ja Rauman taloudellisen kehittymisen edistäminen. Hän ei niinkään keskittynyt yhteiskunnallisiin kysymyksiin, joita 1800-luvun viimeisillä vuosikymmenillä olisi ollut tarjolla esimerkiksi raittiuskysymyksen muodossa. Poikkeuksen tästä muodostavat kuitenkin koulutukseen liittyvät asiat, joihin panostamisen J.W. Söderlund näki tärkeänä. Silti seminaariasiakin oli hyvin paikallinen eli hän ei tässäkään ajanut yhteiskunnallista vaan enemmän paikallista etua. Tähän saattaa olla syynä J.W. Söderlundin vähäinen koulutustaso verrattuna muihin 1800-luvun viimeisten vuosikymmenien edustajiin. Raumalla ei tätä kuitenkaan, Rauman lehteä lukuun ottamatta, nähty ongelmaksiksi.

J.W. Söderlundin valtiollisesta toiminnasta onkin helppo huomata, että hän keskittyi ajamaan Rauman ja etenkin sen elinkeinoelämän etuja kaikissa asioissa. Ulla Heinon toteamus siitä, että J.W. Söderlund oli valtiopäivilläkin kunnallismies, näyttää siten pitävän paikkaansa.²⁶⁹ Lisäyksenä tähän voisi sanoa, että hän oli etenkin perinteisen mereen perustuvan elinkeinoelämän mies. Hän ajoi

²⁶⁸ Kunnallisneuvos Johan Wilhelm Söderlundin perukirja; Peltonen 1912, 155; Söderlund, Ingrid, muistikirja; TMA RMA Kauppaluettelo 1897-1917.

²⁶⁹ Heino 2002, 228.

härkämpäisesti rautatien läpi, koska uskoi sen olevan elinehto satamalle ja sen liikenteen vilkastumiselle. Tämä usko osoittautui oikeaksi. Suurimman taloudellisen hyödyn rautatiestä keräsivät J.W. Söderlundin lisäksi I.K. Långfors, John Nurminen ja Johan Tork, kuitenkin unohtamatta kaupunkia, joka sai entistä enemmän tuloja tulleista ja satamamaksuista sekä rautatien tuottamasta voitosta.²⁷⁰ J.W. Söderlund ei näytä juurikaan ajatelleen käynnistymässä olevaa raumalaista teollisuutta, johon hän itse ei ollut halukas sijoittamaan. Silti satamajohtokunnassa, johon J.W. Söderlund kuului, oli tullut ajoittain esille, että radalla saattaisi olla myös Raumaa teollistava vaikutus.²⁷¹ Hän oli siis ainakin välillisesti, joko tietoisesti tai vahingossa, auttamassa myös Rauman teollisuutta alkuun.

J.W. Söderlund näyttäytyi vielä 1880-luvun alussa rikkaiden edustajana, sitä hän äänimäärien ja siihen suhteutettujen äänestäjien määrän mukaan kieltämättä olikin. Toisaalta äänioikeus oli joka tapauksessa alle joka kymmenennellä kaupunkilaisella, siten on mahdotonta sanoa äänestäjien edustaneen kattavasti kaupunkilaisten yleistä mielipidettä. Rauman lehden mukaan J.W. Söderlund kuitenkin oli yleisen mielipiteen mukaan paras mahdollinen ehdokas vuodesta toiseen, jopa silloin kun lehti itse kannatti paremman koulutuksen saanutta Hj. Nordlingia. Lehden tilaajamäärästä päätellen sitä luki myös paljon sellaiset kaupunkilaiset, joilla ei ollut äänestys-oikeutta.²⁷² Näyttää siltä, että viimeistään rautatieasiassa onnistuminen teki J.W. Söderlundista lähes sankarin kaupunkilaisten silmissä. Siinä mielessä häntä voidaan pitää kaikkien kaupunkilaisten edustajana ja heidän etujensa ajajana.

J.W. Söderlund oli siis oman kaupunkinsa mies henkeen ja vereen, vaikka ajoikin sen etuja omista ja säätynsä lähtökohdista. Nämä edut olivat kuitenkin samalla, ainakin pitkällä aikavälillä, myös kaikkien kaupunkilaisten etuja. Ei ihme, että aikalaiset pitivät J.W. Söderlundia monessa mielessä korvaamattomana kaupungilleen. Sitä hän ei ehkä täysin ollut, mutta merkittävä mies joka tapauksessa. Useimmiten J.W. Söderlundin kotiseuturakkaudesta saivat kärsiä raumalaisten ikuiset kiistakumppanit porilaiset, jotka saivat esimerkiksi rautatieasiassa kokea pienemmän kaupungin

²⁷⁰ Rauman rautatien johtokunnan kertomukset 1899-1904; Uola 1997, 34.

²⁷¹ Joitakin suhteellisen pieniä ja lyhyen aikaa toimivia tehtaita ilmestyikin, vaikka niiden elinaika oli lyhyt, olivat ne kuitenkin ensimmäisiä yrityksiä hankkia merenkulun rinnalle muita elinkeinoja. Heino 2002, 63.

²⁷² Rauman lehti, 21.10.1893, 25.10.1893.

edustajan vieneen pidemmän korren. Porilaisten edustajalta ei ehkä löytynyt sellaista tahtoa ja tarmoa, jota J.W. Söderlundilla sanottiin olleen.

6.3. Ykkösmies ja jälkipolvet

On tärkeää tarkastella J.W. Söderlundista vallitsevia käsityksiä niin suvun kuin suuren yleisön kannalta ennen ja nyt. Tätä työtä ei olisi syntynyt, ellei tarvetta henkilön tutkimiselle olisi raumalaisen historiankirjoituksen kannalta ollut. Tutkijan tehtävä ei ole kuitenkaan ratkaista kohdehenkilönsä suuruutta tai pienuutta.²⁷³ Silti on hedelmällistä ja tarpeellista miettiä, miksi ja mistä henkilö muistetaan. Yhtä hyvin voidaan kysyä, miksi hänen toimintansa on unohdettu kokonaan tai osittain.

Ei ole epäilystäkään siitä, että J.W. Söderlundin aikalaiset eivät olisi antaneet hänelle tarpeeksi tunnustusta ja arvostusta hänen aikaansaannoksistaan Rauman kaupungin hyväksi. Tätä kuvaa hyvin oheinen sitaatti Rauman lehdestä J. W. Söderlundin kuoleman jälkeen julkaistusta muistokirjoituksesta:

Hän oli kuin kunnan pylvä, jonka pystyssä pysymistä oli totuttu katsomaan elämisen ehtona. Senpä tähden me surren seisomme hänen haudallaan murehtien kuin lapset isäänsä.²⁷⁴

Aikalaiset näkivät hänet kaupungin isänä, jonka kokemuksen avulla kaupunkia oli kehitetty ja sille oli saatu menestystä. On luonnollista, että henkilöä ylistetään, kun häntä muistosanoissa muistellaan. Kuitenkin sanat voidaan valita monella tavalla. Kunnioitusta olisi varmasti voitu antaa ilman, että olisi käytetty muotoa ”elämisen ehto” tai vertausta isään.

J.W. Söderlundin haudalle laskettujen muistoseppeleiden nauhojen teksteistä on helppo huomata, että muistajien joukossa oli laaja joukko yksityishenkilöitä kuten esimerkiksi merkittävimmät

²⁷³ Paavolainen 2006, 59.

²⁷⁴ Rauman lehti, 21.7.1904.

kilpailevat porvarit ja kunnan poliittiset vaikuttajat. Lisäksi seppeleitä on laskettu usean yrityksen tai yleishyödyllisen tahon toimesta. Esimerkiksi työväenyhdistys muisti kaupungin suurta työllistäjää Rauman työ- ja meriväestön puolesta. Lisäksi myös monet lauta- ja johtokunnat muistivat pitkäaikaista jäsentään kiitollisuudella.²⁷⁵ Seminaarin sepelettä lukuun ottamatta joukosta puuttuu kuitenkin uuden eliitin ääni. Selvästikään J.W. Söderlund ei juurikaan seurustellut opettajien tai virkamiehistön kanssa. Loppuun asti hän siis oli edustamansa vanhan eliitin mies. Uudelle eliitille hän tuskin oli kaupunkinsa ”elämisen ehto”. Häntä ei siten sen piirissä erityisesti jääty kaipaamaan.

Yrjö Blomstedt on tuonut esiin, että henkilö, joka ei ole onnistunut jättämään riittävästi itsestään viestejä jälkipolville, menettää kuoltuaan nopeasti eläessään saavuttamansa maineikkuuden. Esimerkiksi hän ottaa Fredrik Cygnaeuksen, jolta ei jäänyt kirjeitä tai kirjoitettuja puheita, minkä tähden hän on Blomstedtin sanojen mukaan peittynyt nopeasti oman muotokuvansa taakse.²⁷⁶ Samalla tavoin voisi sanoa käyneen J.W. Söderlundille, jonka omakätisesti kirjoittamaa aineistoa ei ole ollut saatavilla. Tällä hetkellä hänestä raumalaisia muistuttamassa ovatkin vain valokuva Marelan seinällä ja hautapaasi Vanhalla hautausmaalla. Kaupungissa on tehty perinteisesti enemmän kunniaa henkilöille, joiden oma ääni on tullut paremmin kuuluviin. Tästä esimerkkinä voi mainita esimerkiksi Hj. Nordlingin eli Nortamon, joka on edelleen jaarituksineen raumalaisten esikuva.

Sukulaisten parissa on kaivattu J.W. Söderlundille suurempaa tunnustusta kuin hän on julkisesti saanut. Tämä nousee luonnollisesta halusta tuoda esiin suvun yksilö, jossa myöhempien sukupolvien ihanteet toteutuvat.²⁷⁷ J.W. Söderlundin jälkipolvet ovat myös yrittäneet paikata isoisästäan kertovien lähteiden jättämiä aukkoja, esimerkiksi Ingrid Söderlundin muistelmat tuovat esiin hänen isänsä persoonaan liittyviä seikkoja, jotka arkistolähteistä jäävät osin saavuttamatta.

J.W. Söderlundin nimi tulee yleisimmin esiin rautatien yhteydessä. 1990-luvun lopulla jopa esitettiin J.W. Söderlundista kertovaa näytelmää, joka käsittelee rautatien saamista Raumalle.²⁷⁸ Tämä on yksi harvoista kerroista kun häntä on yritetty kirjallisuuden tai lehtien ulkopuolella tuoda tunnetuksi suurelle yleisölle vaikkakin fiktion keinoin. Myöhempiä sukupolvia ei voi kuitenkaan yksin syyttää

²⁷⁵ Söderlund, Ingrid, muistikirja.

²⁷⁶ Blomstedt 2006, 23.

²⁷⁷ Lars Reiniuksen haastattelut 20.10.2006 ja 16.2.2009; Puntila 2006, 15.

²⁷⁸ Länsi-Suomi, 27.7.1997.

siitä, että J.W. Söderlund on vahvasti liitetty rautatiehen. Sillä toivathan jo aikalaiset hänen tärkeimpänä saavutuksenaan rautatien aina esiin, kuten olen aikaisemmin jo osoittanut.

Raumalainen eliitti oli 1800-luvun loppupuolella pieni ja lähes yksinomaan porvareista koostuva. Yhteisössä arvostusta sai, jos täytti porvarilliset ihanteet. Varakkuus ja sen kartuttaminen olivat tärkeimpiä mittareita ihmisen arvolle ja menestykselle. Tässä suhteessa ei ole yllättävää, että tämä eliitti arvosti korkealle menestyvää liikemiestä, jolla riitti vielä tarmoa kehittää kaupunkiaan yleisestikin vaikka usein omista lähtökohdistaan käsin. Uusi eliitti ilmestyi Raumalle 1890-luvun puolivälin jälkeen rautatien tuotua teknisen koulutuksen saanutta väkeä ja seminaarin puolestaan opettajia.²⁷⁹ On luonnollista, että uusi eliitti ei hyväksynyt vanhan porvarillisen, säätyjakoa ja omaisuutta korostavan, eliitin suurmiehiä omiksi esikuvikseen. Enemmin nostettiin uusia esikuvia joukosta, joilla ei enää ollut mahtiporvareihin verrattavaa omaisuutta, mutta joka oli osoittanut kykynsä yhteisössä opiskelemalla ja hankkimalla henkistä pääomaa. Vanhan aikakauden suurmiehet saivat tämän joukon mielestä lähes unohtua. Näin siitä huolimatta, että tässä tapauksessa vanhan eliitin edustaja oli itse ollut aikaansaamassa uudemman eliitin saapumisen kaupunkiin, mahdollistamalla valtiopäivämiehenä niin rautatien kuin seminaarin saamisen Raumalle.

Elämäkerran tekijä uppoutuu kuvaamaansa yhteisöön ja aikakauteen kohteeksi ottamansa henkilön kautta, siksi on vaarana, että kuvattavana olevan henkilön asema ja vaikutus yhteisössään alkavat näyttää suuremmilta, kuin mitä ne todellisuudessa ovat olleet.²⁸⁰ Tästä syytä voi helposti myös näyttää siltä, että muut ihmiset eivät ole antaneet henkilölle hänen ansaitsemaansa arvoa, kuten tämä tutkimus osin katsoo J.W. Söderlundin kohdalla tapahtuneen. Uskon, että J.W. Söderlundia ei ole 1900-luvun alun historiankirjoituksessa tuotu esiin, koska silloin jako uuteen ja vanhaan eliittiin oli vielä jäljellä. Tämän jälkeen raumalaisessa historiankirjoituksessa oli tauko, jonka aikana tehtiin vain muutamia kaupunkia koskevia opinnäytteitä. Näissä lähtökohta esimerkiksi käsiteltävien henkilöiden valitsemisessa tutkimuksen kohteeksi, nojasi usein esimerkiksi Lähteenojaan.²⁸¹ Niinpä ensimmäinen kunnolla J.W. Söderlundin noteerannut tutkimus tuli vasta 2000-luvun puolella Ulla Heinin toimesta. Tulevaisuudessa voidaankin olettaa, että J.W. Söderlundin merkitys nousee paremmin esille 1800-luvun Raumaa koskevassa tutkimuksessa.

²⁷⁹ Koivusalo 1994, 7, 30.

²⁸⁰ Ks. Puntila 2006, 21.

²⁸¹ Kts. esim. Ahonen 1987.

7. Vanhan eliitin edustaja tulevaisuuden tekijänä

Menestyneen ihmisen takana näyttää J.W. Söderlundin kohdalla olevan paitsi häneen liitettyjä persoonallisuuden piirteitä, kuten päättäväisyyttä, nerokkuutta ja periksiantamattomuutta, myös paljon suotuisia yhteisössä tapahtuneita muutoksia. Ensinnäkin suomalaiset olivat 1800-luvun puolivälistä alkaen päässeet mukaan maailmankauppaan. Tässä yhteydessä Suomeen virtasi maailmalta liberalismiin ja teollistumisen aatteet, jotka muuttivat niin taloudellisia kuin yhteiskunnallisia oloja. Kaupunkeihin kasvoi vaurastunut porvaristo, joka ohitti entisen aatelisvaltaisen eliitin niin taloudessa kuin hallinnossa. Maailmantalouden lisäksi muutoksia tapahtui myös kunnallisessa päätöksenteossa ja säätykierron vilkastumisessa. Ilman näitä muutoksia J.W. Söderlundin ja hänen kaltaistensa nuorten olisi ollut lähes mahdotonta nousta asemaansa.

Sattuma muovaa usein ihmisen elämäntulkua. J.W. Söderlundin kehitys liikemieheksi ja päättäjäksi oli pitkälti kiinni siitä, että hän nuorukaisena hylkäsi isänsä sorvarin ammatin ja hakeutui kauppiaiden oppiin. Tämä taas saattoi johtua siitä, että hän kasvoi isoäitinsä kanssa jäätyään puoliorvoksi äitinsä kuoltua. Sattumaksi ei enää voida laskea sitä, että hän määrätietoisesti hakeutui Turkuun ensin työskentelemään kauppaliikkeeseen ja sitten opiskelemaan alaa lisää. On muistettava, että vaikka säätykierto oli nopeutunut ja uusia mahdollisuuksia oli käsityöläisnuorille tarjolla enenevässä määrin, ei nousu porvaristoon ollut edelleenkään yksinkertaista vaan vaati myös paljon yksilön ponnistelua itsensä eteen.

Jälkikäteen arvioituna näyttää siltä, että J.W. Söderlund oli tehnyt pidemmän tähtäimen suunnitelmia jo Turun aikanaan. Raumalle palattuaan hän etsi nopeasti sopivan puodin, jolla aloitti yritystoimintansa 1870-luvun alussa. Vuosikymmenen aikana hän onnistui luomaan pienestä sekatarvarapuodista monipuolista liiketoimintaa harjoittaneen kauppaliikkeen. Tähän hän ei kuitenkaan tyytynyt vaan pian tuli aika laajentaa tukkukauppaan ja laivanvarustukseen.

Ensimmäiset aluksensa menestyvä kauppias hankki samoihin aikoihin, kun hän aloitteli kunnallisen vaikuttamisen vuosiaan. Reilussa vuosikymmenessä hän kasvoi kaupunkinsa vauraimmaksi mieheksi sekä Suomen suurimmaksi yksityiseksi laivanvarustajaksi. Hän valitsi nerokkaasti

sijoituskohteeseen käytetyt purjelaivat, jotka vielä jonkin aikaa säilyivät kustannustehokkaina. Hän ei kuitenkaan yrittänyt tehdä yrityksestään elinkelpoista pitkällä aikavälillä, sillä hän ei halunnut muiden suomalaisten tavoin investoida teollisuuteen tai höyrylaivoihin, kuin hyvin mitättömillä summilla. Yritys kuihtuikin pian hänen kuoltuaan. On kuitenkin huomattava, että tulot olivat jo vähentyneet hänen viimeisinä elinvuosinaan. J.W. Söderlundin pojat eivät ilmeisesti olleet kiinnostuneitakaan jatkamaan isänsä liiketoimia vaan siirtyivät virkamiehiksi, mutta toisaalta heille ei edes olisi elinkelpoista yritystä jäljelle jäänyt.

Hallinnossa tärkeä muutoksen vuosi oli 1873, jolloin kunnallishallinnon muutos toi yli 2000 asukkaan kuntiin valtuustot. Tämän muutoksen tullessa voimaan Raumalla oli J.W. Söderlund onnistunut jo vakiinnuttamaan kauppiaan asemansa. Hän tulikin valituksi Rauman ensimmäiseen valtuuston vuonna 1876. Valtuustossa hän istui kuolemaansa asti. Valtiksi kunnallisessa elämässä hänelle tulikin aikaa myöden hänen kokemuksensa, jota ilman Rauman lehdessä ei uskottu kaupunkilaisten enää pärjäävän. Valtuustonpuheenjohtajana hän oli vuodesta 1884 alkaen nauttien suurta luottamusta valtuusmiesten taholta. Luottamusta osoitettiin myös siinä, että J.W. Söderlundin harteille sälytettiin suuri joukko muitakin luottamustoimia.

Suomen valtiollisessa elämässä kenraalikuvernementin aika oli päättynyt jo vuonna 1863. Raumalta oli valtiopäiville lähetetty yksi porvarissäädyn edustaja. Maisteri Paneliuksen vetäytyessä vuonna 1885 ehdokkuudestaan valtiopäivämieheksi valittiin J.W. Söderlund toimeen. Aluksi hän oli vauraimman äänestäjäkunnan ehdokas. Hän voitti kuitenkin menestyksekkäällä toiminnallaan etenkin rautatiekysymyksessä laajemman joukon taakseen. Tästä iso kiitos kuului Rauman lehdelle, jossa häntä vuolaasti ylistettiin. Rautatien ansiosta hän sai myös kansansuosiota. Ei ole ihme, että hänet on muistettu kaupungissa myöhemmin etenkin rautatien aikaansaajana.

Rautatien saaminen kaupunkiin sekä asian pitkäjännteinen ajaminen ja puolustaminen, osoittavat J.W. Söderlundilla olleen kykyä nähdä tulevaisuuteen. Hän varmasti ymmärsi muiden Suomen kaupunkien yhdistyessä toisiinsa rautateilla, että ilman Raumalle johtavaa rataa kaupungin merenkulku tyrehtyisi. Luultavasti hän tajusi rautatien tuovan mukanaan myös teollisuutta, vaikka hän ei itse ollutkaan innostunut käynnistämään sitä. Tässä kaikessa piilee hänen suuruutensa. Hänen toimintansa juuri rautatieasiassa ja myös seminaarin suhteen ovat vaikuttaneet siihen, minkälainen

Rauma on yhä tänä päivänä. J.W. Söderlundin tarkoitusperänä tuskin oli tuoda niin sanottua uutta eliittiä kaupunkiin. Hän varmasti ajatteli palvelevansa enemmän edustamaansa porvaristoa ja sen elinkeinoja, mutta toimillaan hän kuitenkin toi uudenlaisen koulutetun sivistyneistön Raumalle. Lopulta hänen vaikuttimillaan ei kuitenkaan ole merkitystä vaan sillä seikalla, että vaikuttimiensa ansiosta hänen toimintansa oli ratkaisevilla hetkillä Rauman edun mukaista pitkälle tulevaisuuteen.

Ei voida ajatella, että menneisyyden henkilö olisi vapaa itsekkyydestä, ihmisen teot lähtevät luonnollisesti lähes aina hänen omista lähtökohdistaan. J.W. Söderlund ajoi omaa asiaansa kunnallisessa ja valtiolisessa politiikassaan, onnistuen kuitenkin samalla ajamaan myös silloisten ja tulevien raumalaisten etuja. Tämä kahden eturyhmän etujen ajaminen oli varmasti sinänsä täysin tietoista toimintaa, jossa J.W. Söderlund asetti oman etunsa edelle ajoittain myös koko yhteisön edun. Näin jo silloin kun hän uhrasi aikaansa esimerkiksi valtiopäivillä olemiseen. Kunnallisneuvoksen ja raumalaisten toiveet kuitenkin kohtasivat useimmiten, mikä näkyi osaltaan myös J.W. Söderlundin suosiossa. Kaupunkilaisten ja laivanvarustajan arvot, poliittiset näkemykset ja taloudelliset edut olivat riittävän lähellä toisiaan takaamaan kaupungin ykkösmiehelle rauhan toteuttaa työtään.

J.W. Söderlundin ystäväpiiri muodostui eliitin jäsenistä, mutta näyttää siltä, että läheisiksi ystäviksi kelpasivat aivan muut henkilöt kuin pahimmat liikekumppanit. Säätyraja oli olemassa, mutta sitä ei ollut mahdoton ylittää. Melkein kenellä tahansa oli mahdollisuus kävellä J.W. Söderlundin Pajalan konttoriin ja kertoa asiansa. Jos kävijä kuului alempiin kansankerrokseen, hänen asiansa koski useimmiten omaa perheenjäsentään merillä. Kuitenkin voimme ainakin teoriassa ajatella, että J.W. Söderlund tunsi ja tiesi, miten säätyjen ulkopuolinen väki kaupungissa eli. Kouluasioissa ja terveydenhuoltolautakunnassa hän myös yritti parantaa alempien sosiaaliryhmien etuja. Toisaalta hän ei innostunut raittiusasioista vaikka toimenpiteitä asian hyväksi häneltä pyydettiin.

Rauma sai osin J.W. Söderlundin aikana ja välittömästi sen jälkeen monia sellaisia värikkäitä vaikuttajia, jotka ovat varastaneet huomion myöhemmässä Raumaa koskevassa historiankirjoituksessa. Näistä esimerkkinä voidaan mainita Hj. Nordling, jolle kaupunki antoi kunniaporvarin arvonimen. Kuten A.R. Alho on todennut, olisi sellainen perustellusti kuulunut myös

J.W. Söderlundille.²⁸² Hän ei kuitenkaan persoonana ollut samalla tavoin huomiota herättävä kuin monet muut, vaan enemmänkin hänen maineensa kiiri hänen tekojen kautta.

J.W. Söderlund oli pitkälti aikakautensa ja yhteisönsä tuote. Kuitenkin monella muullakin nuorukaisella oli Raumalla samana aikana samat mahdollisuudet. Heiltä kuitenkin puuttui ominaisuuksia, jotka olisivat tehneet heistä yhtä vaikuttavia miehiä. Liikemiehenä J.W. Söderlund oli äärimmäisen taitava, jos mitataan hänen tulojaan hänen omana elinaikanaan. Toisaalta hän ei osannut uusiutua vaan luotti tiukasti muiden raumalaisten mukana perinteisiin. Aikana jona omaisuus oli ihmisen arvostuksen mittarina kaikki kaikessa, hän täytti menestyvän miehen kriteerit. Siksi hän sai myös paljon valtaa yhteisössään. Kunnallisena vaikuttajana hän ajoi etenkin liike-elämän etuja, mutta siinä sivussa, osin varmasti tietoisestikin, hän oli puhaltamassa tuulta myös Rauman tulevaisuuden purjeisiin. Näistä tuulahduksista raumalaiset esimerkiksi rautatien ja seminaarin muodossa nauttivat edelleenkin. Siksi J.W. Söderlund ansaitsisi myös suuremman näkyvyyden Raumaa koskevassa historiankirjoituksessa tulevaisuudessa.

²⁸² Alho 1964, 443.

Lähteet

I Arkistolähteet

Rauman kaupunginarkisto (RKA)

Rahatoimikamarin veronkantoluettelot 1893-1904.

Rauman kaupunginvaltuuston pöytäkirjat (ptk.).

Rauman rautatien johtokunnan kertomukset 1899-1904. Painettu vuosina 1900-1905. Rauman kirjapaino-osakeyhtiö, Rauma.

Reinius, Lars. Kotiarkisto. Omassa hallussa.

Kunnallisneuvos Johan Wilhelm Söderlundin perukirja. Todistettu yhtenäiseksi Raastuvanoikeuden kappaleen kanssa.

Ludvig Långforsin puhe Herra Kunnallisneuvokselle hänen täyttäessään 50 vuotta.
18.11.1895.

Söderlund, Ingrid, painamattomat muistelmat. ”Muistoja lapsuuden kodistani (n. 1950-luvulta), kunnallisneuvos J.W. Söderlundin Pajalasta 1800-luvun viime vuosikymmeniltä.”

Söderlund, Ingrid, muistikirja. Aloitettu 19.4.1904.

Söderlund, Ingrid, muistiinpanot Rauman kirkonkirjoista. Näihin hän on kirjoittanut omia lisäyksiään muistamistaan sukulaisista.

Tekijä on tutkinut kirkonkirjojen referenssit:

1834- 40 s. 26

1845 s.40

1859 s. 40

1887 s. 433

Turun maakunta-arkisto (TMA)

Rauman maistraatin arkisto (RMA)

Kauppaluettelo 1897-1917.

Elinkeinoilmoitukset 1879-.

Rauman merimieshuoneen arkisto

Lästiverokirjat 1895-1906.

Laivarekisteri Rauman kaupungin rekisterialueesta.

II Painetut lähteet

Sanomalehdet ja aikakauskirjat

Kyläkirjaston Kuvalehti, B sarja 1896. K.J. Gummerus, Jyväskylä.

Länsi-Suomi, 18.11.1945, 1.8.1962, 30.7.1972, 27.8.1972, 27.7.1997.

Oulun ilmoituslehti, 26.9.1897.

Rauman lehti, vuosikerrat: 1882-1904.

Sanomia Turusta, 11.8.1881.

Satakunta, 14.4.1888.

Satakunnan kansa, 27.9.1994.

Uudenkaupungin sanomat, 4.5.1905.

Valtiopäiväasiakirjat

Borgareståndets protokoll vid landtdagen i Helsingfors år 1885, 1888, 1891, 1894 ja 1897, Helsingfors.

Register till Finlands ståndslandtdagars protokoll och hadlingar 1809-1906. II Uppslagsord och personregister. 1917, Helsingfors.

III Haastattelut

Lars Reiniuksen haastattelut 20.10.2006 ja 16.2.2009 hänen kotonaan Kauniaisissa. Haastateltava on J.W. Söderlundin tyttärenpoika.

IV Julkaisematon kirjallisuus

Ahonen Liisa 1987, Merenkulkua ja kauppaa harjoittaneet raumalaiset porvarit sosiaalisena ryhmänä vuosina 1870-1879. Suomen historian pro gradu Historian laitos, Turun yliopisto.

Jalonen, Timo 1997a, Liikennetarpeen muuttuminen Rauman ja Uudenkaupungin seuduilla 1860-luvulta 1970-luvulle. Julkaisematon lisensiaatin työ, Turun yliopisto, Turku.

Koivusalo, Ilkka 1994, Ol niingon gotonas- Uuden eliitin asettuminen Raumalle 1895-1905. Suomen historian pro gradu. Historian laitos, Turun yliopisto.

Niemi, Marja 2007, Itsellisen pojasta kunnalliseksi vaikuttajaksi. Fredrik Lehtisen elämä, työ ja toiminta 1850-1930. Suomen historian pro gradu. Historiatieteen laitos, Tampereen yliopisto.

Ojala, Kaj 1995, Tulot äyreiksi - kolme vuosikymmentä raumalaista veropolitiikkaa. Suomen historian pro gradu. Historian laitos, Turun yliopisto.

V Julkaistu kirjallisuus

Alho, A.R. 1964, Rauma 600 vuoden aikana. Rauman kaupunki, Rauma.

Blomstedt, Yrjö, Henkilöhistorian tutkimus ja suurmiehet. Teoksessa Kurth Rami, Soikkanen Timo (toim.) 2006, Yksilö ja yhteisö. Henkilöhistoriallinen keskustelu Suomessa 1930-luvulta 2000-luvulle. Turun yliopisto, Turku, 23-27.

Eskola, Seikko, Yksilö vaikuttajana historiassa. Teoksessa Kurth Rami, Soikkanen Timo (toim.) 2006, Yksilö ja yhteisö. Henkilöhistoriallinen keskustelu Suomessa 1930-luvulta 2000-luvulle. Turun yliopisto, Turku, 168-178.

Haataja, Lauri, Poliittinen Henkilöhistoria. Teoksessa Kurth Rami, Soikkanen Timo (toim.) 2006, Yksilö ja yhteisö. Henkilöhistoriallinen keskustelu Suomessa 1930-luvulta 2000-luvulle. Turun yliopisto, Turku, 60-72.

Halila, Aimo 1974, Alfred Kordelin. WSOY, Porvoo.

Halmeenmäki, Hannu (toim.) 1992, Raumalaisia rakentamassa ja asumassa kaupunkiaan 1442-1992. Lions club Rauma Reimari, Vaasa.

Heino, Ulla 2002, Rauma: Idylliä ja tehokkuutta 1875-2000. Rauman kaupunki, Rauma.

Hella, Tenho 2001, Länsisuomalaista merenkulkuperinnettä. Rauman-Uudenkaupungin rekisterialueet. Rauman merimuseoyhdistys, Rauma.

Helomaa, Juho 1909, Rauman kaupungin muinaisista ja nykyisistä oloista. Osuuskunta Länsi-Suomen kirjapaino, Rauma.

Jalonen, Timo 1997b, Rauman rautatie 1897-1997. Aikakauslehti Resiinassa nro. 2/1997. Museorautatieyhdistys ry ja Suomen rautatiehistoriallinen seura ry, Mikkeli.

Jansson, Jan-Magnus 1993, Hajaannuksesta yhteistoimintaan. Suomalaisen parlamentarismien vaihteita. Gaudeamus, Helsinki.

Jussila, Osmo 2000, Suomi suurruhtinaskuntana 1809-1917. Teoksessa Jussila, Osmo; Hentilä, Seppo; Nevakivi, Jukka 2000. Suomen poliittinen historia 1809-1999. WSOY, Porvoo, 9-101.

Jussila, Osmo 2004, Suomen suuriruhtinaskunta 1809-1917. WSOY, Porvoo.

Kankaanranta, O.W. 1926, Suuntaviivoja Rauman kaupunginvaltuustoon toiminnasta 1876-1925. Rauman kaupunki, Rauma.

Kaukiainen, Yrjö 1980, Merenkulku. Teoksessa toim. Jutikkala, Eino; Kaukiainen, Yrjö; Åström, Sven-Erik, Suomen taloushistoria 1. Agraarinen Suomi. Tammi, Helsinki, 458-474.

Kaukiainen, Yrjö 1991, Sailing into Twilight. Finnish Shipping in an Age of Transport Revolution, 1860-1914. SHS, Helsinki.

Kaukiainen, Yrjö 2008, Ulos maailmaan! Suomalaisen merenkulun historia. SKS, Helsinki.

Kokkala, Unto 1988, Rauman merikoulu 100 v. Teoksessa toim. Männistö, Jukka; Nurmi, Virpi; Tamlander, Turkka; Strander, Esa. Brassip piukka. Rauman merimuseoyhdistyksen julkaisu N:o 1, Rauma.

Korkiasaari, Jouni&Söderling, Ismo 1994, Muuttoliike. Teoksessa toim. Koskinen, Seppo; Martelin Tuija; Notkola, Irma-Leena, Notkola, Veijo; Pitkänen, Kari, Suomen väestö. Gaudeamus, Helsinki, 226-264.

Kostiainen, Auvo, Elämäkerta historiantutkimuksena. Käsitteestä ja ongelmista. Teoksessa Kurth Rami, Soikkanen Timo (toim.) 2006, Yksilö ja yhteisö. Henkilöhistoriallinen keskustelu Suomessa 1930-luvulta 2000-luvulle. Turun yliopisto, Turku, 28-43.

Kuisma, Markku 2009, Suomen poliittinen taloushistoria 1000-2000. Kustannusosakeyhtiö Siltala, Helsinki.

Kuusanmäki, Jussi 1983, Kunnallisen kansanvallan kehitys ja kunnallishallinnon organisaatio 1875-1917. Teoksessa toim. Tommila, Päiviö. Suomen kaupunkilaitoksen historia 2. 1870-luvulta autonomian ajan loppuun. Suomen kaupunkiliitto, Vantaa.

Landgren, Lars 1988, Kieli ja aate- politisoituva sanomalehdistö 1860-1889. Teoksessa Tommila, Päiviö; Landgren, Lars; Leino-Kaukiainen, Pirkko. Suomen lehdistön historia 1. Sanomalehdistön vaiheet vuoteen 1905. Kustannuskiila Oy, Kuopio.

Levón, Martti 1964, Merenkävijöitä ja kauppaporvareita. Erään pohjalaisen suvun tarina. WSOY, Porvoo.

Lybeck, Jari 1984, Granlundien kausi (1873-1907). Teoksessa toim. Nurmi-Nielsen, Anna; Lybeck, Jari. Marela –kaksi ja puoli vuosisataa Rauman historiaa. Oy Länsi-Suomi, Rauma.

Lähteenoja Aina 1939, Rauma 1809-1917. Rauman kaupungin historia IV. Länsi-Suomen kirjapaino, Rauma.

Mylly, Juhani, Henkilöhistorian tutkimus ja Kekkonen. Metodisia pohdintoja. Teoksessa Kurth Rami, Soikkanen Timo (toim.) 2006, Yksilö ja yhteisö. Henkilöhistoriallinen keskustelu Suomessa 1930-luvulta 2000-luvulle. Turun yliopisto, Turku, 157-167.

Mäkelä, Päivi, Mene lähelle, näe kauas. Henkilöllisen kohteensa ylittävästä problematiikasta ja sen tavoittamisesta temaattisessa biografiatutkimuksessa. Teoksessa Kurth Rami, Soikkanen Timo

(toim.) 2006, Yksilö ja yhteisö. Henkilöhistoriallinen keskustelu Suomessa 1930-luvulta 2000-luvulle. Turun yliopisto, Turku, 264-286.

Nevanlinna, Lea 1994, Hamari- Portti merelle I. Porvoon merenkulkua ja laivanrakennusta. Hammars ungdomsförening Rf, Porvoo.

Nordenstreng Sigurd 1920, Porvarissäädyn historia Suomen valtiopäivillä 1809-1906 I. Otava, Helsinki.

Nordenstreng Sigurd 1920, Porvarissäädyn historia Suomen valtiopäivillä 1809-1906 II. Otava, Helsinki.

Nurmi-Nielsen, Anna; Lybeck, Jari 1980, Marela –kaksi ja puoli vuosisataa Rauman historiaa. Oy Länsi-Suomi, Rauma.

Paavolainen, Jaakko, Poliittisen elämäkertatutkimuksen ongelmia. Teoksessa Kurth Rami, Soikkanen Timo (toim.) 2006. Yksilö ja yhteisö. Henkilöhistoriallinen keskustelu Suomessa 1930-luvulta 2000-luvulle. Turun yliopisto, Turku, 89-96.

Peltonen, J.A. (toim.), 1912 Rauman kaupungin valtuusmiehet vv. 1876-1908. Poimintoja pöytäkirjoista. Rauman kaupunki, Rauma.

Pohjanpalo, Jorma 1949, Suomen kauppamerenkulku ja erityisesti linjaliikenteen osuus siinä. WSOY, Porvoo.

Puntila, A.L., Elämäkerta historiallisena tutkimuksena. Teoksessa Kurth Rami, Soikkanen Timo (toim.) 2006. Yksilö ja yhteisö. Henkilöhistoriallinen keskustelu Suomessa 1930-luvulta 2000-luvulle. Turun yliopisto, Turku, 12-22.

Roikko-Jokela Heikki, Elämäkerta- Aikakauden kuvaus. Mistä elämäkerta kertoo, kuinka kohdetta voidaan lähestyä, millaisia lähteitä on käytettävissä? Teoksessa Kurth Rami, Soikkanen Timo (toim.)

2006, Yksilö ja yhteisö. Henkilöhistoriallinen keskustelu Suomessa 1930-luvulta 2000-luvulle. Turun yliopisto, Turku, 197-209.

Saarikoski, Vesa, Henkilöhistoriallisen tutkimuksen luonteen ja metodiikan ongelmia. Teoksessa Kurth Rami, Soikkanen Timo (toim.) 2006. Yksilö ja yhteisö. Henkilöhistoriallinen keskustelu Suomessa 1930-luvulta 2000-luvulle. Turun yliopisto, Turku, 197-209.

Soikkanen, Hannu, Kuinka pitkälle on ymmärrettävä kohdettaan vai onko häntä arvioitava-elämäkertatutkimuksen haasteita. Teoksessa Kurth Rami, Soikkanen Timo (toim.) 2006. Yksilö ja yhteisö. Henkilöhistoriallinen keskustelu Suomessa 1930-luvulta 2000-luvulle. Turun yliopisto, Turku, 134-141.

Soikkanen, Timo, Biografinen tutkimus. Teoksessa Kurth Rami, Soikkanen Timo (toim.) 2006. Yksilö ja yhteisö. Henkilöhistoriallinen keskustelu Suomessa 1930-luvulta 2000-luvulle. Turun yliopisto, Turku, 82-88.

Soinila, Hannu 1995, Brassip piukka 3: Rauman kauppalaivasto 1890-1910. Rauman Merimiesyhdistyksen Julkaisuja N:o 3, Rauma.

Suojamaa, Väinö 1947, Muistelmia, pikapiirtoja ja tuokiokuvia Raumalta. Länsi-Suomen kirjapaino, Rauma.

Suomen kaupunkilaitoksen historia. Tilasto-osa. Suomen kaupunkiliitto, 1895.

Uino, Ari, Elämäkerrallisen tutkimuksen ongelmia. Teoksessa Kurth Rami, Soikkanen Timo (toim.) 2006. Yksilö ja yhteisö. Henkilöhistoriallinen keskustelu Suomessa 1930-luvulta 2000-luvulle. Turun yliopisto, Turku, 179-188.

Uola, Mikko 1997, Asioimis- ja tavarantoimitusliikettä Rauman satamassa. Aktiebolaget Grundström&Heinrichs Osakeyhtiö. Raumalainen satamayhtiö 1897-1997. Oy Rauma Stevedoring ltd.

Vahtola, Jouko 2003, Suomen historia. Jääkaudesta Euroopan unioniin. Otava, Keuruu (2.p.).

Vartiainen, Hannu 2006, Merenkulkijoiden ja laivanvarustajien Rauma. Teoksessa Karttunen Ilkka, Pietikäinen Matti, Suopanki Marja-Liisa (toim.) Uljaksen vanavedessä. John Nurmisen kauppahuoneen ja varustamon historiaa 1886-1967. John Nurmisen säätiö, Helsinki.

Virrankoski, Pentti, Elämäkerrallisen tutkimuksen lähdekriittisiä ongelmia. Teoksessa Kurth Rami, Soikkanen Timo (toim.) 2006. Yksilö ja yhteisö. Henkilöhistoriallinen keskustelu Suomessa 1930-luvulta 2000-luvulle. Turun yliopisto, Turku, 97-102.

Winter Helmer 1992, Meijän kiäl : Sukkeli sanoi ja sanamparssi Uurestkaupunkist ja muuhalt Vakka-Suamest. Uudenkaupungin kirjapaino, Uusikaupunki.

VI Internetlähteet

Johan Wilhelm Söderlund ja Raumo Nya Skeppsrederi Ab

[<http://www.wakkanet.fi/~karij/nimet/rauma/soderlun.htm>] luettu 20.10.2009

Suomen kansallisbibliografia Fennica

[<https://fennica.linneanet.fi/cgi-bin/Pwebrecon.cgi?LANGUAGE=Finnish&DB=local&PAGE=First>]

luettu 19.10.2009. Hakusanalla: Söderlund, J.W.

Rauman kaupunki

[http://www.rauma.fi/museo/vr_rakennukset/rakennukset/Kalatori/pajala.htm] luettu 8.6.2009

Rahanarvokerroin, Suomen tilastokeskus

[http://www.tilastokeskus.fi/til/khi/2008/khi_2008_2009-01-16_tau_001.html] luettu 28.7.2009

Valtiopäiväjärjestys. Suomen Suuriruhtinaanmaan asetus-kokous 15 (3). 4. 1869. No 11.

[<http://www.histdoc.net/laki/vpj.html>] luettu 4.4.2007.

LIITE 1. Suomen purjelaivatonnistot

Vuosi	Tonnit
1865	193 040
1875	259 630
1885	244 430
1895	247 210
1905	316 090
1913	348 790

Lähde: Kaukiainen 1991, 52.

LIITE 2. J.W. Söderlundin omistamat laivat

Tiedossa olevat nimet, nettorekisteritonnit ja alusten rakennuspaikat sekä vuodet

1876 Söderlund hankki ensimmäisen purjelaiivansa.

1884 hankittiin kuunari **Elna**, 206 nrt, rakennettu Koivistolla 1876. Myytiin 1897.

1888 hankittiin parkkilaiva **Altai**, 1021 nrt, rakennettu Raumalla 1876.

1888 hankittiin parkkilaiva **Lainetar**, 409 nrt, rakennettu Raumalla 1868. Myytiin 1895.

1888 hankittiin parkkilaiva **Vega**, 399 nrt, rakennettu Raumalla 1880.

1889 hankittiin parkkilaiva **Ceder**, 634 nrt, rakennettu Bremerhavenissa 1866.

1890 hankittiin parkkilaiva Laura & Gertrudin jonka nimeksi muutettiin **Murtaja**, 1003 nrt, rakennettu Baltimoressa 1863.

1890 hankittiin kuunarilaiva **Kosackin**, joka myöhemmin takiloitiin parkiksi ja nimeksi muutettiin vuonna 1902 **Elna**, 244 nrt, rakennettu Raumalla 1880.

1891 hankittiin parkki **Primus**, 1122 nrt, rakennettu Bostonissa 1863.

1891 hankittiin ½ osuus parkki **Tritonista**, 271 nrt, rakennettu Mecklenburgissa 1862. Toinen puolikas F.W. Ridderstadilla.

1894 hankittiin **Winefred** rautafregatti, 1319 nrt, rakennettiin Chesterissä 1859

1895 hankittiin Raumo Nya Skeppsrederi Ab:n nimissä hankittiin teräsparkki Goodrich jonka nimi muutettiin **Fenniaksi**, 2154 nrt, rakennettu Belfastissa 1892.

1897 hankittiin Raumo Nya Skeppsrederi Ab:n nimissä kolmimastoinen teräsparkki **Favell**, 1246 nrt, rakennettiin Bristolissa 1895.

1897 hankittiin Raumo Nya Skeppsrederi Ab:n nimissä kolmimastoinen rautafregatti **Cuthona**, 1562 nrt, rakennettiin Stocktonissa 1885.

1898 hankittiin Åbo Rederiaktiebolagetin nimissä kolmimastoinen teräsfregatti **Occidentia**, 1619 nrt, rakennettiin Glasgowissa 1889.

1899 hankittiin höyrykaljaasi **Ek**, 73,91 nrt, Rauman kolmas höyryalus, rakennettiin Turussa 1895.

1900 hankittiin kolmimastoinen teräsfregatti **Glenard**, 1728 nrt, rakennettiin Glasgowissa 1893.

1900 hankittiin Raumo Nya Skeppsrederi Ab:n nimissä nelimastoinen teräsparkki **Glenbreckin**, 1760 nrt, rakennettiin Port Glasgowissa 1890.

Lähteet:

TMA Rauman merimieshuoneen arkisto lästiveroluettelot 1895-1905

TMA Rauman merimieshuoneen arkisto laivaluettelo

Hella 2001, 144-173

Soinila 1995, 11-21

LIITE 3. Vuosina 1893-1904 J.W. Söderlundille Rauman rahatoimikamarin veronkantoluetteloissa (ylöskantokirjoissa) merkityt veroäyrit

Vuosi	äyrit tulosta ja tontista	äyrit liikkeestä	äyrit palkasta	äyrit yhteensä
1893	12	359	—	371
1894	12	625	—	637
1895	12	550	—	562
1896	12	700	—	712
1897	12	750	—	762
1898	15	972	—	987
1899	14	900	—	914
1900	9	800	—	809
1901	10	750	—	760
1902	10	200	—	210
1903	12	358	—	370
1904*	15	145	—	160

***J.W. Söderlundin perikunnan verotetut tulot**

LIITE 4. Kuvia

Kuva 1. heinäkuulta 1904, perheen ja suvun jäseniä J.W. Söderlundin haudalla.

Kuvassa kuvatekstin mukaan vasemmalta oikealle: Ingrid, Sigurd, Suoma (edessä), Augusta, Margit, Bertil, Alvar (takana) sylissä Murid, Hildigurd (takana), Hilding(edessä), Thelma (edessä), Harald (edessä), pienimmän tytön nimi puuttuu, Oskar (takana), Elna, Elin ja Sigurd.

Lähde: Reinius, Lars. Kotiarkisto.

Kuva 2. heinäkuulta 1904. J.W. Söderlundin muistolle järjestetty surusaattue, johon osallistui suuri joukko kaupunkilaisia sekä kaupunginvaltuusmiehet.

Lähde: Reinius, Lars. Kotiarkisto.

